

PERHEVÄKIVALLAN VARJOSSA ELÄNEET

Minna Rein

Opinnäytetyö
Joulukuu 2013

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

LIVING IN THE SHADOW OF DOMESTIC VIOLENCE

Minna Rein

Bachelor's Thesis
December 2013

Social services
Social services, health and sports

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) Sukunimi, Etunimi Rein, Minna	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 3.12.2013
	Sivumäärä 78	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi PERHEVÄKIVALLAN VARJOSSA ELÄNEET		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Kiiskilä, Taja; Lundahl, Raija		
Toimeksiantaja(t) Kriisikeskus Mobile		
Opinnäytetyön aiheena oli lapsen kokemus perheväkivallasta. Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen ja se toteutettiin yhteistyössä Jyväskylän Kriisikeskus Mobilen kanssa. Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia lapsuudessaan perheväkivaltaa kokeneita aikuisia. Tutkittavat aikuiset pystyivät kertomaan lapsuudessaan tapahtuneesta perheväkivallasta lapsen silmin, mutta myös peilaamaan sen vaikutuksia heidän tämän hetkiseen elämäänsä. Tutkimuksen tarkoituksena oli luoda Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyyn esite perheen vanhemmille, jossa kerrotaan perheväkivallan vaikutuksista lapseen. Tutkimus oli kvalitatiivinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella. Tutkimuksen perusjoukko koostui Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyssä mukana olevista aikuisista, jotka ovat lapsuudessaan kokeneet perheväkivaltaa. Kyselyyn vastasi seitsemän aikuista. Aineiston analysoinnissa käytettiin teemoittamista. Tutkimukseen osallistuneet aikuiset olivat kokeneet lapsuudessaan monimuotoista, toistuvaa perheväkivaltaa. Perheväkivallan tekijänä toimi perheen isä ja väkivallan kohteena olivat perheen lapset sekä äiti. Vastaajat toivat tutkimuksessa esiin, kuinka lapsena koetulla perheväkivallalla on ollut moninaisia vaikutuksia heidän kasvuunsa ja kehitykseensä. Lisäksi vastaajat kokivat lapsuuden perheväkivaltakokemusten vaikuttavan heidän elämäänsä edelleen. Perheväkivallan vaikutusten koettiin olleen pääosin negatiivisia, sillä vain yksi vastaaja koki sillä olleen positiivisia vaikutuksia hänen kasvuunsa ja kehitykseensä. Vastaajat osoittivat, että väkivallan kierteen periytymisen katkaiseminen on mahdollista, mutta sen eteen on tehtävä työtä. Tutkimuksen tuotoksena syntyi Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöhön esite, joka kertoo lapsen kokemuksesta perheväkivallasta. Esitettä tullaan käyttämään Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyössä sekä koulutuksissa.		
Avainsanat (asiasanat) Lapsi, perhe, väkivalta, perheväkivalta		
Muut tiedot Opinnäytetyön liitteenä esite		

Author(s) Last, First	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 3.12.2013
Rein, Minna	Pages 78	Language Finnish
		Permission for web publication (X)
Title LIVING IN THE SHADOW OF DOMESTIC VIOLENCE		
Degree Programme Social Services		
Tutor(s) Kiiskilä, Taja; Lundahl, Raija		
Assigned by Kriisikeskus Mobile		
The thesis dealt with children's experiences of domestic violence. The study was based on working life and it was carried out in cooperation with the Kriisikeskus Mobile (Crisis Centre Mobile) Jyväskylä. The purpose of this study was to investigate adults who had experienced domestic violence in their childhood. The subjects were able to share their childhood experiences of domestic violence through the eyes of a child, but also reflect on its impact on their current lives. The purpose of this study was to produce a brochure for Mobile's domestic violence work. The brochure is meant for parents, and it provides information about the impact of domestic violence on a child. The study had a qualitative approach, and its data was collected by using an electronic questionnaire. The target group of this study consisted of adults who participated in the Crisis Centre's domestic violence work and who had experienced domestic violence in their childhood. Seven adults responded to the survey. The data was analyzed by using theme creation. The subjects of the study had experienced diverse and repeated domestic violence in their childhood. They reported about their fathers as those who had used violence against the children as well as mothers. The respondents highlighted how experiences of domestic violence as a child had had a variety of effects on their growth and development. In addition, the respondents felt that their childhood experiences continued to affect their lives. The impact of domestic violence was considered to have been mostly negative. Only one respondent felt that it had had a positive impact on his growth and development. The respondents indicated that breaking the vicious circle of passing violence onto the next generation was possible, but it needed a great deal of work. The outcome of the research process was a brochure for Mobile's domestic violence work, which tells about children's experiences of domestic violence. The brochure will be used in Kriisikeskus Mobile's domestic violence work and in-service trainings.		
Keywords Child, Family, Domestic violence, Violence		
Miscellaneous Appendix: A brochure		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	4
2 PERHE	5
3 PERHEVÄKIVALTA.....	6
3.1 Perheväkivallan muodot	8
3.1.1 Fyysinen väkivalta.....	8
3.1.2 Psyykkinen väkivalta.....	9
3.1.3 Seksuaalinen väkivalta	10
3.1.4 Kemiallinen väkivalta	11
3.2 Perheväkivalta tilastoissa	11
3.3 Lapsuuden koti perheväkivallan ympäristönä.....	14
3.4 Perheväkivallasta kertominen	15
4 PERHEVÄKIVALLAN VAIKUTUKSET LAPSEEN ERI IKÄVAIHEISSA	17
4.1 Vauvaikä.....	19
4.2 Leikki-ikä	20
4.3 Kouluikä	21
4.4 Murrosikä	22
4.5 Traumatisoituminen	24
5 KRIISIKESKUS MOBILE JYVÄSKYLÄ.....	26
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat	30
6.2 Tutkimuksen menetelmän valinta ja aineiston keruu	30
6.3 Aineiston analysointi.....	34
6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	35
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	37
7.1 Lapsuudenaikainen perheväkivalta	37

7.2 Kasvaminen perheväkivallan varjossa	39
7.2.1 Väkivallan vaikutus lapsen henkiseen hyvinvointiin	39
7.2.2 Lapsen rooli väkivaltaisessa perheessä	42
7.2.3 Huoltajuuskiista.....	45
7.3 Väkivalta perheen yhteisenä salaisuutena	46
7.4 Perheväkivallan vaikutukset aikuisen elämään	47
7.4.1 Suhteet vanhempiin	49
7.4.2 Suhtautuminen parisuhde- ja perheväkivaltaan.....	51
7.4.3 Perheväkivallan periytyvyys	51
7.4.4 Perheväkivallan vaikutukset nykyiseen parisuhteeseen ja vanhemmuuteen	52
8 ESITE PERHEVÄKIVALTATYÖHÖN	54
8.1. Esitteen laadinta	55
8.2 Tuotteen luonnostelu	56
8.3 Tuotteen kehittäminen.....	57
9 POHDINTA	60
LÄHTEET:.....	66
LIITTEET.....	71
Liite 1: Kyselyn saatekirje.....	71
Liite 2: Kyselylomakkeen kysymykset	72
Liite 3: Valmis esite sivut 1 ja 4.....	73
Liite 3: Valmis esite sivut 2 ja 3.....	74

KUVIOT

KUVIO 1. Lapsiperheiden perhemuodot vuonna 2012 Tilastokeskuksen tilaston mukaan	6
KUVIO 2. Väkivallan kehä Soisalon mukaan	7
KUVIO 3. Poliisin tietoon tulleet saman ruokakunnan sisällä tapahtuvat pahoinpitelyt vuonna 2007	12
KUVIO 4. Väkivaltaproessi Keski-Suomessa	29
KUVIO 5. Uuden tuotteen kehittämisen vaiheet	55

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Yhteenveto kyselyssä esiin tulleista perheväkivallan vaikutuksista aikuisikään.....	48
---	----

1 Johdanto

Perheväkivalta ei ole uusi ilmiö, vaikka se on ollut julkisen keskustelun alaisena vasta muutamia vuosikymmeniä. Aihe on arkaluontoinen ja siihen puuttumista on pidetty vaikeana: missä menee suomalaisten perheiden yksityisyyden raja? Etenkin lapsiin kohdistuvaan perheväkivaltaan on alettu kiinnittämään huomiota vasta viime aikoina. Tutkimusten mukaan perheen sisäisen väkivallan seurauksena Suomessa vuosittain vammautuu vakavasti noin 300 lasta ja kuolee noin kymmenen lasta (Kumpula 2013, 69). Väkivallan todistajaksi joutuneista lapsista ei ole saatavissa tarkkaa tietoa.

Viime aikoina mediassa on käyty läpi 8-vuotiaan Eerikan surmaa, jossa Eerikan isä ja tämän naisystävä aiheuttivat Eerikan kuoleman. Kuolemaa oli edeltänyt vuosien monimuotoinen Eerikan pahoinpiteleminen. Eerikan tapaus on hyvä esimerkki siitä, että perheväkivalta on edelleen ajankohtainen ja merkityksellinen aihe, johon koko yhteiskunnan tulisi havahtua. Oma kiinnostukseni perheväkivaltaan heräsi seurattessani mediassa kyseistä tapausta sen julkitulosta asti. Olin hämmästynyt siitä, kuinka jotain tällaista voi tapahtua 2000-luvun hyvinvointivaltio Suomessa.

Perheessä tapahtuvan väkivallan tutkimus on lisääntynyt Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana huomattavasti. Tutkimusten pääpaino on ollut miesten ja naisten välisessä parisuhdeväkivallassa. Viime aikoina on kuitenkin havahduttu siihen, että parisuhdeväkivalta koskettaa myös väkivallan sivustaseuraaajia. Perheväkivalta tarkoittaa tilannetta, jossa väkivalta tapahtuu perheen sisällä (Eskonen 2005, 21). Perheväkivallan keskellä elävät lapset eivät ole sivullisia vaan asianomaisia, sillä väkivalta tuottaa traumakokemuksia myös väkivallan todistajille, eikä vain suoran väkivallan kohteille. Siksi onkin tärkeää kuunnella perheväkivaltaa kohdanneita lapsia, sillä heillä on oikeus ilmaista mielipiteensä tilanteesta ja saada apua toipumiseen sekä selviytymiseen. Lapsia ei tulisi sulkea työskentelyn ulkopuolelle sillä verukkeella, että väkivalta perheessä on kohdistunut aikuiseen eikä lapseen.

Aihe opinnäytetyöhön lähti toimeksiantajan tarpeesta. Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyssä on huomattu, kuinka usein lapsi jää väkivaltaisessa perheessä näkymättömäksi osapuoleksi. Vanhemmat eivät huomaa lapsen osaa perheessä, kun heidän huomionsa keskittyy omaan itseen ja puolisoon. Vanhempien sivuuttaessa väkivallan vaikutukset lapseen, he eivät myöskään näe lapsen tarvetta ilmaista ja purkaa

kokemuksiaan. Yhteistyökumppanini ja minun yhteinen tavoite työlleni on tuoda enemmän esiin lapsen näkökulmaa, kun perheessä on väkivaltaa. Haluamme tuoda tietoisuuteen myös sen, miten monimuotoisia vaikutuksia lapsuudessa koetulla perheväkivallalla on.

Opinnäytetyöni painopiste on lapsen näkökulmassa, vaikka tutkittavaksi valikoitui aikuisia, jotka ovat lapsuudessaan kokeneet perheväkivaltaa. Tutkimuksen kohteena olleet aikuiset pystyivät kertomaan lapsuudessa koetusta perheväkivallasta lapsen silmin, mutta samalla he kykenivät myös peilaamaan sitä, miten lapsuuden kokemukset ovat vaikuttaneet heidän kasvuunsa sellaisiksi ihmisiksi, kuin he tänä päivänä ovat. Opinnäytetyöni kyselytutkimukseen valikoituivat Kriisikeskus Mobilen väkivaltatyöskentelyyn osallistuvat aikuiset, joilla oli kokemusta lapsuuden aikaisesta perheväkivallasta. Tutkimuksen avulla halusin selvittää: minkälaista väkivaltaa tutkittavat ovat lapsuudessaan kokeneet, miten se on vaikuttanut heidän lapsuuteensa sekä heidän myöhempään elämäänsä. Tutkimuksesta saatujen tulosten ja teorian pohjalta tein yhteistyökumppanini Kriisikeskus Mobilen kanssa informatiivisen esitteen perheväkivaltatyöskentelyyn. Esite tuo esiin perheen vanhemmille lapsen kokemuksen perheessä tapahtuvasta väkivallasta.

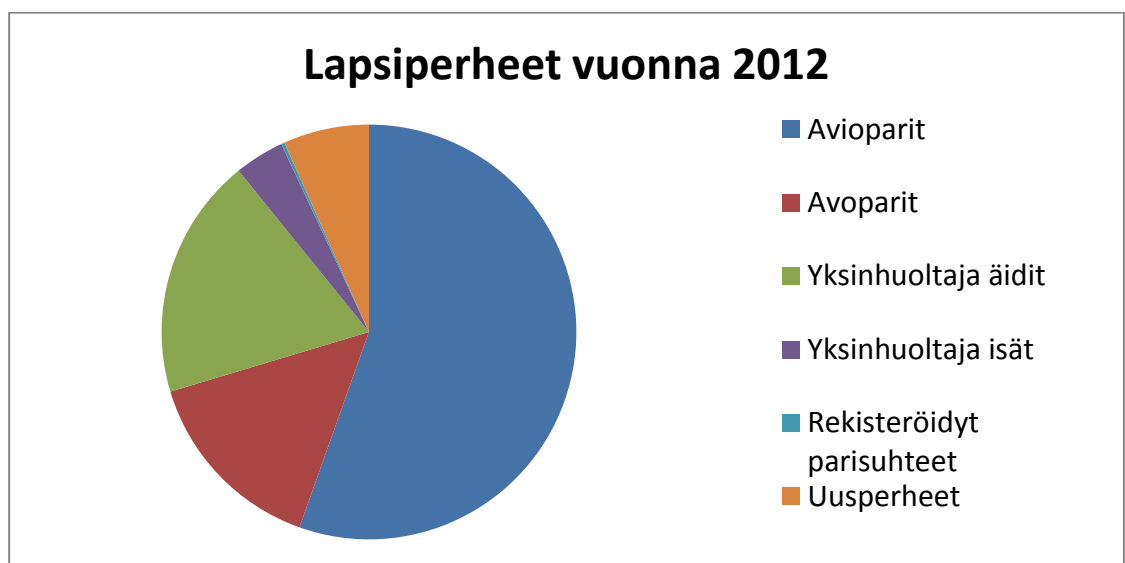
2 Perhe

Suomalainen perhe on kokenut valtavan muutoksen 1800-luvulta tähän päivään. Kyläyhteisöt 1900-luvulta ovat tiivistyneet vähitellen suurperheiksi ja siitä edelleen ajan kuluessa ydinperheiksi. Perheen merkitys tuotantoyksikkönä on muuttunut koti- ja perhekeskeiseksi elämäntyyliksi elinkeinorakenteen muutoksen myötä. Elämäntavan murroksessa muuttui myös lapsen asema. Uusi lapsuuskäsitys syntyi 1800-luvulla, jonka johdosta lapsuus alettiin nähdä erillisenä elämänvaiheena. Vähitellen kyläyhteisön vetäytyessä yhteisestä lapsen kasvatusvastuusta, siirtyi kasvatusvastuu vanhemmille. Perheen muuttuessa yhteiselämän keskuksiksi perheenjäsenten siteet laajemmissa suhteissa heikkenivät. (Karisto, Takala & Haapola 2009, 153, 157–159.)

Perhekäsityksen muuttuessa suomalaiset perheet ovat erilaistuneet lisääntyneiden avoliittojen, rekisteröityjen parisuhteiden, avioerojen, uusien liittojen, uusperheiden ja yksinhuoltajuuden vaikutuksesta (Karisto ym. 2009, 177–178, 207). Tilastokeskuksen

(Perheet 2012 2013) tilaston mukaan vuoden 2012 lopussa lapsiperheissä asui keskimäärin 1,83 alaikäistä lasta. Suomessa lapsiperheisiin kuuluu 40 % väestöstä ja yleisin lapsiperhemuoto on avioparin perhe 61 prosentilla. Seuraavaksi yleisimpiä lapsiperheiden perhemuotoja ovat yksinhuoltaja äidin ja avoparin muodostamat perheet. (Katso kuvio 1. lapsiperheiden perhemuodoista s. 6.) Useimmissa tämän päivän perheissä molemmat vanhemmat ovat koulutettuja ja mukana työelämässä (Karisto ym. 2009, 209–210).

KUVIO 1. Lapsiperheiden perhemuodot vuonna 2012 Tilastokeskuksen tilaston mukaan (Perheet 2012 2013.)

Perhemuotojen moninaisuus on johtanut nykypäivänä vaikeuteen määritellä perhe. Tilastollisesti perhe määritellään usein henkilöistä, jotka asuvat samassa asunnossa ja joilla on jokin virallinen tai todennäköinen perhesuhde keskenään. Emotionaalisen näkökulman mukaan perhe on se, minkä sen itse näkee olevan. Väkivallan esiintyminen ei ole sidottuna mihinkään perhemuotoon, vaan sitä esiintyy niissä kaikissa. (Paavilainen & Pösö 2003, 22.)

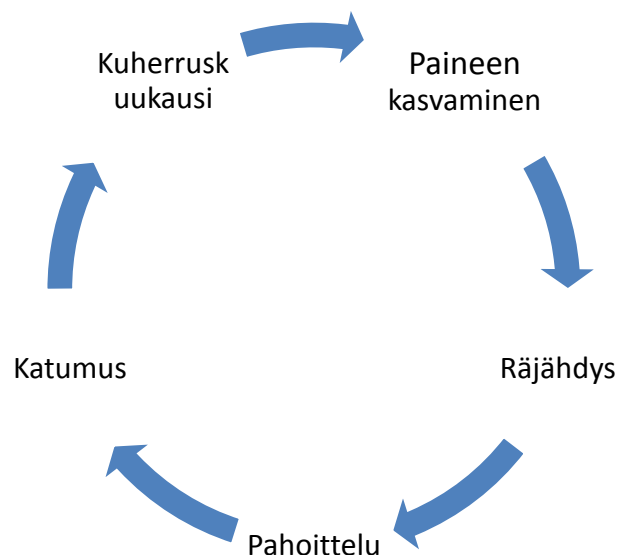
3 Perheväkivalta

Perheväkivallasta puhuttaessa tarkoitetaan tilannetta, jossa väkivalta tapahtuu perheen sisällä. Kyseinen käsite jättää avoimeksi väkivallan tekijän ja kohteen, sillä perheessä

voi olla yksi tai useampi henkilö, joka käyttäytyy väkivaltaisesti tai väkivalta voi kohdistua yhteen tai useampaan henkilöön. (Eskonen 2005, 21.) Tässä tutkimuksessa perheväkivallalla tarkoitetaan tilannetta, jossa väkivalta tapahtuu perheessä, jossa on lapsia. Kyseisen näkökulman olen valinnut siksi, koska työssäni keskityn lapsen näkökulmaan ja kokemukseen, kun perheessä on väkivaltaa. Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan tilannetta, jossa väkivalta tapahtuu aikuisten ihmisten muodostamassa parisuhteessa, jossa ei ole lapsia. Holmbergin (2000, 7) mukaan perheväkivalta on moniulotteinen ongelma, jolla on vakavia ja laajoja vaikutuksia yksilön psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen³ sekä yleiseen hyvinvointiin. Väkivallasta seuraa myös sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia sekä huomattavia taloudellisia kustannuksia yksilön lisäksi myös yhteiskunnalle.

Väkivallasta kärsivässä perheessä elämä toistaa usein kehää, jossa vuorottelevat paineen kasvaminen, räjähdys, pahoittelu ja katumus sekä kuherruskuukausi. (Katso kuvio 2. väkivallan kehän kiertokulusta s. 7.) Kehää kierretään todennäköisesti niin kauan kunnes tilanteessa tapahtuu muutos. Perheväkivallalle ominaista on, että ajan kuluessa väkivallan tahti alkaa kiihtyä ja se raaistuu entisestään. (Soisalo 2012, 203–204.)

KUVIO 2. Väkivallan kehä Soisalon mukaan (Soisalo 2012, 203–204)

Perheväkivallan keskellä eläviä lapsia voidaan kutsua näkymättömiksi todistajiksi. Usein kodin sisällä tapahtuvan väkivallan, jossa uhri ja tekijä ovat molemmat aikuisia, nähdään vain aikuisten välisenä tapahtumana. Uskomus siitä, että lapset ovat perhevä-

kivallan suhteen sivullisia ja suojassa, kun itse fyysinen väkivalta ei kohdistu heihin, on väärä. Perheissä, joissa on vanhempien välistä väkivaltaa, on lapsella suuri riski joutua itsekkin väkivallan kohteeksi. Aikuisten kyvyttömyys tai haluttomuus nähdä tilanne lasten kannalta mahdollistaa perheväkivallan jatkuvuuden. (Oranen 2004, 128, 133.) Perheväkivalta tulisi nähdä ilmiönä, jossa on kolme osapuolta: nainen, mies ja lapsi (Oranen 2001, 32).

3.1 Perheväkivallan muodot

WHO:n asiantuntijakokous määritteli vuonna 1999 lapseen kohdistuvan väkivallan ja kaltoinkohtelun sisältävän kaiken vastuuseen, luottamukseen tai valtaan perustuvassa suhteessa ilmenevät fyysisen ja/tai emotionaalisen huonon kohtelun, seksuaalisen hyväksikäytön, laiminlyönnin tai kaupallisen tai muun hyväksikäytön muodot, jotka johtavat todellisen tai potentiaalisen vahingon aiheutumisen lapsen terveydelle, elämälle, kehitykselle tai arvokkuudelle (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano 2005, 78).

Väkivallan tekijä pyrkii usein perheessään saavuttamaan ja ylläpitämään valtaa sekä kontrollia väkivallan eri muotoja käyttämällä. Väkivallan eri muotoja ovat muun muassa fyysinen, psyykinen, seksuaalinen ja kemiallinen väkivalta. Nämä väkivallan muodot voivat esiintyä niin yksittäin kuin myös niiden yhdistelminä. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykkö 2003, 10.) Väkivallan muodoista on havaittavissa aktiivinen ja passiivinen puoli (Väkivallan muodot ja rikoslaki 2012). Lapsen kaltoinkohtelun käsite sisältää lapseen kohdistuvan negatiivisen tekemisen tai tekemättä jättämisen muodot, eli kaikki edellä mainitut perheväkivallan muodot (Paavilainen & Flinck 2008, 1).

3.1.1 Fyysinen väkivalta

Aktiivista fyysistä väkivaltaa on kaikki lapsen ruumiillista koskemattomuutta loukkaavat teot. Väkivalta voi olla esimerkiksi lyömistä, potkimista, tukistamista, kuristamista tai usein myös jollakin aseella aiheutettua. Aseena voi toimia esimerkiksi puukko, vyö tai käsiase. (Huhtalo ym. 2003, 10.) Lapsella voi esiintyä fyysisen väkivallan seurauksena muun muassa mustelmia, naarmuja, murtumia, kallovamman tai palovammoja.

Pahimmillaan fyysinen väkivalta voi aiheuttaa lapsen kuoleman. (Tupola, Kivitie-Kallio, Kallio & Söderholm 2012, 100–104.)

Lapsen fyysisen väkivallan tavoitteena voi myös olla hoitoa vaativien oireiden tuottaminen, jolloin vanhemmat saavat huomiota hoitopaikassa. Tällöin on kyse Syndroma Munchausen by Proxy-käsitteestä (SMbP). Käsitteellä tarkoitetaan sellaista tilannetta, jossa lapsen sairaus tai siihen viittaavat oireet selittyvät lapsen huoltajan tai huoltajan asemassa olevan henkilön toimenpiteillä tai keksityillä oirekuvauksilla. Lapsi altistuu toistuviin turhiin tutkimuksiin, sekä mahdollisille lääkityksille että muille hoidoille. Todisteidenkin edessä oireiden aiheuttajan on vaikea myöntää omaa osallisuuttaan lapsen oireiden syntyyn. (Tupola & Lounamaa 2012, 154–155.)

Kuritusväkivalta sisältyy fyysiseen väkivaltaan. Kuritusväkivallalla aikuinen pyrkii rankaisemaan tai säätelemään lapsen käyttäytymistä aiheuttamalla tälle kipua tai epä-mukavan olon, ilman fyysisen vamman syntyä. (Tupola ym. 2012, 100.) Suomessa kuritusväkivalta kiellettiin lailla vuonna 1984, jolloin Suomen rikoslain mukaan lapsen pahoinpitelystä tuli rangaistava rikos. Pahoinpitelyllä tarkoitetaan ruumiillista väkivaltaa, toisen terveyden vahingoittamista, kivun aiheuttamista tai toisen ihmisen saattamista tiedottamaan tai sitä vastaavaan tilaan. Pahoinpitelyn yritys on rangaistava teko. (L 19.12.1889/39.)

Passiivinen fyysinen väkivalta on lapsen hoidon laiminlyöntiä. Lapsen laiminlyönnillä tarkoitetaan lapsen perustarpeiden huomiotta jättämistä. Lapsen hoito ja huolenpito ovat puutteellisia, eivätkä vanhemmat ymmärrä hänen perustarpeitaan. Fyysisellä laiminlyönnillä tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsen ravitsemus ja elinolosuhteet vaarantavat lapsen kasvun ja kehityksen. Esimerkiksi riittämätön ravinto, kylmät olosuhteet sekä lapsen liiallinen hoito vaihtuvien henkilöiden luona, ovat fyysisen laiminlyönnin muotoja. (Söderholm & Politi 2012, 79–81.)

3.1.2 Psyykkinen väkivalta

Psyykkinen väkivalta on monimuotoista ja se voi tapahtua sanoin, teoin, ilmein sekä elein (Huhtalo ym. 2003, 11). *Aktiivisella* psyykkisellä väkivallalla pyritään tarkoituksella vahingoittamaan lapsen minäkuvaa esimerkiksi haukkumalla, kiristämällä, hyljeksimällä, uhkailemalla, huutamalla sekä suhtautumalla lapseen ivallisesti tai alenta-

vasti. *Passiiviseksi* psyykkiseksi väkivallaksi luetaan lapsen emotionaalinen laiminlyönti. Emotionaalisesta laiminlyönnistä kokevalla lapsella on niukasti tai ei ollenkaan kokemusta rakastetuksi tulemisesta, hyväksymisestä tai arvostuksesta. Emotionaalista laiminlyöntiä ovat reagoimattomuus lapsen emotionaalisiin tarpeisiin, negatiivinen käsitys lapsesta, epäjohtonmukainen tai lapsen ikään nähden epäasianmukainen vuorovaikutus, vanhempien kyvyttömyys tunnistaa lapsen todellisuus omista uskomuksista tai toiveista sekä vanhempien kyvyttömyys turvata lapsen sosiaalisia tarpeita ja sopeutumista. (Söderholm & Politi 2012, 80–81.)

Perheväkivallan sivusta seuraaminen on lapseen kohdistuvaa monitasoista psyykkistä väkivaltaa. Lapsi joutuu elämään ympäristössä, jossa perheenjäsen uhkaa tai käyttää väkivaltaa kontrolloidakseen muita perheenjäseniä. Pelon ollessa kotona alati läsnä, joutuu lapsi olemaan joka hetki valppaana ja varuillaan. Lapsi voi joutua todistamaan kotonaan esimerkiksi väkivaltamelua tai muiden perheenjäsenten satuttamista. Pelko siitä, että lapsi voi itse olla väkivallan seuraava uhri, on myös läsnä. Psyykkisen väkivallan on huomattu aiheuttavan uhrissa samantapaisia oireita kuin fyysisen väkivallan, ja se voi traumatisoida lasta aivan yhtä paljon kuin fyysinen väkivalta (Holmberg 2000, 12).

3.1.3 Seksuaalinen väkivalta

Lapselle tehdystä seksuaalisesta väkivallasta käytetään usein myös nimitystä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö on lapsen altistamista ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle, jota hän ei ymmärrä ja johon hän ei voi antaa suostumustaan. (Salo & Ståhlberg 2004, 103.) Seksuaalista väkivaltaa on muun muassa tirkistely, itsensäpaljastaminen, lasten sukuelinten koskettelu ja hyväily, lapsen johdattelu aikuisen sukuelinten kosketteluun tai masturbointiin, raiskaus, yhdyntä, lapsen altistaminen seksiin liittyvälle materiaalille, lapsen käyttäminen pornografisessa materiaalissa sekä seksin ostaminen alle 18-vuotiaalta (Joki-Erkkilä, Jaarto & Sumia 2012, 132).

Rikoslain 20. luvun 6§ pykälän määritelmän mukaan lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä on alle 16-vuotiaan lapsen koskettelu, sukupuoliyhteys tai muu sellainen seksuaalinen teko, joka voi vahingoittaa lapsen kehitystä. Lisäksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön yritys on rangaistava teko. (L 19.12.1889/39.)

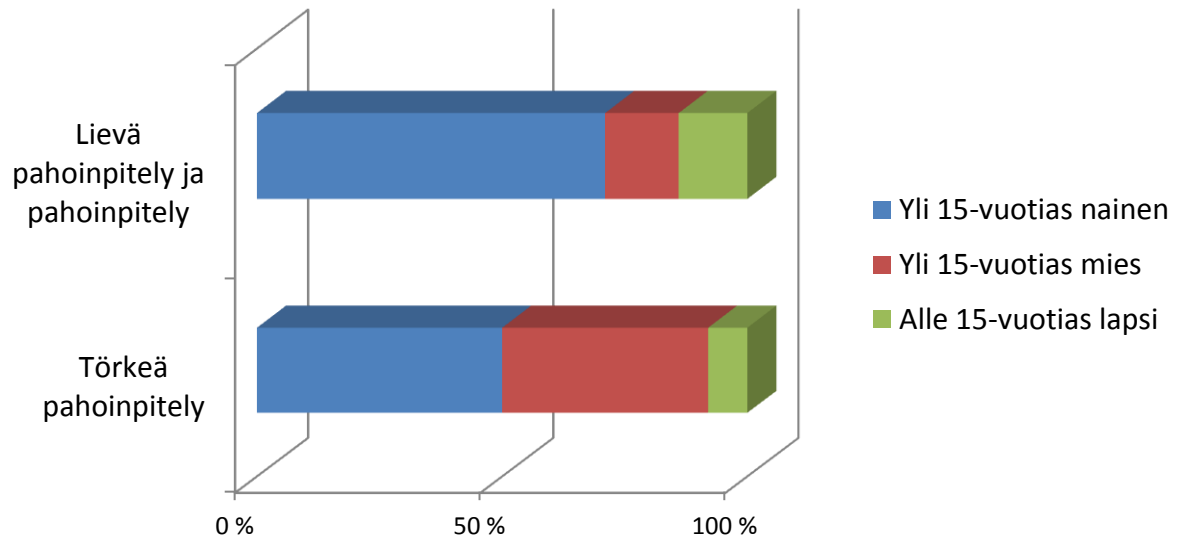
3.1.4 Kemiallinen väkivalta

Aktiivisella kemiallisella väkivallalla lapseen vaikutetaan erilaisten lapselle vaarallisten aineiden avulla. Lasta voidaan yrittää myrkyttää esimerkiksi antamalla tälle alkoholia, lääkkeitä, tupakanmuruja, liottimia tai liimaa. Lapsen myrkyttämisen tavoitteena voi olla tarve saada lapsi rauhoittumaan, lapsen tahallinen vahingoittaminen tai jopa tappaminen. (Huhtalo ym. 2003, 11.) Kemiallisen väkivallan *passiivisessa* muodossa lapselle ei anneta hänen tarvitsemiaan lääkkeitä tai noudateta hänen tarvitsemaansa ruokavaliota. Passiivista kemiallista väkivaltaa on myös lasta vaurioittavan sikiöaikaisen äidin alkoholin tai päihteiden käyttö. (Väkivallan muodot ja rikoslaki 2012.)

3.2 Perheväkivalta tilastoissa

Vuonna 2007 poliisin tilastoimista kaikista väkivaltarikoksista 12 % (9 % naisiin ja 3 % miehiin kohdistuvaa) rekisteröitiin perheväkivallaksi. Poliisin tietoon tulleista saman ruokakunnan sisällä tapahtuvista pahoinpitelyistä vuonna 2007 lieviä pahoinpitelyistä ja pahoinpitelyistä suurin osa (71 %) kohdistui yli 15-vuotiaaseen naiseen. Yli 15-vuotiaaseen mieheen ja alle 15-vuotiaaseen lapseen kohdistui melkein saman verran lievää tai perusmuotoista väkivaltaa. Törkeissä pahoinpitelyissä miesten suhteellinen osuus uhreista kasvaa ja lasten osuus hieman laskee. (Katso kuvio 3. Poliisin tietoon tulleista saman ruokakunnan sisällä tapahtuvista pahoinpitelyistä s. 12.) On luultavaa, että miehiin kohdistetaan suhteellisesti enemmän vakavaa väkivaltaa, sillä usein miehet ilmoittavat naisia vähemmän itseensä kohdistuvasta lievemmästä perhe- tai parisuhdeväkivallasta. (Salmi, Lehti, Sirén, Kivivuori & Aaltonen 2009, 9.)

KUVIO 3. Poliisin tietoon tulleet saman ruokakunnan sisällä tapahtuvat pahoinpitelyt vuonna 2007 (Salmi, Lehti, Sirén, Kivivuori & Aaltonen 2009, 9)

Perheen sisäisen väkivallan vuoksi Suomessa kuolee vuosittain noin 10 lasta ja vammautuu vakavasti noin 300 lasta. Kuolemantapauksista noin puolet tapahtuu vauvaikäisille. (Kumpula 2013, 69.) Vuonna 2004 poliisi teki noin 16 000 sellaista kotihälytyskäyntiä, joiden syyksi tilastoitiin perheväkivalta (Paunio 2006). Ellosen (2012, 7) tutkimuksen *Kurin alaiset* mukaan lähes joka toisen 0-12-vuotiaan lapsen äiti tai isä on kohdellut lastaan väkivaltaisesti. Tutkimuksen mukaan kuritusväkivallan tekijänä on hiukan isää useammin äiti, joiden tekemä väkivalta kohdistuu eniten 3-6-vuotiaisiin lapsiin. Vaikka vanhempien lapsiin ja nuoriin käyttämä kuritusväkivalta on vähentynyt voimakkaasti ajalla 1988–2008, on perheväkivallan yleisin muoto vanhempien lapsiinsa kohdistama väkivalta. (Salmi ym. 2009, 12–13.)

Oikeustilaston katsauksen (2009, 10–11) mukaan poliisin tietoon tulleet saman ruokakunnan piirissä tapahtuneet lievät pahoinpitelyt ja pahoinpitelyt ovat lisääntyneet kulueneen 12 vuoden aikana. Lisääntyminen on ollut suhteellisesti suurinta lasten kohdalla. Vuonna 2007 poliisin tietoon tulneiden väkivaltatapauksien määrä verrattuna vuoden 1996 tilastoihin on lasten osalta yli kuusinkertainen, miesten osalta hieman alle kolminkertainen ja naisten osalta noin kaksinkertainen. Lievän väkivallan uhreista suurin osa on naisia. Törkeiden pahoinpitelyiden osalta muutokset poliisin tietoon tulneiden tapausten kohdalla eivät ole 12 vuoden ajalta suuria. Poliisin tietoon tulleen perheen

sisäisen väkivallan lisääntymisen uskotaan johtuvan ilmoitusalttiuden lisääntymisestä, sillä kansallisissa uhritutkimuksissa, naisuhri-tutkimuksissa ja lapsiuhritutkimuksessa ei ole havaittavissa vastaavaa kasvua. Ilmoitusalttiutta on lisännyt lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) velvoitus erityisesti virkaa ja tai julkista tointa hoitavia työntekijöitä tekemään lastensuojeluilmoitus salassapitovelvollisuudesta huolimatta, jos lapsen kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Heillä on myös velvollisuus tehdä 1.1.2012 alkaen ilmoitus poliisille, kun heillä on syytä epäillä lapsen kohdistunutta seksuaalirikosta. Perheväkivallasta ilmoittamisen alttiuteen on todennäköisesti vaikuttanut myös julkisen huomion kiinnittäminen perheen sisäiseen väkivaltaan ja siitä ilmoittamisen rohkaisemiseen (Salmi ym. 2009, 11).

Heiskanen ja Piispan (1998, 33) tekemästä Naisten turvallisuus 1997-tutkimuksesta käy ilmi, että Suomessa on noin 50 000 alle 7-vuotiasta, jotka ovat olleet tilanteessa, jossa mies on ollut väkivaltainen naista kohtaan. Lapset ovat olleet joko väkivallan kohteina tai todistajia edellä mainitussa tilanteessa. Vastaavissa tilanteissa on ollut läsnä noin 70 000 7-14-vuotiasta sekä noin 70 000 yli 15-vuotiaista. Tutkimuksen mukaan näistä lapsista ja nuorista noin 21 000 eli 10 % on ollut myös itse väkivallan kohteena. Tutkimuksen karkean arvion mukaan vähintään 17 % alle 18-vuotiaista lapsista ja nuorista on Suomessa nähnyt tai kokenut perheväkivaltaa. (Heiskanen & Piispa 1998, 33.) Todellisuudessa määrä on todennäköisesti vielä suurempi, sillä suuri osa perheen sisällä tapahtuvasta väkivallasta jää tilastointien ulkopuolelle viranomaisen tietoon tullessa vain murto-osa (Oranen 2004, 130). Yhtenä syynä tähän on se, että perheväkivalta tapahtuu ihmisten omissa kodeissa tai muuten tuttujen ihmisten luona (Tolvanen & Vuento 2004, 216).

Eskosen (2005, 24–25) mukaan tieto Suomessa lastensuojelun asiakkaana olevista perheväkivaltaa kohdanneista lapsista on epätarkka. Lasten perheväkivaltakokemusten näkymättömyys lastensuojelussa johtuu usein lasten asiakkuuksien puuttumisesta. Lapset jäävät usein kohtaamatta lastensuojelussa, koska työkäytännöissä keskitytään vanhempien auttamiseen. Lasten kanssa työskentely voi tuntua myös haastavalta tai sen katsotaan kuuluvan jollekin muulle taholle. Lisäksi perheväkivalta on ongelma, johon ei ole helppo hakea apua. Perheväkivallasta ei haluta kertoa ulkopuolisille siitä aiheutuneen pelon, häpeän ja epävarmuuden takia. Nykyään lastensuojelussa pyritään keskittymään lapsen kanssa työskentelyyn ja samalla vahvistamaan lapsen osallisuutta.

Suomessa perheväkivallan tekijänä on useimmiten mies ja väkivalta kohdistuu perheessä heikommassa asemassa olevaan. Perheväkivallan kohteina ovat yleensä nainen ja/tai lapset. (Dufva 2001, 17.) Oikeuspoliittisen tutkimuksen katsauksen mukaan poliisin tietoon tulleesta perheväkivallasta kolme neljäsosaa kohdistui naiseen ja neljäsosa mieheen (Oranen 2012, 220). Usein väkivaltaan liitetään päihteiden kuten viinan käyttö, joka nähdään väkivallan osasyynä. Aromaan ja Heiskasen (2000, 126–127) mukaan kuitenkin joka toinen väkivallan käyttäjä on kotona selvinpäin, jonka vuoksi tulisi välttää vahvasti uskomista viinan ja väkivallan liittoon.

Perheessä väkivaltaa käyttävän osapuolen tavoitteena on usein voimankäytön, pakottamisen, pelottelun, kiristämisen tai uhkailun avulla kontrolloida muita perheenjäseniä ja pitää heitä vallassaan (Huhtalo ym. 2003, 9). Väkivallan tekijällä on usein väkivallan käyttöön joku oikeutus. Oikeutusta väkivallan käytölle voidaan hakea esimerkiksi väkivallan uhrin käytöksestä tai ympäristötekijöistä, kuten humalatilasta tai rahapulasta. Keskeistä väkivallan oikeutuksissa on, että ne kohdistuvat melkein aina väkivallan tekijän ulkopuolelle – usein uhrin toimintaan. Väkivaltaisen käytöksen oikeutukset luovat tekijälle helposti mielikuvan, että kyseisissä tilanteissa väkivaltainen käyttäytyminen on itse asiassa luonnollista. (Huhtalo ym. 2003, 16–17.)

3.3 Lapsuuden koti perheväkivallan ympäristönä

Yleinen käsitys siitä, että kotona tapahtunut väkivalta on kodin sisäinen asia, on täysin virheellinen. Kodissa tapahtuva väkivalta on rikos, jonka vakavuutta lisää se, että uhri ja tekijä tuntevat toisensa. (Huhtalo ym. 2003, 49.)

Lapsuus- ja nuoruusiän keskeisin kasvupaikka on koti (Dufva 2001, 14). Ilmapiirin ollessa kotona väkivaltainen, ei kodin tehtävä turva- ja lepopaikkana lapsille toteudu. Väkivallan uhan ollessa kokoajan kotona läsnä, joutuu lapsi keskittämään kaikki voimavaransa selviytymiseen. Tällöin lapsen keskittyminen ei enää riitä lapselle tärkeisiin tehtäviin, jotka edistäisivät lapsen normaalia kasvua ja kehitystä. Perheväkivallan keskellä elävä lapsi jää usein kehityksestä jälkeen. (Holmberg 2000, 9.) Kotona tapahtuva väkivalta rajoittaa myös lapsen elintilaa. Lasten leikit muuttuvat varovaisiksi, jotta ne eivät ärsyttäisi vanhempia. (Huhtalo 2003, 19.) Olemassa olevan väkivallan

mahdollisuuden vuoksi lapset eivät myöskään uskalla poistua kotoa tai pyytää kotiinsa kavereita (Oranen 2001, 49).

Huhtalo ja muut (2003, 57) kutsuvat kotiuupumiseksi tilannetta, jossa lapsen energia ei enää riitä lapselle kuuluviin ”normaaleihin” tehtäviin, kuten esimerkiksi leikkimiseen. Lapsen kaikki energia kuluu jatkuvassa valmiustilassa olemiseen tai väkivallan seurauksena muotoutuneeseen aikuisen rooliin. Kotiuupumuksen katsotaan aiheutuvan pitkään jatkuvasta stressistä, jonka aiheuttajaan lapsella on hyvin vähän tai ei ollenkaan mahdollisuuksia vaikuttaa. Kotiuupumukseen voi myös seurata erilaisia psyykkisiä tai fyysisiä oireita kuten esimerkiksi masennusta tai erilaisia kiputiloja.

3.4 Perheväkivallasta kertominen

Suomalaisessa yhteiskunnassa perheväkivaltaa pidetään usein perheen yksityisenä asiana, johon ulkopuolisten ei tulisi puuttua. Perheväkivaltaa ylläpitäviä tekijöitä ovat väkivallan ulkoistaminen, kieltäminen, pirstoutuminen sekä näkymättömyys. Häpeän tunne on usein väkivaltaa kokeneilla niin vahva, että se johtaa asiasta puhumattomuuteen ja salailuun. (Holmberg 2000, 7.) Lapset eivät useinkaan kerro perheväkivallasta, ellei heillä ole siihen vanhempiensa lupaa (Eskonen 2001, 23). Perheväkivallan salaaminen opitaan tai opetetaan jo lapsena. Lapsi näkee, kuinka äiti peittää mustan silmänsä aurinkolasien taakse ja kertoo naapurilleen kaatuneen pyörällä. Lapselle voidaan myös kertoa perheväkivallan olevan kodin yksityinen asia, josta ei saa puhua. Lapsille on voitu kertoa, että heidät viedään pois lastenkotiin, mikäli perheväkivalta tulee ilmi. Kodissa opetetun myötä lapsi kokee toimivansa oikein, kun hän pitää väkivallan salaisuutena. (Holmberg 2000, 24.)

Lasten lojaalisuuden rinnalla perheväkivallasta puhumattomuuteen vaikuttaa usein myös lasten itsesyytökset. Monesti lapsi syyllistää väkivaltaan johtaneista tapahtumista itseään, kun hän uskoo pahoinpitelyn johtuvan jostain mitä hän teki väärin, tai jostain, mitä hän itse aiheutti. (Turunen 2004, 197.) Tämän vuoksi moni lapsi uskoo väkivallan olevan hänen syytään ja, että sen loppumiseen vaikuttaisi hänen parempi käyttäytyminen (Holmberg 2000, 12, 25). Lisäksi lapset eivät useinkaan tiedä, että heidän perheessään kokema väkivalta ei kuulu normaaliin lapsuuteen ja perhe-

elämään. Tällöin he eivät edes osaa hakea apua tilanteeseen. (Paavilainen & Pösö 2003, 75.)

Eskosen (2005, 55–56) tutkimuksessa, jossa lapset käsittelivät terapeuttisissa ryhmissä läheisiin suhteisiinsa liittyvää väkivaltaa, ilmeni kuinka monimuotoisesti lapset voivat kertoa kokemastaan väkivallasta. Lasten kerronnasta on erotettavissa suora kerronta, nonverbaaliin viestintään tukeutuva kerronta sekä mielikuvitusta hyödyntävä kerronta. Suorassa kerronnassa lapsi kertoo pääasiassa puheen avulla väkivallasta, kun taas nonverbaalisen viestinnän keinoja ovat esimerkiksi piirtäminen tai näytteleminen. Mielikuvitusta hyödyntävä kerronta voi tapahtua leikin tai sadun kertomisen kautta. Lapsen kerronnassa erilaiset kerronnan ulottuvuudet kietoutuvat usein toisiinsa, koska lapsen ei ole aina helppo pukea väkivaltaa sanoiksi. Lapselle ajatus voi olla helpompi ilmaista esimerkiksi piirroksen muodossa. (Eskonen 2001, 37.) Ensiarvoisen tärkeää on lapsen kertoessa perheväkivallasta ottaa hänet aina tosissaan. Mikäli lapsi kokee, ettei ole häntä uskota, hän tuskin uskaltaa uudelleen hakea apua. Tämä vahvistaa lapsen uskomusta siitä, että perheväkivalta on salaisuus ja perheen sisäinen asia. (Holmberg 2000, 25.)

Perheväkivaltaan tulisi aina puuttua, sillä se on rikos. Perheväkivallasta tuli virallinen syytteen alainen rikos 1.9.1995, kun tilanne tulkitaan pahoinpitelyksi tai törkeäksi pahoinpitelyksi. Lievä pahoinpitely on asianomistajarikos, ellei väkivalta ole kohdistunut alle 18-vuotiaaseen henkilöön, tekijän nykyiseen tai entiseen puolisoon, sisarusseen tai sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa, taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa, tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen taikka henkilöön hänen työtehtäviensä vuoksi eikä rikoksentekijä kuulu työpaikan henkilöstöön. (L 19.12.1889/39.) Rikoslain tarkoituksena on suhtautua kotona tapahtuviin väkivaltarikoksiin samalla vakavuudella ja samoilla rikosoikeudellisilla seuraamuksilla kuin muihinkin väkivaltarikoksiin.

Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun. Myös laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (L 8.4.1983/361) turvaa lapsen tasapainoista kehitystä ja hyvinvointia, sillä lain mukaan lasta tulee kasvattaa siten, että hän saa osakseen ymmärrystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti tai kohdella muilla tavoin loukkaavasti. Perhevä-

kivalta on aina lastensuojelun asia, sillä väkivallan kokeminen heikentää lapsen mahdollisuutta turvalliseen kasvuun ja kehitykseen. Lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417) velvoittaa erityisesti virkaa ja tai julkista tointa hoitavia työntekijöitä tekemään sosiaaliviranomaisille lastensuojeluilmoituksen salassapitovelvollisuudesta huolimatta, jos lapsen kasvuolot vaarantuvat tai ne eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä. Edellä mainituilla työntekijöillä on myös velvollisuus tehdä 1.1.2012 alkaen ilmoitus poliisille, kun heillä on syytä epäillä lapsen kohdistunutta seksuaalirikosta. Jokaisella kansalaisella on oikeus tehdä ilmoitus lapsiin kohdistuvista laiminlyönneistä, vaaroista, heitteillejätöistä tai pahoinpitelyistä. Lakien kautta yhteiskunta on ottanut kantaa perheväkivallan tuomittavuuteen.

Pahoinpideltyjen lasten oikeusturvaa vahvistetaan vuoden 2014 alussa, kun lapsiin kohdistuneita pahoinpitelyrikoksia aletaan selvittää samalla tavalla kuin seksuaalirikoksia. Tällöin valtio vastaa selvittämisestä aiheutuvista kustannuksista ja yliopistolliset sairaanhoitopiirit vastaavat tutkimusten järjestämisestä. Tutkimuksilla tarkoitetaan lapsen mahdollisesti kohdistuneen rikoksen selvittämiseksi ja haitan arvioimiseksi tehtäviä tutkimuksia ja selvityksiä, joita ovat esimerkiksi lapsen haastattelu ja tarvittavat somaattiset, psykologiset sekä muut lääketieteelliset tutkimukset. Lain muutos mahdollistaa tarpeellisten tietojen vaihdon poliisin ja terveydenhuollon välillä pahoinpitelyrikoksissa, jolloin oikeuspsykiatrian yksiköllä on oikeus saada tutkimuksen tekemiseksi välttämättömät tiedot, ja se voi luovuttaa tutkimuksen aikana kertyneet tiedot poliisille, syyttäjälle tai tuomioistuimelle ilman huoltajan suostumusta. Lain tavoitteena on kaltoinkohdeltujen lasten oikeusturvan toteutuminen yhteneväisesti koko maassa ja yhdenvertaisesti seksuaalirikoksia kokeneiden lasten kanssa. (Pahoinpideltyjen lasten oikeusturvaa vahvistetaan 2013.)

4 Perheväkivallan vaikutukset lapseen eri ikävaiheissa

Lapsen kohdistuvat eri väkivallan muodot vaikuttavat negatiivisesti lapsen minäkäsityksen ja itsetunnon kehitykseen, sosiaaliseen kompetenssiin sekä perusturvallisuuden kokemukseen, aiheuttaen erilaisia emotionaalisia ja käyttäytymiseen liittyviä ongelmia (Holmberg 2000, 14). Perheväkivallan vauriot lapseen ovat pitkäaikaisia ja jopa pysyviä (Dufva 2001, 14, 18). Erityisen vahingollista perheväkivallassa on se, että läheisimmät ihmiset joiden tulisi suojella lasta, ovatkin kaikkein vahingollisimpia. Tällöin

lapsi joutuu turvautumaan vanhempaan, joka kaltoinkohtelee häntä. Tämä varhaisen kiintymissuhteen ristiriita on keskeinen tekijä lapsen kehityksen häiriintymisessä. Kun oma vanhempi on kaikkein vahingollisin lapselle, usko ihmisiin ja elämään rikkoutuu pysyvästi. (Suokas-Cunliffe 2006, 9.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsuuden varhaiset ihmissuhteet toimivat harjoituksena tunteiden ja ajattelun kehittymiselle. Vuorovaikutuksessa lapsi oppii onko hän hoivan arvoinen, voiko ihmisiin luottaa ja onko heidän käyttäytyminen ennakoitavissa. Kiintymyssuhdemalli vaikuttaa lapsen tapaan havainnoida ja tulkita ympäristöään, käsitellä stressaavia tunteita sekä siihen, miten hän onnistuu kehitystehtävissään. (Punamäki 2001, 174.) Lapsen turvallisuuden kokemus rakentuu tulevien tapahtumien ennakoitavuudesta sekä lapsen rauhoittamisesta ja lohduttamisesta, kun hän kokee olevansa vaarassa. Hoivaajansa turvallisesti kiintynyt lapsi osaa reagoida myöhemmin empaattisesti toisten tunnetiloihin. Kaltoinkohdeltu ja traumatisoitunut lapsi on jäänyt yksin erittäin vahvojen negatiivisten tunnekokemusten kanssa, eikä häntä ole autettu niiden kestämisessä. Tällöin lapsi kokee turvattomuutta. Erityisen haitallista lapselle on, kun hoivaaja itse on ajoittain vaaran lähde. (Huovinen 2009, 4.)

Perheväkivallalle altistumisella on aina yksilöllisiä seurauksia. Se, miten perheväkivallalle altistuminen vaikuttaa lapseen riippuu lapsen iästä, sukupuolesta, väkivallan määrästä, kestosta, toistuvuudesta, laadusta ja vakavuusasteesta, läheisyydestä ja riippuvuudesta tekijään, suojaavien tekijöiden määrästä ja laadusta sekä muiden mahdollisten riskitekijöiden samanaikaisuudesta. (Lepistö 2010, 27.) Lapselle suojaavista tekijöistä merkittävimpiä ovat lapsen varhaisen kiintymyssuhteen laatu, sekä hyvä vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde (Turunen 2004, 198).

Eri ikävaiheille on ominaista tietty reagointitavat, mutta se ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei jollekin ikävaiheelle tyypillisiä oireita voisi ilmetä myös muissa ikävaiheissa. Useat perheväkivallan oireet, kuten huono itsetunto, ahdistuneisuus, dissosiativisuus ja masentuneisuus voivat ilmetä kaikissa ikävaiheissa. (Holmberg 2000, 14.) Pääsääntöisesti lapset oireilevat niillä osa-alueilla, joihin kehitysvaiheen tärkeimmät haasteet liittyvät. Kaikki väkivallalle altistuneet lapset eivät oireile havaittavasti ulospäin. Näkyvien oireiden puuttuminen voi merkitä sitä, että lapsi on joutunut eristämään omat tunteensa ja pahat kokemuksensa. Taustalla voi olla myös pelko väkivallan paljastumisesta, ja siitä mahdollisesti seuraavasta rangaistuksesta. (Oranen 2012, 224–225.)

Perheväkivallan vaikutusten välittymisestä on tunnistettavissa kaksi pääreittiä: väkivallan aiheuttamien traumakokemusten suora vaikutus lapseen ja vanhempien alentunut kyky toimia vanhempina väkivallan keskellä. Väkivallan negatiiviset kokemukset välittyvät lapsen kehitykseen osittain vanhemmuuden kautta. (Oranen 2004, 135.)

4.1 Vauvaikä

Vauvaiälle tyypillisiä perheväkivallan oireita ovat ongelmat perustoiminnoissa kuten syömisessä ja nukkumisessa. Epävakaassa ja turvattomassa ympäristössä vauvan on vaikea rauhoittua nukkumaan ja nukahdettuaan hän säpsähtelee herkästi hereille. Syyinä tähän voi olla melu, turvattomuuden tunne tai tyydyttämättömät fyysiset tarpeet kuten esimerkiksi nälkä, märkä vaippa tai kosketuksen kaipuu. (Holmberg 2000, 14–15.) Toisaalta vauvalla voi olla matala hereilläoloaste, jolloin vauva on hyvin vähän aikaa vuorokaudesta hereillä (Söderholm & Politi 2012, 88).

Väkivaltaa kokeneen vauvan vuorovaikutuksellisuus on usein niukkaa tai se voi puuttua kokonaan. Vauva on iloton, surullinen, ilmeetön, apaattinen ja välttää aktiivisesti katsekontaktia. Yrittäessä koskettaa vauvaa vauva voi pelätä tai vastustaa kosketusta. Vauvalta puuttuu vuorovaikutuksellinen jokertelu ja iänmukainen hymy, tai ne ovat hyvin niukkoja. Vauva on levoton, vaikeasti rauhoiteltavissa ja hän itkee paljon. Itkulle ominaista on valittava sävy. Itku saattaa altistaa vauvan osaksi väkivallan kierrettä, kun vanhemmat hermostuvat lapsen itkuun, johon vauva reagoi itkemällä vielä rajummin. Vauvan itkun lopettaakseen vanhempi voi turvautua väkivaltaan. Puutteellisen vuorovaikutuksellisuuden vuoksi vauvan suhde vanhempaan häiriintyy ja turvallisen kiintymyssuhteen syntyminen vaarantuu. (Holmberg 2000, 14–15; Huovinen 2009, 11.)

Perheessä esiintyvä väkivalta voi aiheuttaa vauvan normaalissa kehityksessä viivästyksiä esimerkiksi motoriikan ja kielellisen kehityksen alueilla. Laiminlyönnin seurauksena vauvalla voi olla selviä somaattisia löydöksiä painon, pituuden ja päänympäryksen poikkeavana kehityksenä. (Söderholm & Politi 2012, 88.) Danya Glaserin (2001, 112) mukaan on olemassa paljon todisteita sen puolesta, että lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin yhteydessä esiintyy muutoksia aivojen toiminnassa. Monet näistä

muutoksista liittyvät stressivasteeseen. Lapsuusaikaisen stressin lähteitä ovat esimerkiksi vakava laiminlyönti varhaisvuosina, altistuminen vanhempien väliselle väkivallalle sekä tavallisemmin mainitut pahoinpitelyn muodot. Aivomuutoksia tapahtuu tunto- ja liikeaivokuorella, otsalohkon etuosassa sekä limbisessä järjestelmässä. Nämä aivojen muutokset vaikuttavat negatiivisesti tunne-elämän säätelyyn ja kognitiiviseen kehitykseen. (Pihko 2012, 166.)

4.2 Leikki-ikä

Leikki-iässä olevat lapset jäljittelevät mielellään sanoin ja teoin aikuisia sekä mallintavat heitä. Leikki-ikäisen lapsen käytännön toiminnoissa perheväkivalta voi näkyä rajuina ja satuttavina leikkeinä tai karkeana kielenkäyttönä. Pitkään jatkuva väkivalta kotona voi myös muuttaa lapsen leikin mekaaniseksi, ilottomaksi ja samaa kaavaa toistavaksi. (Holmberg 2000, 15.) Toisaalta lapsella voi ilmetä kyvyttömyyttä leikkiä (Kauppi 2012, 127). Leikki-iässä olevat lapset voivat omaksua myös kotona esiintyviä asenteita ja käyttäytymismalleja. Esimerkiksi leikki-ikäinen poika voi alkaa käyttäytymään tyttöjä ja naisia kohtaan halveksuvasti. (Oranen 2001, 55.)

Pienille lapsille voi ilmestyä väkivallan seurauksena uudenlaisia pelkoja. Leikki-ikäinen voi tuntea kauhua ja hänellä on selittämättömiä, fobianomaisia pelkotiloja esimerkiksi kuolemaa kohtaan. (Holmberg 2000, 15.) Leikki-ikäisen lapsen käsityksen mukaan kuolema ei kosketa kaikkia tai ole lopullinen, vaan hänestä kuollut voi tulla vielä takaisin. Lapsella voi olla maagisia ajatuksia kuolemaan liittyen: lapsi voi ajatella, että kuolema on rangaistus pahoista teoista tai, että hän on itse omilla ajatuksillaan ja toiveillaan saanut kuoleman tapahtumaan. (Lapsen suru n.d., 5.)

Leikki-ikäinen voi perheväkivallasta saadun trauman vuoksi taantua ikätasoaan varhaisemmalle tasolle. Esimerkiksi pitkään kuivana ollut lapsi saattaa alkaa kastella uudelleen housunsa, puhua vauvakielellä tai haluta jo hylätyn tuttinsa takaisin. (Holmberg 2000, 15.) Lapsesta on havaittavissa kehityksen viivästymisen oireita etenkin sosiaalisen, emotionaalisen ja kognitiivisen kehityksen saralta (Huovinen 2009, 13). Leikki-ikäisillä esiintyy myös muita ikäryhmiä enemmän somaattisia ongelmia, kuten vatsa- ja pääkipua (Holmberg 2000, 15). Perheväkivaltaa kohdanneilla lapsilla fyysi-

nen sairastavuus on yleisempää ja poikkeavuutta voi löytyä kasvu- ja painokäyristä (Huovinen 2009, 13).

Leikki-iässä lapsen sosiaalisissa suhteissa alkaa usein ilmetä ongelmia, kun lapsi ei ole oppinut ratkaisemaan ristiriitaisia tilanteita keskustelemalla ja sovittelemalla. Lapsi reagoi usein ristiriitatilanteissa tunteen ohjaamana joko vetäytymällä tai hyökkäämällä. (Kauppi 2012, 127.) Lapsi voidaan eristää kaveripiireistä lapsen impulsiivisen ja väkivaltaisen käytöksen tai toisaalta lapsen passiivisuuden ja vetäytyneisyyden vuoksi (Holmberg 2000, 15). Uusien ihmisten tapaaminen voi aiheuttaa lapsessa vierastamista sekä vanhempiin takertumista (Turunen 2004, 191). Leikki-ikäiseltä lapselta voi myös puuttua kokonaan luottamus aikuisia kohtaan tai hänellä ei ole luonnollista varautuneisuutta, jonka vuoksi hän saattaa kiinnittyä keneen tahansa (Huovinen 2009, 13).

4.3 Kouluikä

Kouluikään mennessä perheväkivaltaa kokenut lapsi on oppinut perheväkivallan olevan salainen ja hävettävä asia. Lapsi saattaa keksiä väkivallalle tekosyitä, vähätellä sen vakavuutta tai kieltää sen olemassaolon. (Holmberg 2000, 15–16.) Lapsilla voi esiintyä yrityksiä paeta kotona olevaa tilannetta karkaamalla kotoaan (Söderholm 2007, 19).

Kouluikäisellä lapsella on enenevässä määrin ongelmia sosiaalisissa suhteissa. Lapsen voi olla vaikea sopeutua kaveripiiriin sekä koulun sääntöihin ja rutiineihin, mikäli hänellä ei ole ollut niitä kotiympäristössään. Koulussa lapsi on usein kavereiden ja koulun henkilökunnan epäsuosiossa aggressiivisen ja kontrolloimattoman käytöksensä vuoksi, jonka takia hän hankkiutuu usein hankaluuksiin. Toisaalta lapsen käytös voi olla hyvin vetäytyvää, arkaa ja sulkeutunutta, minkä vuoksi lapsi ei tule huomatuksi omana itsenään. Molemmissa tapauksissa lapsi on todennäköisesti yksinäinen ja kärsii omasta erilaisuudestaan. (Holmberg 2000, 16.) Lapsi voi olla koulussa myös kiusattu tai itse kiusaaja (Söderholm & Politi 2012, 89).

Koulussa lapsen pitkällä aikavälillä muodostuneet kehitykselliset viiveet tulevat selvästi esiin, kun lapsella esiintyy ikätovereihinsa verrattuna enemmän kielenkehityksen

ongelmia, puutteita kognitiivisissa ja akateemisissa taidoissa sekä sosiaalisten taitojen heikkoutta (Söderholm & Politi 2012, 89). Lapsen käyttäytymisongelmat ja ongelmat sosiaalisissa suhteissa vähentävät entisestään lapsen mahdollisuuksia selviytyä koulunkäyntiin liittyvistä haasteista. Lapsella on usein huono itsetunto, minkä vuoksi hän ei uskalla epäonnistumisen pelossa yrittää, vaan hän luovuttaa ratkoessaan tehtäviä ja välttää uusia haasteita. (Holmberg 2000, 16.)

Kaikki väkivallan muodot vaurioittavat lapsen omanarvontunnetta ja hänen kykyään luottaa kanssaihmiseen (Söderholm & Politi 2012, 89). Perheväkivallan seurauksen lapselle kehittyy vaurioitunut kyky empatiaan (Söderholm 2007, 19). Koska lapsi ei ole saanut tuntea olevansa tärkeä ja arvokas omana itsenään, hän voi rakentaa ympärilleen panssarin, sillä hän ei enää uskalla odottaa muilta ihmisiltä hyvää (Turunen 2044, 195–196). Heikon itsesuojeluvaiston vuoksi lapsi saattaa hakea epätoivoisesti kontaktia, läheisyyttä ja turvaa vieraaltakin henkilöltä, kuten esimerkiksi lääkäriltä (Söderholm & Politi 2012, 89).

4.4 Murrosikä

Nuorten heikentynyt kyky ymmärtää oikean ja väärän ero saa heidät salaamaan tapahtuvan perheväkivallan. Kotona esiintyvissä väkivaltatilanteissa nuori saattaa ottaa kantaa asettumalla jommankumman osapuolen puolelle. Nuori ei kuitenkaan aina asetu puolustamaan väkivallan uhria, vaan hän saattaa toimia väkivallan tekijän apurina. Nuoren tunteet omia vanhempiaan kohtaan ovat usein ristiriitaisia ja hänellä saattaa esiintyä kostofantasioita. (Holmberg 2000, 16.) Koko ikänsä väkivallan keskellä elänyt lapsi alkaa murrosiässä usein reagoimaan perheväkivaltaan: nuori käy vastustamaan väkivaltaista vanhempaa joko fyysisesti tai verbaalisesti (Oranen 2001, 56).

Perheväkivaltaa perheissään kokeneet nuoret hakevat hyväksyntää perheen ulkopuolisista ihmissuhteista, esimerkiksi seurustelusuhteista. Tämän on havaittu lisäävän nuorten aikaisia seksuaalikokemuksia ja altistavan seksuaalisille hyväksikäytöille. (Lepistö 2010, 91.) Nuoren seksuaalinen riskikäyttäytyminen voi johtaa sukupuolitautitartuntoihin ja ei-toivottuihin raskauksiin (Joki-Erkkilä, Jaarto & Sumia 2012, 150). Lapsuuden aikainen seksuaalinen hyväksikäyttö on yhdistetty edellä mainittujen seikkojen

lisäksi prostituutioon, seksuaalirikollisuuteen ja kyvyttömyyteen suojata omia lapsia seksuaalisilta väärinkäytöksiltä (Kaltiala & Heino 2012, 173).

Kotona esiintyvän väkivallan vuoksi nuorelle on voinut syntyä käsitys siitä, ettei hänellä ole mitään merkitystä tai arvoa. Tällöin kaikki merkitys tulee nuorelle ulkopuolelta, mikä lisätä nuoren riippuvuutta esimerkiksi epäsosiaalisesta kaveripiiristä. (Turunen 2004, 194.) Nuori voi hakea perheen korvaavaa yhteisöä jengeistä, joista hän on usein yliriippuvainen. Jengien kautta nuori voi ajautua alkoholin, huumeiden, rikosten ja väkivaltaisuuksien tielle. Väkivalta voi toimia nuoren keinona purkaa sisäisiä ristiriitoja ja perheväkivallan aiheuttamaa ahdistusta. Toisaalta nuori voi eristää itsensä muista ihmisistä, ja olla tällöin suuressa vaarassa syrjäytyä. (Holmberg 2000, 16.)

Lapsuudessa koettu perheväkivalta toimii lapselle ja nuorelle mallina käyttää väkivaltaa ongelmaratkaisumenetelmänä. Vastaavasti myös väkivallan uhri voi oppia hyväksymään häneen kohdistuvan väkivallan. (Lehtonen & Perttu 1999, 30.) Perheväkivaltaa kokeneilla nuorilla on usein vaikeuksia solmia tyydyttäviä vastavuoroisia ihmissuhteita ja heidän on osoitettu ajautuvan keskimääräistä herkemmin hyväksikäyttöihin, uusia uhrikokemuksia tuottaviin ihmissuhteisiin tai vaihtoehtoisesti käyttämään itse seurustelusuhteissaan väkivaltaa (Kaltiala & Heino 2012, 170, 172). Lisäksi perheväkivaltaa kokeneiden nuorten on havaittu hyväksyvän ruumiillisen kurittamisen useammin kuin väkivaltaa kokemattomien nuorten (Lepistö 2010, 64).

Perheessä tapahtuva väkivalta vaikuttaa siihen, mitä nuori ajattelee itsestään. Turvatomien olojen keskellä kasvaessa käsitys omasta itsestä ei ole voinut rakentua kovin eheäksi ja elämässä kannattelevaksi. Selvitäkseen ja kestääkseen väkivaltaa nuoren on kehiteltävä selviytymistapoja. Nuoren selviytymiskeinona voi toimia esimerkiksi tunteiden työstäminen taiteen avulla, todellisuuden pakeneminen alkoholin tai muiden päihteiden avulla sekä itsemurhayritykset. (Weinehall 1997, 334.) Nuoruusiässä väkivaltaa kokeneilla nuorilla itsemurha-ajatukset ja visiot kuoleman tuomasta helpotuksesta lisääntyvät. Itsemurhariski on heillä suurempi kuin nuorilla, jotka eivät ole kokeneet väkivaltaa. (Holmberg 2000, 16).

Kaltoinkohtelun on osoitettu altistavan lukuisille nuoruusiän psykiatrisille häiriöille, esimerkiksi mielialahäiriöille, käytöshäiriöille ja erilaisille ahdistuneisuushäiriöille. Kaltoinkohdelluilla nuorilla esiintyy usein tunne oman itsensä ja ympäristön hallinnan menettämisestä, kun nuori ei pysty vaikuttamaan kodin tapahtumiin. Nuoren keinona

saada hallinnan tunne omasta itsestä ja ympäristöstä takaisin voi toimia viiltely ja erilaiset syömishäiriöt. Lisäksi kaltoinkohdelluilla nuorilla on osoitettu olevan moninaisia kognitiivisten kykyjen kehityksen ongelmia, joiden puutokset näkyvät koulumestystyksessä. Nämä nuoret saavuttavat koulussa keskimääräistä heikompia tuloksia ja tarvitsevat useammin erityistukea kuin muut lapset. (Kaltiala & Heino 2012, 169–170, 172; Turunen 2004, 193.)

Väkivaltakokemukset muuttavat lasta ja nuorta, ja niin sanottu normaali lapsuus ja nuoruus jäävät välistä (Lepistö 2010, 95). Joillakin väkivaltakokemukset vaikuttavat aikuisikään saakka ja saattavat näkyä esimerkiksi uudelleen uhritumisena, väkivallan pelkona uusissa ihmissuhteissa tai oman suuttumuksen hallinnan pelkona etenkin oman lapsen kohdalla (Kauppi 2012, 129). Lapsuudessaan kaltoinkohdelluilla aikuisilla on havaittu esiintyvän keskimääräistä enemmän epäspesifejä ruumiillisia oireita ja runsasta terveystalveluiden käyttöä, psyykkisiä ongelmia, heikko itsetunto sekä arvottomuuden ja syyllisyyden tunteiden leimaavaa kuvaa omasta itsestä (Kaltiala & Heino 2012, 172; Turunen 2004, 196).

4.5 Traumatisoituminen

Trauma syntyy kun jokin ulkoinen tapahtuma uhkaa ihmisen turvallisuutta joko fyysisesti tai psyykkisesti, ilman että tilanteesta voi paeta tai tapahtumien kulkuun pystyisi vaikuttamaan. Ylikuormittuminen lamaannuttaa ihmisen psyykkiset selviytymiskeinot, josta seuraa avuttomuuden ja voimattomuuden tunne. (Sinkkonen 2001, 157.) Tämän seurauksena ihminen joutuu kriisiin.

Normaalisti kriisi etenee vaiheittain. Ensimmäisenä tulee *shokkivaihe*, jossa kriisiin joutunut ihminen ei vielä välttämättä ymmärrä mitä on tapahtunut. Kriisiin joutunut ihminen voi kieltää tapahtuneen tai käyttäytyä tilanteeseen sopimattomalla ja itselleen vieraalla tavalla. Shokkivaihe kestää hetkestä muutamaan vuorokauteen, eikä ihminen välttämättä muista kaikkea kokemaansa jälkikäteen. Seuraavana kriisin vaiheena on *reaktiovaihe*, jossa ihminen yrittää käsitellä tapahtunutta ja hän käy läpi moninaisia tunteita. Hänellä voi ilmetä niin fyysisiä kuin psyykkisiäkin oireita kuten unettomuutta ja ahdistuneisuutta. Reaktiovaihe kestää usein muutamasta viikosta muutamaan kuu-

kauteen. Tänä aikana tapahtuman kieltäminen vähenee ja henkiset puolustuskeinot alkavat toimia. (Huhtalo ym. 2003, 21.)

Kriisin kolmas vaihe on *käsittelyvaihe*, jossa ihminen alkaa hyväksyä tapahtuneen. Hän ymmärtää menetyksensä ja alkaa vähitellen käsittää, miten se on vaikuttanut hänen elämäänsä. Kriisin ensimmäisten vaiheiden oireet ja niihin liittyvät tuntemukset alkavat vähentyä, ja ne ovat hallittavissa erilaisin hallinnan keinoin. Käsittelyvaihe kestää muutamista kuukaudesta vuoteen. Tämän vaiheen aikana kriisiin ja menneeseen elämäntilanteeseen keskittyminen vähenee, ja ajatukset käyvät harvemmin traumaattisessa tilanteessa. Kriisin viimeinen vaihe on *uudelleen suuntautumisen* vaihe, jolloin ihminen on kyennyt käsittelemään tapahtuneen siten, ettei se enää rajoita hänen elämäänsä. Ihminen on hyväksynyt sen, että kriisi on muuttanut hänen elämäänsä lopullisesti. (Huhtalo ym. 2003, 21.)

Perheen suhteissa tapahtuva väkivalta tuottaa kaikille osapuolille traumakokemuksia. Perheväkivalta asettaa lapsen tilanteeseen, jossa hän joutuu joko seuraamaan hänelle tärkeän ihmisen kärsimystä, tai olemaan itse väkivallan kohteena. Lapselle on yhtä uhkaavaa se, että hänelle tärkeät henkilöt joutuvat vaaraan, kuin että vaara kohdistuisi suoraan lapseen. (Oranen 2001, 26.) Perheväkivalta trauman aiheuttajana poikkeaa suuresti kodin ulkopuolisista, yksittäisistä väkivaltakokemuksista, sillä perheväkivallassa kriisin aiheuttaa läheinen ihminen, jonka pitäisi olla huolehtiva ja turvallinen. Traumaattisista kokemuksista selviytymisen perusedellytyksenä on päästä kriisin aiheuttajasta turvallisesti eroon, mikä ei ole aina perheväkivallasta kokevalle lapselle mahdollista. Mikäli traumaattinen tilanne toistuu lapsen elämässä, hidastuu normaali toipuminen tai se jopa estyy kokonaan. (Huhtalo ym. 2003, 21–22.) Perheväkivalta on yleensä luonteeltaan jatkuvaa ja toistuvaa ja se tuottaa kumulatiivisia traumakokemuksia (Oranen 2012, 225).

Vakavalle väkivallalle altistuneille lapsille voi kehittyä traumaperäinen stressihäiriö, PTSD (Post-Traumatic Stress Disorder). Traumaperäiselle stressihäiriölle tyypillisiä oireita ovat trauman uudelleen kokeminen, traumaan liittyvien asioiden ja ärsykkeiden välttäminen ja tunteiden turtuminen sekä ylivireys (Oranen 2001, 52). Traumaperäisen stressireaktion akuutteja oireita lapsilla ovat univaikeudet, painajaisunet, pelko, kauhu, säikkyminen, väkivaltaan liittyvät leikit, levottomuus, ahdistuneisuus ja trauman uudelleen kokeminen. Kroonisia oireita akuuttien oireiden lisäksi ovat eristyneisyys, tunteiden puuduttaminen, dissosiativiset episodit ja suru. (Söderholm 2007, 20.)

Leikki-ikäiselle lapselle ominaisia traumaperäisen stressireaktion oireita ovat toistuvat vaiheet, jolloin lapsi kokee takauomia ja dissosiaatiota. Pienillä lapsilla dissosiaatio näkyy usein jäykkänä käyttäytymisenä, jolloin lapsi ei reagoi eikä häneen saa yhteyttä. Takaumassa trauma toistuu lapsen mielessä, ilman että lapsi ymmärtää sen alkuperää. Takaumat esiintyvät usein lapsen unissa, jonka vuoksi lapsi voi alkaa vastustelemaan nukkumaan menoa, hänellä on vaikeuksia nukahtaa tai hän heräilee yöllä ilman tavanomaisten painajaisunien esiintymistä. Yleensä lapsi ei muista jälkikäteen unensa sisältöä. (Turunen 2004, 191.)

Lapsi pyrkii suojautumaan väkivallalta ja jos se ei ole fyysisesti mahdollista, lapsi saattaa käyttää psykologista pakenemista keinonaan. Kouluikäisillä esiintyy erilaisia dissosiatiiivisia oireita, joissa tunnereaktio eriytyy siihen liittyvästä kokemuksesta tai joissa fyysiset tuntemukset tai kivut korvaavat tunnereaktioita. Sopeutumismekanismit, jossa mieli trauman kohdatessaan pyrkii sulkemaan kivuliaat asiat pois tietoisuudesta, alkaa hallita ihmisen käyttäytymistä. Dissosiaatiohäiriössä vääristyvät muisti, havaintotoiminnot, orientaatio ja minätietoisuus. Dissosiaatio näkyy tyypillisesti lapsella vetäytymisenä, välinpitämättömyytenä, tunnottomuutena, unohtamisena, muistin menetyksenä, havaintokyvyn heikkenemisenä tai sivupersoonaoireyhtymänä. (Turunen 2004, 192–193.)

Perheväkivallasta syntyneen trauman käsittely vaatii lapselta paljon psyykkistä energiaa, mikä näkyy muun muassa keskittymisvaikeuksina, joiden vuoksi lapsi menettää kiinnostuksen asioihin, joista on ennen nauttinut. Tästä voi seurata masentuneisuutta, huolestuneisuutta ja ahdistuneisuutta. Monet väkivallan psyykkiset seuraukset johtuvat lapsen yrityksistä sopeutua käsittämättömään ja mielettömään tilanteeseen. (Turunen 2004, 191.)

5 Kriisikeskus Mobile Jyväskylä

Kriisikeskus Mobile toimii matalan kynnyksen yhteydenottoapaikkana, johon sosiaalisessa hätätilanteessa oleva avuntarvitsija, traumaattisen tai elämän kriisin kohdannut, hänen läheisensä tai viranomaistahot voivat ottaa yhteyttä tai tulla käymään. Kriisikeskus Mobile on avoinna jokaisena vuorokauden tuntina vuoden jokaisena päivänä,

ja se tarjoaa palveluitaan Jyväskylän lisäksi 14 lähialueen kunnalle: Hankasalmi, Joutsa, Jämsä, Keuruu, Konnevesi, Kuhmoinen, Laukaa, Luhanka, Multia, Muurame, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen ja Äänekoski. Jyväskylän kriisikeskus Mobilea ylläpitää Jyväskylän seudun Mielenterveysseura ry. Kriisikeskuksen toiminnan mahdollistaa Mobile-kuntien tuki ja taloudellinen panostus sekä Raha-automaattiyhdistyksen kohdennettu toiminta-avustus. (Hauvala 2011, 22; Hauvala 2013, 3, 6.)

Kriisikeskus Mobilen kriisityön toimintamuotoja ovat puhelut, koti- ja laitospöydät sekä tarvittaessa asiakkaan ohjaaminen ja saattaminen muihin palveluihin. Verkostotyötä tehdään myös tilannekohtaisesti asiakasasioissa. Kriisikeskus Mobilen palvelut ovat asiakkaille maksuttomia, luottamuksellisia ja asiakas voi halutessaan asioida anonyyminä, pois lukien lastensuojeluasiat. (Hauvala 2011, 22; Hauvala 2013, 3, 6.) Kriisikeskus Mobile vastaa kriisityön lisäksi sosiaalipäivystyksen etupäivystyksestä virka-ajan ulkopuolella. Sosiaalipäivystys on akuuttia, sosiaalisissa kriiseissä ja hätätilanteissa välittömän avun tarpeeseen vastaava palvelu. Sosiaalipäivystyksessä painottuu etenkin lastensuojelulliset akuutit ongelmatilanteet. (Sosiaalipäivystys Keski-Suomessa n.d.) Kriisikeskus Mobilessa tehdään myös yksilötyötä lähisuhde-, tai perheväkivaltaa kokeneiden ja perheessä tai parisuhteessa väkivaltaa käyttävien kanssa (Hauvala 2013, 13, 20).

Väkivaltatyön tavoitteena on perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäiseminen sekä väkivaltaa kokeneiden ja sen tekijöiden auttaminen. Väkivaltatyössä autetaan kaikki väkivaltaa koskettavia osapuolia. Ensisijaista on varmistaa väkivallan kokijan ja lasten turvallisuus sekä väkivallan loppuminen. (Turvakodit ja muu perheväkivaltatyö n.d.) Väkivallattomuuteen pyrittäessä työntekijän tehtävänä on tuoda asiakkaan ulottuville välineitä, joiden kautta hän voi ymmärtää väkivaltansa luonnetta, sen tuhoisuutta ja, joiden kautta hän saa valmiuksia lopettaa väkivallan käyttönsä. Väkivallan tekijöistä käytetään nimitystä asiakas eikä potilas, koska väkivaltaista käytöstä ei nähdä oireena vaan pikemminkin ongelmana, johon edellytetään ratkaisua. (Keinänen & Säävälä 2006, 86.)

Väkivaltatyössä usein tärkeimpänä työmuotona toimii yksilötyö. Yksilötyöskentelyssä korostuu väkivaltatyön psykoterapeuttinen luonne, jossa asiakkaaseen luodaan empaattinen kontakti ja työskentely painottuu hänen kokemiinsa ongelmiin. Väkivaltatyöntekijältä vaaditaan työssään kykyä lähestyä asiakasta empaattisesti tavoitteenaan ymmärtää hänen kokemuksiaan ja tunteitaan perheen väkivaltaongelmasta. Myötäelä-

vä kohtaaminen voi tuntua nais- ja lapsityössä itsestään selvältä, mutta miestyöntekijä voi toisinaan joutua ponnistelemaan saavuttaakseen empaattisen työotteen esimerkiksi tilanteissa, joissa on tietoa miehen käyttämästä julmasta väkivallasta. (Keinänen & Säävälä 2006, 85; Säävälä, Pohjoisvirta, Nyqvist, Keinänen & Salonen 2006, 67.) Yksilötyöskentelyn lisäksi väkivaltatyötä voidaan tehdä ryhmä- tai pari- ja perhetyöskentelynä.

Vuonna 1996 käynnistyi poliisin, Kriisikeskus Mobilen ja Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan kanssa hanke, jonka tarkoituksena oli luoda puuttumiseen keskittyvä hoitomalli perheväkivaltaan. Hoitomalli sisältäisi keinoja perheväkivallan tekijöiden vastuuttamiseen ja väkivallan uhrien selviytymiseen. Hanke sai nimekseen *Vaihtoehto väkivallalle*. *Vaihtoehto väkivallalle* -malli on tarkoitettu väkivaltaa perheessä tai parisuhteessa käyttäneille, miehille ja naisille. Mallin päämääränä on löytää vaihtoehtoja väkivaltaiselle käyttäytymiselle. (Väkivaltatyö ja toimijayhteistyö Kriisikeskus Mobilessa 2013 n.d.)

Vaihtoehto väkivallalle –malliin kuuluu yksilö- ja ryhmäkeskusteluja. Kriisikeskus Mobilessa perheväkivaltatyöstä vastaavat perheväkivaltatyöhön perehtyneet kriisi-työntekijät, jotka tapaavat asiakkaitaan suunnitelmallisissa, ajanvarauksiin perustuvissa yksilötapaamisissa. (Hauvala 2013, 13–15.) Yksilökeskustelut sisältävät mm. arviointi- ja motivointikeskusteluja, vastuuttamista omasta käytöksestä, oman käyttäytymisen hallintaa, keinoja puuttua väkivaltaiseen käyttäytymiseen, vaihtoehtoja väkivaltaiselle käytökselle ja väkivallan konkretisointia. Yksilötyöskentelyssä käydään läpi myös lapsen hyvinvointia perheessä, josta tehdään tarpeen mukaan lastensuojeluilmoitus. Yksilötyöskentelyssä työmenetelminä toimivat keskustelun lisäksi erilaiset toiminnalliset menetelmät. Yksilötyöskentelyn jälkeen miehillä on mahdollisuus mennä Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksen tutkimus- ja kehittämis- klinikalle ryhmähoitoon, jossa keskitytään puhumaan väkivallasta ryhmässä. (Väkivaltatyö ja toimijayhteistyö Kriisikeskus Mobilessa 2013 n.d.)

Kriisikeskus Mobilessa tehdään myös yksilötyötä naisten ja miesten kanssa, jotka ovat kokeneet perheessä tai parisuhteessa väkivaltaa. Työskentelyssä käydään läpi uhrin väkivallan kokemuksia, trauman purkua, vallankäytöstä irtautumista turvallisesti, lastensuojeluun liittyviä asioita sekä väkivallan seurauksia lapsen kasvuun ja kehitykseen. Tapaamisten avulla tuetaan asiakkaan omia voimavaroja, vanhemmuutta sekä

oman elämän haltuunottoa. Väkivallasta toipuminen ja tuen tarve vaativat pitkäketoista työskentelyä. (Hauvala 2013, 14–15.)

KUVIO 4. Väkivaltaprosessi Keski-Suomessa (Väkivaltatyö ja toimijayhteistyö Kriisikeskus Mobilessa 2013 n.d.)

6 Tutkimuksen toteuttaminen

Tutkimuksen alkuperäisenä tutkimussuunnitelmana oli haastatella perheväkivaltaa kokeneita lapsia. Olin ehtinyt jo miettimään valmiiksi tutkimuskysymykset ja tutkimuksen toteutustavan, kunnes valitettavasti kävi niin, etten saanut tarpeeksi monelta vanhemmalta lupaa lasten haastatteluun. Tutkittavien lasten määrä jäi riittämättömäksi tutkimuksen kannalta, joten päädyinkin tutkimaan aihetta aikuisten kautta, joilla on lapsuudessaan kokemusta perheväkivallasta. Tutkittavat aikuiset pystyisivät kerto-

maan lapsuudessaan tapahtuneesta perheväkivallasta lapsen silmin sekä peilaamaan sen vaikutuksia heidän tämän hetkiseen elämäänsä. Onkin mahdollista, että tutkimusprosessin edetessä tutkimussuunnitelma voi tarkentua tai jopa muuttua (Kiviniemi 2007, 70).

6.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin perheväkivaltaa kokeneiden lasten ääni, tutkimuksen kohteena olevien aikuisten henkilöiden kautta. Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyssä oli huomattu, kuinka vähän vanhemmat ajattelivat perheväkivallalla olevan vaikututusta heidän lapsiinsa. Vanhempien oli myös vaikea nähdä lapset osana perhettä, ja ennen kaikkea lapsina.

Tutkimuksen tarkoituksena on saada tietoa perheväkivallasta lapsuudessaan perheväkivallasta kokeneiden tutkittavien kautta lapsen näkökulmasta, sekä tapahtuneen perheväkivallan vaikutuksista heidän myöhempään elämään. Tutkimuksen tarkoituksena on luoda Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyyn esite perheen vanhemmille, jossa kerrotaan perheväkivallan vaikutuksista lapseen. Tällä esitteellä haluamme yhdessä yhteistyötahoni kanssa saada vanhemmat huomaamaan perheväkivallan keskellä elävät lapset. Esitteellä toivon saavani vanhemmat pysähtymään miettimään ja huomioimaan miten perheessä tapahtuva väkivalta vaikuttaa lapsiin.

Tutkimusongelmat:

- ❖ Millaista perheväkivaltaa vastaajat ovat kohdanneet?
- ❖ Millä tavalla perheväkivalta vaikutti vastaajien lapsuuteen?
- ❖ Millaisia vaikutuksia koetulla perheväkivallalla on ollut vastaajien elämään?

6.2 Tutkimuksen menetelmän valinta ja aineiston keruu

Tutkimukseni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen tekeminen oli alusta asti selkeä valinta, koska en pyrkinyt samaan tutkimuksellani

määrällisiä tuloksia, vaan halusin hahmottaa perheväkivaltailmiötä lapsen näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli päästä mahdollisimman lähelle tutkittavia henkilöitä ja heidän ajatusmaailmaansa sekä ymmärtää heidän kokemuksiaan. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (2009, 164) sanovat laadullisen tutkimuksen olevan luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Tiedon keruun instrumenttina suositaan ihmistä mittausvälinein saatavan tiedon sijaan. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa suositaan laadullisia metodeja aineiston hankinnassa, jotta tutkittavien näkökulmat ja ”äänet” pääsevät esille.

Pieni otoksen kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole yleistää saatuja tuloksia, sillä yleistäminen tilastollisten menetelmien periaatteilla on laadullisessa tutkimuksessa mahdotonta (Moilanen & Räihä 2007, 67). Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa käsitellään sen mukaisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen ajatuksena on aristoteelinen ajatus, että yksityisessä toistuu yleinen. Tutkimalla yksityistä tapausta riittävän tarkasti saadaan näkyviin se, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä toistuu usein tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla. (Hirsjärvi ym. 2009, 164, 182.)

Laadullinen tutkimus on usein prosessi, sillä tutkimuksen etenemisen vaiheet eivät välttämättä ole etukäteen jäsennettävissä selkeisiin vaiheisiin. Esimerkiksi tutkimustehtävää tai aineistonkeruuta koskevat ratkaisut voivat jäsentyä vasta tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi 2007, 70.) Ihanteellisinta tutkimussuunnitelman lähtökohdista olisi ollut haastatella perheväkivaltaa kokeneita lapsia. Kohderyhmänä olisi toiminut Kriisikeskus Mobilen väkivaltatyöskentelyyn osallistuvien vanhempien lapset. Pohdin tutkimuksen eettisyyteen liittyviä seikkoja, mikäli tutkimuksen kohteena olisivat olleet lapset. Eskosen (2005, 37) mukaan lasten tutkimiseen liittyy erityisiä haasteita ja eettisiä kysymyksiä. Lasten tutkimisessa haasteellista on tutkittavien lasten tavoittaminen sekä sopivan tutkimusmenetelmän valinta, joka ei vahingoita tai loukkaa lasta. Lisäksi on tärkeää kiinnittää huomiota tutkimustulosten raportointiin ja siihen, millaista kuvaa siinä luodaan lapsista.

Kerkesin saamaan aineistokseni yhden vanhemman toimittaman lapsensa kertomuksen sekä piirustuksen perheväkivaltatilanteesta, kunnes kävi selväksi, ettei monikaan vanhempi antanut lupaa haastatella lastaan, ja tutkimuksen kohteena eivät voisi olla lapset. Sain kuitenkin luvan käyttää jo saatua materiaalia opinnäytetyössäni sekä Kriisikeskus Mobileen tulevassa esitteessä. Lapselta saatu materiaali toimi lisämateriaalina, jota käytimme tuotekehittelyn kautta syntyneessä esitteessä. Kyseinen materiaali

on esitelty tarkemmin tuotekehittelyn tuotteen luonnostelu osiossa sivulla 58, koska lapsen materiaalia en muuten käyttänyt tutkimuksessani.

Päädyin yhdessä yhteistyötahoni Kriisikeskus Mobilen kanssa teettämään kyselyn Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyssä oleville aikuisille, jotka ovat lapsuudessaan kokeneet perheväkivaltaa. Tutkimusta varten hain Kriisikeskus Mobilelta tutkimusluvan. Kysely kohdistettiin 17 aikuiselle, jotka olivat vähintään 18-vuotiaita, ja näin ollen kykeneviä tekemään päätöksen itse tutkimukseen osallistumisesta. Ikärakenteen kohottamista puolsi myös se, että aikuisilla vastaajilla on enemmän etäisyyttä lapsuuden kokemuksiin kuin lapsilla ja, että he pystyvät ilmaisemaan omia kokemuksiaan kirjallisesti kyselylomakkeen kautta. Halusin kohdentaa kohderyhmän juuri Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyssä oleviin aikuisiin, koska heillä on mahdollisuus keskustella ja työstää menneisyyden kokemuksiaan, sekä mahdollisia kyselyn herättämiä tuntemuksia ammattilaisen kanssa.

Aineistonkeruumenetelmänä käytin sähköistä kyselyä. Pohdin kyselyn toteuttamista ensin postitettavana kyselynä, mutta päädyin tekemään sen sähköisenä Webropol -kyselynä. Tähän vaikutti se, että perheväkivaltatyöskentelyyn kuuluvat asiakkaat olivat tehneet kaikki edelliset kyselyt (mm. asiakastyytyväisyyskyselyt) sähköisesti ja he olivat olleet siihen tyytyväisiä. Valintaan vaikutti myös se, että koneella kirjoitetusta tekstistä saisin varmasti selvää. Saatekirjeessä (ks. liite 1.) mainitsin, että kyselyyn vastaaminen onnistuu myös postitettavan version kautta, mikäli joku vastaajista niin haluaisi. Aineistonkeruumenetelmänä käytetyn kotona täytettävän kyselytutkimuksen luotettavuutta lisää se, ettei tutkija ole suorassa kanssakäymisessä tutkittavan kanssa: näin ollen tutkija ei vaikuta läsnäolollaan vastauksiin. Kyselylomaketta käytettäessä kaikki kysymykset tulee esitettyä täysin samassa muodossa, eikä äänenpainoja eri vivahteineen ole. Tutkittavalle kotiin saadussa kyselyssä tutkittava voi itse valita itselleen sopivimman ajankohdan vastata kyselyyn, miettiä rauhassa vastauksiaan ja tarkistaa niitä ilman tutkijan läsnäoloa. (Valli 2001, 31.)

Kriisikeskus Mobilen väkivaltatyöntekijät lähettivät yhteensä 17 asiakkaalleen sähköpostiin kyselyn saatekirjeen, joka sisälsi tiedonannon tutkimuksen sisällöstä, osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja tietosuojasta sekä sähköisen linkin kyselyyn. Saatekirjeen lopussa oli tutkijan yhteystiedot lisätietojen saamiseksi. Hioin kyselyn lopulliseen muotoon yhteistyössä Kriisikeskus Mobilen johtajan Tuija Hauvalan ja väkivaltatyöntekijän Sinikka Vuorelan kanssa. Kysely koostui yhteensä 18 kysymyksestä, joista

kaksi oli rasti ruutuun kysymystä (ikä ja sukupuoli) ja loput olivat avoimia kysymyksiä (ks. liite 2.). Kyselylomake sisälsi viisi osa-aluetta: taustakysymykset, perheessä esiintyvä väkivalta, perheväkivallasta puhuminen, perheväkivallan vaikutus lapsuudessa ja perheväkivallan vaikutus aikuisuuteen. Viimeisessä kysymyksessä vastaaja sai kertoa tahtoessaan vapaamuotoisen tarinan omista kokemuksistaan perheväkivallasta.

Avointen kysymysten etuna on se, että se antaa tilaa vastaajien omille ideoille sekä mielipiteiden perusteluille. Avointen kysymysten avulla tulee ilmi ne keskeiset asiat, jotka ovat vastaajien mielestä tärkeimpiä. Vain avointen kysymysten avulla voidaan saada esille vastaajien asiaan liittyvien tunteiden voimakkuus. Avointen kysymysten heikkoutena on niiden väärinymmärtämisen mahdollisuus sekä vastaamisen työläisyys. (Hirsjärvi ym. 2009, 201; Valli 2007, 124.) Tarinoiden kertominen on tutkimusmetodi, mutta samalla se on persoonallisen kasvun väline. Kerronnan avulla ihminen rakentaa minuuttaan ja niiden avulla kokemuksista sekä tapahtumista voidaan tehdä ymmärrettäviä, muistettavia ja toisten kanssa jaettavia. (Syrjälä 2007, 230, 234.)

Kysely suoritettiin kesällä 2013. Vastaajilla oli aikaa vastata sähköiseen kyselyyn noin kaksi kuukautta. Kysely lähetettiin yhteensä 17 Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyssä olevalle aikuiselle. Kyselyyn vastasi yhteensä seitsemän aikuista ja vastausprosentti oli 41 %. Tutkimukseen osallistuneista aikuisista kuusi oli naisia ja yksi mies. Perheväkivaltatyöskentelyssä olevista naisista jokainen (6/6) vastasi kyselyyn. Olin hieman pettynyt miesten alhaiseen vastaamisprosenttiin (1/11). Luulen miesten alhaisen vastaamisprosentin johtuvan heidän motivaatiostaan vastata näinkin laajaan kyselyyn kirjoittamalla. Saaduista seitsemästä vastauksesta sain kuitenkin todella laajasti materiaalia, sillä vastaajat olivat vastanneet jokaiseen heitä koskevaan kysymykseen. Mielestäni aineiston määrä oli riittävä, koska tutkimukseni tavoitteena oli ymmärtää lapsuuden perheväkivaltakokemuksia, ei tehdä yleispäteviä johtopäätöksiä tai kehitellä uutta teoriaa.

6.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnissa käytin teemoittamista. Teemoittamisella tarkoitetaan aineiston pelkistämistä etsimällä tekstin olennaisimmat asiat. Teemat auttavat hahmottamaan tekstin merkityksenantojen ytimen. (Moilanen & Räihä 2007, 55.) Tekstin teemoittaminen vaatii aineiston läpi käynnin useaan otteeseen. Tekstiä läpi käydessäni pyrin löytämään vastausten keskeiset merkitykset. Teemoitin aineiston kysymysteni kautta, eli keskeisenä seikkana oli se, mitä tutkittavat puhuivat kysymysten teemojen kohdalla. Teemojen merkityssisältöjen täsmentämiseen käytin käsitekarttaa, johon merkitsin kuhunkin teemaan liittyvät asiat. Käsitekartasta muotoilin teeman merkityssisällön sanalliseen muotoon, jotka myöhemmin muodostivat tutkimustulosten aiheot-sikot.

Sähköisen kyselyn ansiosta kyselystä saatu aineisto oli sähköisessä muodossa, jolloin sitä oli helppo työstää tekstinkäsittelyohjelma Microsoft Office Word 2007 avulla. Yhdistelin kyselyyn vastanneiden vastauksia teemoittain samalle sivulle ja vertailin vastauksia toisiinsa, etsien niistä eroja ja yhtäläisyyksiä. Pohdin kyselyssä esille tulleet asioita kyselyn kysymysten kautta sekä niiden vastaavuutta tutkimusongelmiin ja teoriataustaan. Tulosten teemoittamisen riskinä ovat haastattelijan tekemät valinnat siitä, mitä hän katsoo tärkeäksi tiedoksi ja muuttuuko sanoman merkitys aineistoa muokatessa. Pyrin käyttämään tutkimustuloksia käsitellessäni vastaajien suoria sitaatteja omien havaintojeni tukena.

Vastaajien sitaateissa ei ole henkilötietoja tai merkintöjä, joista kävisi ilmi kenen vastaajan sitaatti mikäkin on. Tämä johtuu siitä, että ohjelma joka keräsi sähköisesti vastaajien vastaukset, laittoi kaikkien vastaajien vastaukset jokaisen kysymyksen kohdalle allekkain, sen sijaan, että vastaajien vastaukset olisi eritelty vastaajakohtaisesti. Vastauksia ei myöskään saatu jälkikäteen eriteltyä vastaajakohtaisesti. Se, että tulokset keräävä sähköinen ohjelma ei osannut eritellä vastauksia, tuki toisaalta tutkimukseen osallistuneiden vastaajien anonymiteettiä, koska juuri tapaus- ja henkilöhistorialliset tutkimukset ovat haastavimpia anonymiteetin säilymisen kannalta. Pyrin käyttämään vastaajien sitaatteja mahdollisimman monipuolisesti ja valitsemaan niitä kysymyskohdittain eri vastaajilta, jotta sitaateista ei tulisi ilmi vain yhden vastaajan näkemys.

6.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Kyselylomake esiteltiin 10 aikuisella, joiden ikäjakauma oli 19–59 vuotta. Esiteltävät eivät olleet samat kuin varsinaisessa tutkimuksessa, vaikka esiteltäjien joukossa oli myös pari perheväkivaltaa lapsuudessaan kokenutta henkilöä. Esitelmä oli vapaaehtoista ja luottamuksellista. Kyselyn esitelmä tapahtui paperisena versiona ja esiteltäjä sai tehdä sen milloin itse parhaaksi koki. Esiteltäjiltä saamien muutosehdotusten ja palautteen mukaan muokkasimme lomaketta ymmärrettävämmäksi, tiiviimmäksi sekä tutkimusongelmia paremmin vastaavaksi.

Tutkittaville tulee informoida ennen tutkimukseen osallistumista tutkimuksen tavoite, osallistumisen vapaaehtoisuus, tutkijan yhteystiedot, tutkimusaineiston käyttötarkoitus, säilyttäminen, hävittäminen sekä luottamuksellisten tietojen suojaaminen. Tutkittavalle henkilölle tulee antaa kaikki oleellinen tieto siitä, mitä tutkimuksen kuluessa tulee tapahtumaan ja varmistaa, että hän on ymmärtänyt annetun informaation. Saatujen tietojen pohjalta tutkittava päättää osallistuuko hän tutkimukseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tutkittaville henkilöille lähetettiin sähköpostiin viesti, joka sisälsi linkin kyselyyn sekä saatekirjeen (ks. liite 1.). Saatekirjeessä esittelin itseni, miksi tutkimus tehdään, miten tutkimusaineisto kerätään, säilytetään ja mitä aineistolle tapahtuu työn valmistuttua. Saatekirje sisälsi myös yhteystietoni mahdollisia lisäkysymyksiä varten.

Anonymiteetin periaatteena on se, että henkilöllisyyden paljastuminen tehdään mahdollisimman vaikeaksi. Etenkin mitä arkaluontoisemmasta aiheesta on kysymys, sitä tiukemmin tulee suojata tutkittavien anonymiteettiä. Tapaus- ja henkilöhistorialliset tutkimukset ovat haastavimpia anonymiteetin säilymisen kannalta, sillä tutkittavilta saadut tiedot saattavat olla niin yksityiskohtaisia, että ainakin tutkittavien lähipiiri saattaa tunnustaa joitakin tutkittavia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Henkilötietolain mukaisesti aineistot säilytettiin lukitussa paikassa ja hävitettiin tutkimuksen valmistuttua (L 22.4.1999/523).

Tutkimuksen aihe on todella arkaluontoinen ja siksi olikin todella tärkeää varmistaa tutkittavien anonymiteetin säilyminen koko tutkimusprosessin ajan. Anonymiteetin säilymiseksi en kartoittanut vastaajien henkilötietoja kovin tarkasti: kyselyssä tuli kertoa sukupuoli ja ikä. Tunnistamista vaikeutettiin kysymällä ikä ikäryhmittäin tarkan

iän sijaan: 18–29-vuotiaat, 30–45-vuotiaat, 45–55-vuotiaat jne. Tästä johtuen kyselyyn osallistuneista vastaajista ei kertynyt henkilötietoja. En myöskään itse ollut vastaajiin henkilökohtaisesti yhteydessä, eikä minulle kerrottu vastaajien nimiä. Kriisikeskus Mobilen väkivaltatyöskentely on myös vapaaehtoista ja täysin luottamuksellista. Anonymiteetin säilymisen riskinä on se, että vastaajan läheiset ihmiset voivat tunnistaa vastaajan tutkimustuloksista, etenkin kun kyseessä on hyvin pieneen ja rajattuun joukkoon kohdistuva tutkimus. Pyrin esittämään tutkimustulokset mahdollisimman yleisesti, liikaa erittelemättä yksittäisiä vastauksia sekä muuttamaan erityislaatuista vastauksista henkilötietojen tunnistettavuutta.

Arkaluontoisen tutkimuksen suunnittelussa tärkeäksi eettiseksi kysymykseksi nousee tutkittavien haavoittuvuus. Pohtiessani sopivaa tutkimusjoukkoa tutkimukseeni kävin läpi haastateltavien iän mukanaan tuomia etuja ja haittoja. Kun lapsuuden kokemuksista on kulunut pitkä aika, on riskinä muistin pettäminen sekä tapahtumien merkityksen muuttuminen. Kaltiala-Heinon (2012, 175) mukaan ihminen unohtaa ajan kuluessa valtavan määrän asioita ja tapahtumia lapsuudestaan, mutta unhoon painuva aines on todennäköisesti merkityksetöntä kuin erityisen traumaattista. Muistelusta voi olla tutkittavalle myös hyötyä: muistelu voi auttaa ihmistä jäsentelemään omaa elämäänsä, lisätä voimavaroja sekä vahvistaa itsetuntoa. Etenkin vaikeisiin muistoihin palaamalla ihminen voi oppia ymmärtämään nykyistä itseään ja saada elämälleen uuden suunnan. (Leonie 2009, 17, 23.) Eettisistä syistä päädyin teettämään kyselyn aikuisille, joilla on enemmän välimatkaa lapsuuden tapahtumiin kuin lapsilla. Rajasin tutkittavat Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyssä oleviin aikuisiin sen vuoksi, että heillä on mahdollisuus puhua alan ammattilaisten kanssa kokemuksistaan, tunteistaan sekä kyselyn herättämistä tuntemuksista. Mikäli olisin teettänyt tutkimuksen yleisenä kyselynä, kaikilla ei olisi mahdollisuutta tällaiseen pitkäaikaiseen työskentelyyn. Näin halusin suojella tutkittavien hyvinvointia jatkossakin. Kysely toteutettiin sähköisenä kyselynä tutkittavien tottumusten mukaisesti. Tällä pyrin nostamaan kyselyyn vastanneiden määrää.

Tutkimuksen reliabelius kertoo mittaustulosten toistettavuudesta ja sen kykyä antaa ei sattumanvaraisia tuloksia. Tutkimuksen validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä sen on tarkoitus mitata. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa validius merkitsee kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka selostus tutkimuk-

sen toteuttamisesta. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232.) Olen pyrkinyt lisäämään tutkimukseni luotettavuutta esittelemällä tutkimuksen toteuttamisen eri vaiheet ja tutkimukseen liittyvät valinnat mahdollisimman tarkasti. Tutkimustuloksista saamieni omien havaintojen tueksi olen käyttänyt vastaajien suoria sitaatteja. Sitaatit havainnollistavat lukijalle niitä seikkoja, joista olen johtopäätökset tehnyt.

7 Tutkimuksen tulokset

Kyselytutkimukseen vastasi seitsemän aikuista, jotka ovat osallistuneet Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöhön. Vastaajat sijoittuvat iältään 18–65-vuoden väliin. Kyselyyn vastanneista naisia oli kuusi ja miehiä yksi. Kaikilla vastaajilla oli kokemusta lapsuudessa koetusta perheväkivallasta. Lisäksi kaikki vastaajat olivat olleet parisuhteessa, jonka kautta he pystyivät pohtimaan omaa tämän hetkistä suhtautumistaan parisuhde- ja perheväkivaltaan. Vastaajista kolmella oli omia lapsia.

7.1 Lapsuudenaikainen perheväkivalta

Kaikkien vastaajien lapsuuden perheet olivat muodoltaan ydinperheitä, joihin kuului-
vat molemmat vanhemmat sekä sisaruksia. Yhden vastaajan perheeseen kuului myös
pappa ja mummo. Seitsemästä vastaajasta kolme kertoi vanhempiensa eronneen hei-
dän lapsuutensa aikana. Eron jälkeen yksi vastaaja kertoi perheensä koostuneen isä-
puolesta ja uusista sisarpuolista. Ellosen (2012, 7) mukaan lapsiin kohdistuvaa perhe-
väkivaltaa on havaittavissa kaikissa perhetyypeissä, mutta kuritusväkivalta on hieman
yleisempää ydinperheissä, kuin uus- ja yksinhuoltajaperheissä.

Suurin osa vastaajista oli kokenut lapsena hyvin monimuotoista, toistuvaa perheväki-
valtaa. Kaikissa perheissä isä oli väkivallan käyttäjä. Isän lisäksi yhdessä perheessä
väkivaltaa käytti myös perheen äiti ja toisessa perheessä isän isä. Yksi vastaaja mai-
nitsi myös sisarustensa käyttämästä henkisestä ja fyysisestä väkivallasta häntä koh-

taan. Viidessä perheessä väkivallan kohteena olivat sekä perheen äiti että lapset. Kahdessa perheessä väkivalta kohdistui vain joko perheen äitiin tai lapsiin.

Luunapit, tukistaminen, kädestä puristaminen, kädestä repiminen, niskasta retuuttaminen, seinille viskominen, lautasella tai muulla tavaralla heittäminen, ruuatta pitäminen, huoneeseen vangitseminen, suihkukielto, hiuksista repinen, potkiminen, avokämmenellä lyöminen - -.

Fyysistä väkivaltaa esiintyi kaikissa perheissä ja se oli laadultaan usein vakavaa tai hengenvaarallista. Vastaajat kertoivat esimerkiksi miten perheen äitiä oli kuristettu, hakattu, potkittu, lyöty erilaisilla esineillä ja heitetty rappukäytävään. Yhden vastaajan äitiin oli myös kohdistettu rajua fyysistä väkivaltaa, kun tämä oli raskaana. Lapsiin kohdistunut fyysinen väkivalta oli myös hyvin monimuotoista: muun muassa tukistamista, lyömistä kädellä tai jollain esineellä, luunappeja ja kuristamista. Perheissä oli ollut myös fyysistä laiminlyöntiä, jossa esimerkiksi perheenjäseniltä kiellettiin syöminen tai suihkussa käyminen. Kuritusväkivaltaa ilmeni osassa perheissä, joissa fyysinen väkivalta verhoiltiin kasvatukseen. Aineistosta tuli ilmi, kuinka väkivaltaa käytettiin mitä pienimmästäkin rikkomuksesta, joka tulee myös ilmi seuraavasta sitaatista.

Väkivalta oli aivan järjetöntä, ja selkäsaunan saattoi saada yhdestä väärästä sanasta tai jos vaikka kaadoit maitolasin pöydässä.

Me lapset olimme myös idiootteja, aivan saamattomia paskoja, typeriä, aivan turhia, emme osanneet mitään jne. Koska isäni on narsistinen hän osaa täydellisesti henkisen väkivallan kaikki salat. Hän todellakin tietää miten pienen ihmisen itsetunto ja kaikki luottamus itseän saadaan pois muutamalla sanalla.

Kaikissa perheissä oli käytetty paljon psyykkistä väkivaltaa, esimerkiksi uhkailua, haukkumista, julkista nöyryyttämistä sekä väkivaltaiselle käytökselle altistamista. Seitsemästä perheessä kuudessa vastaajat olivat joutuneet seuraamaan tai kuuntelemaan sivusta joko äitiin tai muihin sisaruksiin kohdistuvaa väkivaltaa. Kaikista perheistä oli myös havaittavissa emotionaalista laiminlyöntiä, jossa lapsen emotionaaliin tarpeisiin ei vastattu tai kasvatusta oli epäjohtamukaista. Vastauksista kävi ilmi, kuinka väkivallan eri muodot esiintyvät usein yhdessä, etenkin fyysinen ja psyykkinen väkivalta olivat usein kietoutuneena tiiviisti toisiinsa. Seksuaalista väkivaltaa oli ollut myös yhdessä perheessä, mutta epäselväksi jäi kohdistuiko se perheen lapsiin vai äitiin.

Kotona oleva väkivallan uhka vaikuttaa lapsen voimakkaasti. Pahinta on kuitenkin niillä lapsilla, joiden perheessä tapahtuva väkivalta on ennakoimaton ja yllättävää.

Väkivallan ennakoitavuus luo lapselle kuvan siitä, että hän pystyy vaikuttamaan tilanteeseen. Impulsiivinen ennustamaton väkivalta ei anna mahdollisuutta tähän. (Oranen 2001, 49.) Tutkimukseni vastaajat kokivat ennustamattoman ja arvaamattoman väkivallan hyvin vahingoittavaksi ja kuluttavaksi, sillä väkivallan uhka pakotti heidät olemaan koko ajan varuillaan. Orasen (2004, 130) mukaan pahinta perheväkivallassa ei ole niinkään lyödyksi tuleminen, joka kestää vain hetken, vaan pahinta onkin juuri jatkuva uhka ja pelottelu, jotka leijuvat ilmassa jatkuvasti.

Humalassa isä oli aivan holtiton. Silloin sai ihan tosissaan pelätä. Isäni oli väkivaltainen sekä humalassa, että selvinpäin. Humala tilanteen teki vaarallisemmaksi isän arvaamattomuus.

Päihteitä mainittiin käytettävän neljässä perheessä. Yleisin käytetty päihde oli alkoholi ja käyttäjänä yleensä perheen isä. Yhdestä vastauksesta ei käynyt ilmi oliko päihteiden käyttö yhteydessä väkivaltaiseen käytökseen, mutta muissa kolmessa tapauksessa päihteiden käytön koettiin lisäävän isän väkivaltaisuutta ja arvaamattomuutta. Väkivallan ei kuitenkaan voida sanoa johtuneen päihteiden käytöstä, sillä isät käyttivät väkivaltaa myös ollessaan selvinpäin. Hautamäen (1997, 52–53) mukaan päihteiden käyttö voi alentaa kynnystä käyttää väkivaltaa ja siksi perheväkivaltatilanteet syntyvät helpommin alkoholia käytettäessä. Väkivalta tunnutaan hyväksyvän helpommin, mikäli tekijä on päihteiden vaikutuksen alaisena ja joskus myös väkivallan uhrit saattavat ajatella näin. Päihteet eivät kuitenkaan ole syynä perheväkivaltaan, vaikka sillä voidaan yrittää oikeuttaa väkivallan käyttö. Loppujen lopuksi ihminen on itse vastuussa omista tekemisistään, olipa hän humalassa tai ei.

7.2 Kasvaminen perheväkivallan varjossa

7.2.1 Väkivallan vaikutus lapsen henkiseen hyvinvointiin

Perheessä tapahtuva väkivalta aiheuttaa lapsessa monimuotoisia tunteita, joita hän voi tuntea eri aikoina tai kaikkia yhtä aikaa (Huovinen 2009, 4). Väkivalta voi herättää lapsessa esimerkiksi avuttomuutta, epätoivoa, surua, syyllisyyttä, hämmennystä, häpeää, keinottomuutta, turvattomuutta, vihaa sekä voimattomuutta, mutta ennen kaikkea eläminen väkivallan vaikutuspiirissä merkitsee lapselle elämää pelon keskellä (Oranen 2001, 53; Söderholm 2007, 16). Vanhempien välinen tappelu on kriisitilanne lapselle,

joka aiheuttaa pelkoa. Suurin pelko lapselle on, että äiti kuolee. Väkivallan käyttäjästä vaarattomalta vaikuttava tilanne voi tuntua lapsesta kuolemanvakavalta. (Oranen 2001, 51). Kaikille vastaajille pelko oli yhteinen tunne, jonka usea vastaaja koki hallinneen hänen koko lapsuutensa ajan. Pelko liittyi usein väkivaltatilanteisiin, väkivallan uhkaan tai väkivaltaiseen vanhempaan.

Olen pelännyt. Pelko on tavallaan ollut osa arkea, pelon määrä ja laatu vain vaihteli tilanteen mukaan. - -. Aina kun oli pienikin mahdollisuus, että nyt isä hermostuu pelko alkoi nousta. Tavallisina päivinä, kun isä oli ihan hyvälläkin tuulella pelko naamioitui jännitykseksi: mitä jos isä nyt hermostuu, enhän tee mitään nyt väärin, eihän mikään vain ärsytä isää jne.

Ehkä se pieni pelkotila oli kokoajan päällä. Me pelkäsimme milloin isän hyvä fiilis loppuu ja helvetti on irti. Isä ei ollut pitkä vihainen mutta suutuspäissään kävi helposti käsiksi jonka seurauksena osin jatkuva pelkotila oli läsnä.

Vastauksista kävi ilmi kuinka pelolla on monia eri alaluokkia, eli erilaisia pelon muotoja. Arjessa pelko muuttui jännittyneisyydeksi, varuillaan oloksi tai jopa pakokauhuksi, sillä koskaan ei voinut tietää milloin väkivalta pääsisi taas valloilleen. Yksi vastaajista mainitsi myös pelänneensä äitinsä kuolevan, eikä ollut tämän vuoksi uskaltautunut edes nukkua.

Niin paljon sekavia tunteita, että suurinta osaa ei pysty edes erottelemaan. Ei tiedä edes mitä tuntee, pitää vain selvittää seuraavaan päivään.

Pelon lisäksi perheessä tapahtuva väkivalta herätti vastaajissa turvattomuutta, koska oma koti ja vanhemmat eivät olleet heille turvallisia. Turvattomuuden tunnetta vahvisti väkivallan uhan alituinen läsnäolo. Vastaajien tuli olla koko ajan varuillaan, eikä heille näin ollen voinut syntyä tunnetta turvassa olemisesta. Alla olevasta sitaatista käy myös ilmi kuinka perheen isä pystyi kontrolloimaan perheen äidin tekemisiä, mikä edelleen lisäsi lapsissa turvattomuutta.

Koskaan ei ollut turvassa, ei silloin, kun oli vieraita kylässä tai olimme kyläilemässä. Isä kyllä keksi miten voisi satuttaa jos halusi, eikä häntä kiinnostanut näkisikö muut tai tietäiskö he. Hän teki mitä halusi, milloin halusi. Koska isä määräsi kaiken mitä äiti sai tehdä ja mitä ei, lisäsi se edelleen turvattomuuden tunnetta, kun äiti ei saanut esim. pitää meitä sylissään tai muuten hoivata.

Vastaajien vastauksista nousi esille myös vihan tunteita. Viha kohdistui väkivallan tekijää tai perheen tilannetta kohtaan. Yhdellä vastaajalla oli ollut väkivaltaa tehnyttä isäänsä kohtaan kostofantasioita. Hän toivoi isänsä kuolevan ja toivoi, että oli kyennyt sen itse tekemään.

Vihasin, ja ehkä edelleenkin jossain määrin vihaan, omaa isääni todella paljon. Toivoin isän kuolevan ja toivoin että olisin voinut hänet vaikka itse tapaa. Vihasin sitä mitä hän teki ja oli. Vihasin myös itseäni kun en voinut asialle mitään. Vihasin sitä, kun piti esittää muille että kaikki oli okei vaikka mikään ei oikeasti ollut. Vihasin sitä, kun ei saanut olla sitä mitä oli, ei saanut nauraa, ei itkeä, ei leikkiäkään. Piti vain tehdä aina niinkuin isä halusi. Ja jos ei tehnyt.. Kävi huonosti.

Lapsuudessaan perheväkivaltaa kokeneet vastaajat olivat toivoneet lapsena, että heidän tilanteensa muuttuisi: vanhemmat lopettaisivat väkivallan ja alkaisivat ajatella lastensa parasta. Osa vastaajista yritti puuttua kotona tapahtuvaan väkivaltaan itse esimerkiksi puhumalla siitä jollekin ulkopuoliselle, tai puhuttelemalla väkivallan tekijää. Näissä tapauksissa perheväkivalta ei loppunut, vaan se pikemminkin paheni tai muutti muotoaan. Lapsen mahdollisuudet vaikuttaa tilanteeseen tuntuivat olemattomilta, jonka seurauksena vastaajat tunsivat avuttomuutta ja ahdistuneisuutta. Perheessä tapahtuva väkivalta herätti heissä myös häpeän ja syyllisyyden tunteita. Osa vastaajista koki olleensa jollain tavalla vastuussa vanhemman käyttäytymisestä ja hänen tunnemaailmastaan.

Perheessä tapahtuva väkivalta ei tue lapsen kasvua ja kehitystä kohti tasapainoista yksilöä. Toistuva perheväkivalta voi vaurioittaa lapsen fyysistä ja psykososiaalista kehitystä ja kasvua lapsen ollessa itse väkivallan kohteena, tai myös silloin, kun lapsi joutuu elämään väkivallan ilmapiirissä. (Söderholm 2007, 11.) Kasvaessaan ja kehittyessään lapsi tarvitsee elämäänsä hyviä esikuvia luodakseen itselleen positiivista minäkäsitystä ja itsetuntoa. Lapsi peilaa itseään suhteessa esikuviansa, joina toimivat usein lapsen vanhemmat. Hyvänä esikuvana toimii henkilö, jonka uskomuksia, asenteita ja käyttäytymistä mallintamalla lapsi oppii arvostamaan itseään sekä pärjäämään sosiaalisissa tilanteissa. (Holmberg 2000, 12–13.) Jokainen vastaaja koki perheväkivallan vaikuttaneen jollain tavalla hänen kasvuunsa ja kehitykseensä. Vastaajat kokivat lapsuuden perheessä tapahtuneen väkivallan vaikuttaneen eniten heidän minäkäsityksen ja itsetunnon kehitykseen, sosiaaliseen kompetenssiin, sosiaalisiin taitoihin sekä tunteiden käsittelyyn.

Arvottomuuden tunnetta: mikään mitä tekee ei riitä eikä kelpaa. Koskaan minä en kelpaa sellaisena kuin olen.

Hyvien esikuvien puuttuminen ja lapsien kokema väkivalta loivat vastaajille kuvan siitä, että he ovat täysin arvottomia. Vastaajat liittivät omaan minäkäsitykseen jo lapsesta asti paljon negatiivisia piirteitä. Vanhempien vahvistaessa vastaajien käsitystä omasta itsestä esimerkiksi haukkumalla tai kohtelemalla heitä epätasa-arvoisesti, ei

vastaajien itsetunto voinut muokkautua hyväksi ja eheäksi. Huonon itsetunnon ja minäkuvan vuoksi monesta vastaajasta kasvoi hiljaisia sekä sulkeutuneita lapsia, joiden sosiaaliset taidot olivat puutteellisia. Heitä oli helppo alistaa, manipuloida ja kiusata. Yksi vastaajista kertoi olleensa koulukiusattu koko alakoulun ajan. Hyväksynnän puute ajoi yhden vastaajista hakemaan hyväksyntää perheen ulkopuolisista suhteista, mikä mahdollisti hyväksikäyttötilanteet.

Hyväksyntää piti hakea keinoilla millä hyvänsä. Vanhempana myös miehiltä, joka mahdollisti hyväksikäyttö tilanteet.

Väkivaltaisen vanhemman tai vanhempien ollessa lapsen esikuvina, lapsi oppii esikuviansa mukaista käyttäytymistä ja emotionaalista tapaa ilmaista itseään. Väkivaltaisessa perheessä lapsi todistaa tuhoisaa käyttäytymistä, jossa perheenjäsenten valtasuhteet ovat epätasapainossa: voimakkaampi sortaa heikompaa. Tämä malli on lapselle hyvin negatiivinen ja yksipuolinen, mikä johtaa usein lapsen ongelmiin sosiaalisissa suhteissa ja suhteessa omaan minään. (Holmberg 2000, 12–13.) Usea vastaaja tunnisti mallintaneensa vanhempiensa tapaa ilmaista itseään emotionaalisesti, etenkin ongelmaratkaisutilanteissa. Koska vastaajilla oli vaikeuksia ilmaista itseään ja omia ajatuksia, he saattoivat toimia ongelmaratkaisutilanteissa antisosiaalisella tavalla, esimerkiksi huumalla.

En osaa riidellä oikein, vaan kopioin isäni tyyliä riehua, kovasti yritän kuitenkin opetella puhumaan ja kuuntelemaan ja purkamaan pahaa oloa oikein pois.

Yhdellä vastaajalla oli hyvin läheiset välit omiin isovanhempiinsa, jotka toimivat hänelle turvallisina ja hyvinä esikuvina. Heidän vaikutuksensa vastaajan kasvuun ja kehitykseen oli hyvin merkityksellinen. Tämä vastaajan kokemus tukee tutkimuksia siitä, että yksikin turvallinen ihmissuhde (suojaavatekijä) voi vaikuttaa ehkäisevästi perheväkivallan vaikutuksiin.

Mummo ja pappa olivat elämäni tärkeimmät turvalliset ihmiset, ilman heitä en olisi nyt se kuka olen. Sai rakkautta ja huolenpitoa, äiti ja isä eivät siihen silloin pystyneet

7.2.2 Lapsen rooli väkivaltaisessa perheessä

Väkivallan tapahtuessa lapsen kotona, kodin tehtävä lapsen turvapaikkana ei toteudu. Osa vastaajista koki lapsuuden kodin toimineen lapsena heidän turvapaikkanaan, vaikka siihen liittyy paljon pelottavia ja hirvittäviäkin muistoja. Siitä huolimatta, että

kotiin liitettiin myös positiivisia tunteita, kertoi moni vastaaja halunneen jo varhain pois kotoa. Lepistön (2010, 37) tekemän tutkimuksen mukaan kodin ilmapiirin ollessa väkivaltainen lapsi voi hakea turvapaikkaa kodin ulkopuolelta, jonne hän voi paeta kodista. Turvapaikka voi olla konkreettinen paikka, tai se voi olla jokin tila, kuten mielikuvitus, uni tai päihtymys. Lepistön tutkimukseen osallistuneet nuoret mainitsivat konkreettisiksi paikoiksi sukulaisten, ystävien ja naapurien kodit, sekä metsät että kadut. Tutkimukseeni osallistuneista vastaajista kolmelle turvapaikan muodosti kodin ulkopuolinen paikka. Yhden vastaajan turvautuessa naapureihin, toinen kertoi kulke-neensa paljon metsissä ja rakentaneensa sinne oman majan. Kolmas vastaajista eli paljon mielikuvitusmaailmassa, jossa hän sai tehdä niin kuin itse halusi.

Lapsena kuljin paljon metsissä ja haaveilin menninkäisistä ja tein majan. - - Elin hyvin yksinäisesti lapsuuden ja nuoruuden metsässä eläinten kanssa kulkien.

Kotona tapahtuva väkivalta ei aina anna lapselle mahdollisuutta paeta tilanteesta. Tällöin lapsen on pakko yrittää löytää itselleen keinoja selviytyä väkivallan ja sen uhan keskellä. (Oranen 2001, 51.) Lapsen ollessa jatkuvasti sietämättömältä tuntuvassa kodin ilmapiirissä, hän oppii erilaisia tietoisuuden rajaamiskeinoja päästäkseen pois ahdistavasta todellisuudesta. Lapsen kapeuttamiskeinoja ovat esimerkiksi lukeminen tai pelaaminen tietokoneella kadottaen yhteyden tähän hetkeen. Lapsi voi myös katsoa yhteen pisteeseen seinässä ja päästä tätä kautta transsitilaan, jossa ahdistus katoaa eikä tietoista huolta enää ole. (Suokas-Cunliffe 2006, 13.) Yksi vastaaja käytti lapsena selviytymiskeinonaan todellisuuden rajaamista kirjoja lukemalla. Lukemalla paljon kirjoja vastaaja pystyi lapsena uppoutumaan kirjojen maailmaan niin, että hän onnistui sulkemaan todellisen maailman ja sen tapahtumat ulkopuoleltaan.

Perheväkivallan keskellä elävälle lapselle voi muodostua erilaisia rooleja, joiden mukaan hänen odotetaan perheessä käyttäytyvän. Väkivaltaa sisältävissä perheissä vanhemman ja lapsen roolit saattavat vaihtuvat päinvastaisiksi: vanhempi pyrkii lapsen rooliin ja lapsi kantaa aikuisen vastuun. Lapsi ei kykene käsittämään vanhemman mielialojen vaihtelua eikä olemaan tämän tukipilari menettämättä jotain olennaista lapsuudestaan ja oikeudestaan olla lapsi. (Holmberg 2000, 12.) Huolehtiessaan vanhempien fyysisistä, emotionaalisista ja mahdollisesti taloudellisista tarpeista lapsi uhraa omat huomion, ohjauksen ja hoivan tarpeensa (Soisalo 2012, 187). Neljän vastaajan vastauksista kävi selvästi ilmi, kuinka heistä oli tullut perheväkivallan seurauksena perheen ”vanhempia”. Tämä rooli lankesi usein perheen vanhimmalle lapselle. Hei-

dän tuli muun muassa huolehtia perheen muista sisaruksista, laittaa ruokaa ja tehdä muita kotitöitä. Vastaajat, joista tuli perheensä vanhempia, kokivat joutuneensa aikuis-tumaan ja jättämään lapsen roolin varhain.

Itselläni tämä on ottanut todella koville, sillä tuntuu kuin minulla ei olisi ollut lap-suutta ollenkaan, koska jouduin niin paljon pitämään huolta siskoistani etten ehti-nyt itse olla lapsi, jouduin olemaan vanhempi kuin mitä olin. Vaikeaa on ollut myös se etten ole tuntenut että joku huolehtisi minusta, vaan on pitänyt pärjätä it-se - - .

Perheessä lapsesta voidaan haluta tehdä vanhemman uskottu, liittolainen riitatilantei-siin tai eron jälkeiseen tilanteeseen. Lapsi voi toimia esimerkiksi uhrin (yleensä äidin) uskottuna, jolloin hän kuuntelee äidin tuntemuksia ja ajatuksia. Lapsi voi myös toimia myös ”realiteettitestaajana” väkivaltatilanteen jälkeen, mikäli väkivallan tekijä pyrkii vähättelemään tai vääristämään tapahtumia. Jommankumman vanhemman uskottuna toimimisen tapauksessa kyseessä on lojaliteettiristiriita, joka vaurioittaa lasta. (Huovi-nen 2009, 18; Suontausta-Kyläinpää 2008, 154.) Yksi vastaaja kertoi joutuneensa toi-mimaan äitinsä uskottuna sekä avioeron aikana että sen jälkeen. Äiti kertoi lapselle paljon pahoja asioita isästä sekä ”totuuksia” elämän epäoikeudenmukaisuudesta. Nä-mä äidin kertomat asiat hämmensivät sekä aiheuttivat lapsessa huolta että pelkoa. Vas-taaja kertoi kokeneensa myös vihaa äitiään kohtaan, koska hän ei olisi halunnut tietää hänen kertomiaan asioita.

Muita usein esiintyviä lapsen rooleja väkivaltaisissa perheissä ovat täydellinen lapsi sekä syntipukki. Täydellinen lapsi pyrkii ehkäisemään väkivaltatilanteita olemalla mahdollisimman kiltti. Hän on tottelevainen ja kiltti, eikä pyydä apua. Syntipukkina nähdään lapsi, joka on ongelmien aiheuttaja ja jonka käyttäytymistä pidetään väkival-lan syynä. (Huovinen 2009, 18.) Syntipukin rooliin saaneita vastaajista oli kaksi. Syn-tipukin roolin joutunutta lasta syytettiin usein monesta hänen tekemättömästäkin asi-asta, joita esimerkiksi hänen sisaruksensa olivat tehneet. Syntipukiksi joutumisen vuoksi vastaajat kokivat olleensa lapsena eriarvoisessa asemassa muihin perheen-jäseniinsä verrattuna. Täydellisen lapsen piirteitä oli havaittavissa kaikissa vastaajissa. Väkivallan pelko pakotti vastaajat toimimaan lapsina juuri niin kuin heitä käskettiin. He myös pelkäsivät lapsena leikkimästä liian kovaäänisesti tai sotkemasta, ettei vaan väkivaltaa käyttänyt vanhempi hermostuisi heihin. Soisalon (2012, 187) mukaan per-heen roolien vääristyminen on lapselle haitallista ja se voi aiheuttaa ongelmia lapsen myöhemmässä elämässä.

Lapsenrooli on myös hankala siksi koska lapsella ei ole kuin ne yhdet vanhemmat ja niitä rakastaa joka tapauksessa vaikka isä/äiti olisi väkivaltainen.

7.2.3 Huoltajuuskiista

Neljällä vastaajalla oli kokemusta vanhempien välisestä huoltajuuskiistasta. Vastaajien mainitsemissa huoltajuuskiistoissa vanhemmat erosivat riitaisissa merkeissä, jolloin lasten tapaamisista sopiminen tuotti suuria vaikeuksia. Yksi vastaaja kertoi kuinka isän tapaamisesta sopiminen tapahtui lasten välityksellä, kun vanhemmat eivät siihen keskenään pystyneet. Toinen vastaaja kertoi, kuinka hänen isänsä kosti avioeron äidille niin, ettei pitänyt tähän tai lapseen mitään yhteyttä. Valitettavan usein erotilanteissa vanhemmat sortuvat käyttämään lapsia pelinappuloina tai vallankäytön välineinä. Tällöin erosta kärsii eniten lapsi, jolla on oikeus molempiin vanhempiin.

Huoltajuuskiistat olivat herättäneet vastaajissa lapsena vihaa vanhempia kohtaan, pettymyksiä sekä ennen kaikkea ihmetystä. Kahdessa tilanteessa huoltajuuskiistaa yritettiin selvittää sosiaalityön viranomaisten avustuksella. Vastaajat kokivat työskentelyn sosiaalityön viranomaisten kanssa epämääräiseksi, eivätkä he kokeneet sen auttaneen tilannetta. Yksi vastaajista ei myöskään kokenut saaneensa tietoa häneen liittyvistä suunnitelmista tai päätöksistä huoltajuuden suhteen. Alla yhden vastaajan sitaatti siitä, millaisena työskentely viranomaisten kanssa lapsena näyttäytyi.

Käytiin veljen kanssa istumassa hiekkalaatikolla jossain toimistossa? Meiltä kai kyseltiin jotain.

Lapsen oikeutta osallisuuteen on määritelty useilla eri lainsäädännöillä. Lastensuojelulain (L 13.4.2007/417) mukaan lapsella on oikeus osallisuuteen, mikä tarkoittaa, että hänellä on oikeus saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, toimenpiteistä, ratkaisuksista ja niiden perusteluista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa näihin asioihin lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Perustana kansalliselle lainsäädännölle toimii Lapsen oikeuksien sopimuksen 12. artikla, jonka mukaan osallisuus on perusoikeus kaikessa viranomaistoiminnassa (Yleissopimus lapsen oikeuksista n.d.). Suomen perustuslain toisen luvun kuudennessa pykälässä painotetaan sitä, että asianosaisilla on aina oikeus saada tietoa heitä koskevista asioista sekä oikeus sanoa niistä omat näkemyksensä. Iän ei tulisi olla perusteena sulkea ketään tämän oi-

keuden ulkopuolelle. (L 11.6.1999/731.) Vastaajien kertoman perusteella lapsen osallisuus ei ollut toteutunut kovinkaan hyvin huoltajuuskiistaa koskevissa asioissa.

7.3 Väkipalta perheen yhteisenä salaisuutena

Vastaajista kolme oli kertonut lapsena kotona tapahtuneesta perheväkivallasta jollekin perheen ulkopuoliselle henkilölle. Perheväkivallasta oli kerrottu muun muassa mummulle, läheisille ystäville ja naapureille. Kaikki vastaajat, jotka olivat puhuneet väkivallasta jollekin, kertoivat, ettei perheiden tilanteisiin oltu puututtu salaisuuden rikkomisesta huolimatta. Ihmisten puuttumattomuus perheiden tilanteisiin herätti vastaajissa lapsena ihmetystä ja vahvasti heidän käsitystä siitä, että perheväkivaltalla on salassa pidettävä asia. Väkipalta perheissä jatkui ja monessa tapauksessa se myös paheni sen seurauksena, että lapsi oli puhunut perheessä esiintyvistä väkivallasta.

Ei vaan paheni ja minulta vietiin mahdollisuus mennä naapuriin leikkimään. Kiellettiin ja uhattiin.

Loput vastaajista kertoivat, etteivät he olleet puhuneet lapsena perheväkivallasta kenellekään. Syinä puhumattomuuteen he kertoivat olleen perheväkivallasta aiheutuneen häpeän, aiheen tabumaisuuden sekä uskomuksen siitä, että perheväkivaltaa tapahtuu kaikissa muissakin perheissä. Moni vastaaja toi myös esille, että vaikka tilanteesta ei ollut puhuttu ulkopuolisille, monet tiesivät perheessä tapahtuvasta väkivallasta. Tilanteesta tiesivät useimmiten naapurit ja sukulaiset, mutta he eivät puuttuneet tilanteeseen mitenkään. Vastaajat ovat eläneet lapsuutensa eri vuosikymmenillä ja tilanteeseen puuttumattomuus heidän kaikkien kohdalla, kuvaa mielestäni hyvin aiheen tabumaista käsitystä. Perheiden tilanteisiin ei uskalleta puuttua, kun yksityisyyden rajaa halutaan kunnioittaa.

Ei meidän lapsuudessa kukaan puhunut väkivallasta mitään. Ilmeisesti se oli niin yleistä että siitä ei puhuttu.

Naisten linjan teettämän parisuhdeväkivallasta kertovan esitteen (Onko joku tuntemasi nainen parisuhdeväkivallan kohteena? –esite n.d.) mukaan monet ihmiset pitävät kotona tapahtuvaa väkivaltaa yksityisasiana, johon on vaikea puuttua ilman, että tuntisi sekaantuvansa perheen asioihin. Väkipallalta ei tulisi kuitenkaan sulkea silmiään, vaan se tulisi ottaa puheeksi. Huolen ilmaisu väkivallan olemassaolosta voi todennäköi-

semmin saada aikaan väkivallan loppumisen kuin sen pahenemisen. Erityisen tärkeää olisi puuttua tilanteeseen, mikäli sen keskellä elää lapsi.

Aikuisiällä vastaajista kuusi kertoi puhuneensa lapsuudessa tapahtuneesta perheväkivallasta jollekin. Perheväkivallasta oli kerrottu läheiselle ihmiselle, vastaavassa tilanteessa olevalle sekä jollekin hoitotaholle. Viisi vastaaja mainitsi ottaneensa esille lapsuuden tapahtumat muun muassa terapiassa, perheneuvolassa sekä Kriisikeskus mobilien työntekijän kanssa. Vastauksista nousi esille, että usea vastaaja tarvitsi aikuisiällä hoitotahoja, joissa käsiteltiin myös lapsuuden perheväkivaltaa. Huolestuttavaksi seikaksi vastaajien vastauksista tuli ilmi se, ettei heistä yksikään ollut puhunut lapsuudessaan perheväkivallasta kenenkään ammattilaisen tai viranomaistahon kanssa.

7.4 Perheväkivallan vaikutukset aikuisen elämään

Ilmeisesti väkivallan pelko on se joka ohjaa edelleen. Jälkikäteen ajateltuna väkivaltaisuudella ja väkivallan pelolla on pitkäaikaiset seuraukset.

Voisin väittää että 18 v ikävuoden jälkeen toipuminen vei 10 vuotta. Niin kauas kantoi väkivallan pelko. Toipuminen? Tarkoitan sitä että pelko väkivaltaa kohtaan on vähentynyt.

Jokaisen vastaajan lapsuuden kokemukset ovat ainutlaatuisia ja erilaisia. Perheväkivallalle altistumisella on aina yksilöllisiä seurauksia ja se, miten perheväkivalta vaikuttaa lapseen, riippuu useista eri tekijöistä (Lepistö 2010, 27). Väkivallan kokeminen tai näkeminen uhkaa aina lapsen terveyttä, kasvua ja kehitystä. Nämä vauriot voivat olla pitkäaikaisia tai jopa pysyviä. (Dufva 2001, 14, 18.) Vastaajat kertoivat lapsuuden perheväkivallalla olleen moninaisia vaikutuksia heidän myöhempään elämään. Vastaajien mainitsemat vaikutukset olivat hyvin yksilöllisiä aina tilapäisistä oireista pitkäaikaisiin vaikutuksiin. Kuitenkin vastaajien kertomista vaikutuksista oli havaittavissa yhtenäisiä teemoja, joita esiintyi jokaisella vastaajalla. Perheväkivalta oli jättänyt joko kaiseen vastaajaan jäljen, mutta jäljen syvyys vaihteli huomattavasti.

Lapsuuden perheväkivallan koettiin vaikuttaneen eniten siihen, millaisiksi ihmisiksi vastaajat olivat kasvaneet. Väkivalta oli vaikuttanut heidän asenteisiinsa etenkin parisuhde- ja perheväkivaltaa kohtaan, tunteiden käsittelyyn, minäkuvan muodostamiseen, itsetuntoon ja –arvostukseen sekä erilaisten pelkojen syntyyn. Perheväkivallan

vaikutukset edellä mainittuihin asioihin koettiin pääosin negatiivisiksi. Vain yhdestä vastaajasta koetulla perheväkivallalla oli ollut positiivisia vaikutuksia hänen kasvuunsa ja kehitykseensä. Kyseinen vastaaja koki lapsuudessa koetun perheväkivallan kasvattaneen ja vahvistaneen häntä ihmisenä. Perheväkivallan seurauksena vastaajilla oli vaikeuksia muodostaa positiivista minäkuvaa, kun he kokivat itsensä arvottomiksi ja riittämättömiksi. Ongelmat oman minäkuvan kanssa heijastuivat usein vastaajien ihmissuhteisiin. (katso taulukko 1, s. 48.)

Ihmissuhteissa vastaajat kokivat olevansa tasa-arvottomassa asemassa, sulkeutuneita eivätkä he saaneet tuotua omaa tahtoaan esille. Vaikeuksia pari- ja perhesuhteissa vastaajille tuottivat myös kotoa opitut ongelmaratkaisukeinot, jotka saattoivat pahimmillaan johtaa vastaajan väkivaltaiseen käytökseen puolisoa tai lapsia kohtaan. Toisaalta negatiivisen minäkuvan koettiin altistavan etenkin naisia ajautumaan parisuhteeseen pahoinpitelevän miehen kanssa. Vastaajien suhteet lapsuuden perheväkivallan tekijään olivat usein myös huonot, elleivät täysin olemattomat. (katso taulukko 1, s.48.)

TAULUKKO 1. Yhteenvedo kyselyssä esiin tulleista perheväkivallan vaikutuksista aikuisikään (N=7)

Ei hyväksy parisuhde- tai perheväkivaltaa	7
Pyrkii välttämään vanhempiansa virheet omassa elämässään	7
Minäkuva negatiivissävytteinen	7
Väkivaltaiseen parisuhteeseen ajautuminen	5
Huonot välit perheväkivallan tekijään	5
Käyttänyt itse väkivaltaa puolisoon tai lapsiin	3
Alitajuiset pelot	3
Riitatilanteet aiheuttavat suurta pelkoa	2
Ei siedä humalaisia	2
Masentuneisuus	1
Kokee perheväkivallan kasvattaneen ja vahvistaneen	1

Jokainen vastaaja koki lapsuudessa koetulla perheväkivallalla olleen moninaisia ja pitkäaikaisia vaikutuksia, jotka ovat ulottuneet tähän päivään asti. Yksi vastaajista koki lapsuudessaan koetun perheväkivallan kasvattaneen ja vahvistaneen häntä ihmisenä. Muut vastaajat eivät nähneet perheväkivallalla olleen minkäänlaisia positiivisia vaikutuksia heidän elämäänsä. Aikuisten esille tuomat asiat ovat heidän omia kokemuksia ja näkemyksiä siitä, miten lapsuudessa koettu perheväkivalta on heihin vaikuttanut.

7.4.1 Suhteet vanhempiin

Aikuisiällä vastaajien suhteet vanhempiin, etenkin siihen vanhempaan joka käytti perheessä väkivaltaa, ovat olleet suurimmalla osalla huonot. (katso taulukko 1. s.48.)

Kolmen vastaajan vanhemmat erosivat perheväkivallan seurauksena ja lapset jäivät äidille. Tästä johtuen lasten suhteet perheen isään usein etääntyivät ja viilenivät. Ero päätös näissä perheissä syntyi vasta monia vuosia kestäneen perheväkivallan jälkeen, joka osoittaa väkivaltaisesta suhteesta irrottautumisen vaikeutta. Yhden vastaajan äidille oli tullut eron jälkeen alkoholiongelma.

Useampi vastaaja mainitsi, kuinka heidän väkivaltaisesti käyttäytynyt isä oli katkaisut itse välit lapsiinsa, eivätkä he ole olleet yhteyksissä pitkiin aikoihin. Tämä ei kuitenkaan vastaajia haitannut, koska he eivät itsekään halua olla missään tekemisissä isiensä kanssa. Eräässä tapauksessa perheen isä ei ollut ainut, joka katkaisi suhteensa lapsiin, vaan samalla koko isän puoleinen suku päätti, etteivät he halua olla missään tekemisissä lasten tai äidin kanssa. Toisaalta osalla vastaajista oli läheiset ja lämpimät välit väkivaltaisesti käyttäytyneeseen aikuiseen. Yksi vastaajista tapasi lastensa kanssa hänen isäänsä säännöllisesti ja kertoi välien olevan hyvät. Vastaajan isä ei kohtele lapsenlapsiaan samalla tavalla kuin vastaajaa tämän ollessa lapsi.

Lapsuudessa koettu perheväkivalta on hankaloittanut vastaajia luomasta läheistä ja hyvää suhdetta heidän vanhempiinsa. Vanhempien hyväksyminen ihmisinä on haastavaa, koska heidän käyttämäänsä väkivaltaa ei pystytä hyväksymään. Väkivallan käytön lisäksi vastaajissa ihmetystä tuotti myös väkivallan uhrin, perheen äidin käytös. Esimerkiksi yksi vastaajista pohti, miksei hänen äitinsä pystynyt lähtemään väkivaltaisesta parisuhteesta pois ja toinen ihmetteli, miksei hänen äitinsä puuttunut millään tavalla lasten pahoinpitelyyn. Vaikka perheen äiti ei käyttänyt fyysistä väkivaltaa, oli

hänen hiljainen hyväksyntä ja väkivaltaan puuttumattomuus henkistä väkivaltaa ja laiminlyöntiä (Dufva 2001, 19). Turusen (2004, 199) mukaan lapsen voi olla hyvin vaikea ymmärtää, miksei toinen vanhempi puutu pahoinpitelyyn oman pelkonsa, uhkausten tai pahoinpitelyn vuoksi. Tämä voi tuntua lapsesta siltä, kuin toinen vanhempi olisi hylännyt hänet, eikä välittäisi hänestä.

Pohtiessaan omaa lapsuuttaan vastaajat kertoivat sen sisältäneen niin hyviä kuin huonojakin muistoja. Kaikkien vastaajien lapsuudenmuistoja sävyttivät moninaiset väkivaltakokemukset, riidat, pelot ja turvattomuuden tunne. Suurin osa muistoista liittyi juuri väkivaltatilanteisiin. Yksi vastaajista kertoi, ettei muista lapsuudestaan juuri mitään, vain pieniä pätkiä. Hänen lapsuuden kokemukset ovat kuitenkin tallentuneet alitajuntaan sekä hajumuistiin, jolloin esimerkiksi tietty haju voi laukaista hänessä hyvin vahvoja tuntemuksia, ilman selvää syytä. Lisäksi hänellä ilmenee erilaisia pelkoja, jotka ovat selitettävissä lapsuudessa sattuneilla tapahtumilla.

Itselläni tämä on ottanut todella koville, sillä tuntuu kuin minulla ei olisi ollut lapsuutta ollenkaan, koska jouduin niin paljon pitämään huolta siskoistani etten ehtinyt itse olla lapsi, jouduin olemaan vanhempi kuin mitä olin.

Päällisin puolin lapsuuteni näytti varmaankin ihan hyvälle, ja sitä se varmasti osittain olikin. Kuitenkin lapsuudenkodissani kokema väkivalta tekee siitä niin huonon, että ajattelen koko lapsuuden jääneen minulta välistä.

Yllä olevista sitaateista käy selkeästi ilmi, miten vahvasti lapsuudessa koettu perheväkivalta vaikuttaa koko lapsuuden kokemiseen aikuisiällä. Vastaajat eivät koe, että he olisivat saaneet elää lapsuuttaan lapsina. Koettu väkivalta on altistanut heitä aikuistumaan aikaisemmin ja sen monet seuraukset ovat muokanneet myös heidän lapsuuttaan. Vastaajista yksi koki, että hänen lapsuudessaan ollut perheväkivalta oli tarpeeksi vähäistä, ettei se vaikuttanut siihen, millaisena hän näkee lapsuutensa tänä päivänä tai millaisena hän koki sen lapsena.

Väkivalta? Kuitenkin lapsuuteni oli vapautta ja perheestä on jäänyt hyvät muistot. Oliko väkivallan määrä kuitenkin sen verran vähäistä että se ei vaikuttanut lapsuudessa jatkuvasti ja pitkäkestoisesti. Uskoisin että jos väkivaltaa on yhtään enempää on se hyvin traumatisoivaa.

7.4.2 Suhtautuminen parisuhde- ja perheväkivaltaan

Jokaisella vastaajalla oli kokemusta pidemmässä parisuhteessa olemisesta ja osa vastaajista oli myös vanhempia. Kysyttäessä vastaajien suhtautumista parisuhde- ja perheväkivaltaan, oli heidän linjansa yhtenäinen: kukaan heistä ei hyväksy sitä. Monesta vastaajasta perheväkivalta oli helpommin tuomittavissa kuin parisuhdeväkivalta. Usea vastaaja kertoi linjansa olevan ehdoton lapseen kohdistuvasta väkivallasta, mutta he huomasivat hyväksyvänsä helpommin itseensä kohdistuvan parisuhdeväkivallan.

En hyväksy sitä. Tai näköjään olen hyväksynyt, aika uskomatonta kuinka sokea voi olla. Mitä hyväksyy itselleen tehtävän.

Linjani on edelleen ehdoton lapsiin kohdistuvan väkivallan suhteen. Omalla kohdallani olen edelleen heikompi, rajaa on vaikeampi vetää.

Olen ollut yli 10 vuotta väkivaltaisessa parisuhteessa, vaikka olenkin muka ehdoton fyysisen väkivallan suhteen.

Vanhempina olevien vastaajien vastauksista käy ilmi, etteivät he ole huomanneet parisuhdeväkivallan vaurioittavan myös heidän lapsiaan. Lapsen joutuessa elämään ympäristössä, jossa joku perheenjäsen uhkaa tai käyttää väkivaltaa, altistuu lapsi monitasoiselle psyykkiselle väkivallalle. Väkivallan ilmapiirissä kasvamisella voi olla lapseen samanlaisia vaikutuksia, kuin sillä että lapsi olisi itse väkivallan kohteena. (Holmberg 2000, 12.) Tämän sama ongelma oli havaittu Kriisikeskuksen perheväkivaltatyöskentelyssä. Väkivallan ollessa vain kahden aikuisen välistä, vanhemmat eivät tiedosta sen vaikuttavan myös perheen lapsiin. Heille perheen lapset ovat edelleen näkymättömiä.

Se on raakaa sitä ei pidä hyväksyä eikä olla puuttumatta. - -. Jokainen ihminen on arvokas ja vain kerran. - -. Koska se tuhoaa niin paljon toista ihmistä joka siihen joutuu. Paraneminen vie aikaa ja uskallus elämään varjostuu.

7.4.3 Perheväkivallan periytyvyys

Tutkimukset väkivallan kierteen periytymisestä ovat ristiriitaisia. Ellosen (2012, 7) tekemä tutkimus lapsiin kohdistuvasta väkivallasta antoi näyttöä siitä, että väkivalta on sukupolvelta toiselle siirtyvä ilmiö. Tutkimuksessa ne vanhemmat, jotka olivat itse lapsuudessaan kokeneet kuritusväkivaltaa, käyttivät sitä enemmän lapsiinsa kuin ne vanhemmat, jotka eivät olleet kokeneet kuritusväkivaltaa lapsuudessaan. Samanlaisia tutkimustuloksia on saanut myös Haapasalo (1999, 67), jonka tutkimuksessa mukana

olleista kaikista lastensuojeluperheistä perheen äiti tai isä oli kokenut lapsuudessaan pahoinpitelyä tai laiminlyöntiä. Tällöin lapsuuden traumaattiset kokemukset toistuivat oman lapsen kaltoinkohteluna, väkivaltaisena parisuhteena tai molempina.

Kaikki tutkimukseeni valikoituneet henkilöt ovat mukana Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyssä, mikä tarkoittaa sitä, että kaikki vastaajat ovat kokeneet tai tehneet myöhäisemmässä elämässään parisuhde- tai perheväkivaltaa. Kolme vastaajaa kertoi käyttäneensä väkivaltaa: kahdessa tapauksessa väkivalta oli kohdistunut puolisoon ja yhdessä tapauksessa perheen lapsiin. Väkivalta oli muodoltaan joko psyykkistä tai fyysistä. Tutkimukseni tulokset eivät tue väkivallan kierteen automaattista periytymistä, vaan lapsuudessa koettu väkivalta nähdään ennemminkin riskitekijänä, jonka eteen täytyy tehdä työtä. Parille vastaajalle lapsuuden väkivaltaiset kokemukset toimivat niin sanottuna varoittavana esimerkkinä, eivätkä he missään nimessä halua toistaa tätä mallia omille lapsilleen. Glaserin (2001, 72) mukaan vanhemman omassa lapsuudessa kokema kaltoinkohtelu on nykyään tunnistettavissa merkittäväksi lasten pahoinpitelyn riskitekijäksi, mutta yhteys ei ole kuitenkaan ole välttämätön. Kielteiset kokemukset lapsuudessa voivat lisätä riskiä varhaiseen vanhemmuuteen, psyykkisiin ongelmiin ja väkivaltaisiin parisuhteisiin. Ne ovat tärkeitä riskitekijöitä, mutta ne eivät yksinään selitä laiminlyönnin tai muun kaltoinkohtelun mahdollista ylisukupolvista siirtymistä (Söderholm & Politi 2012, 85).

7.4.4 Perheväkivallan vaikutukset nykyiseen parisuhteeseen ja vanhemmuuteen

Jokainen vastaaja tunnisti lapsuudessa koetun perheväkivallan vaikuttaneen jollain tavalla heidän parisuhteisiinsa. Moni vastaajista kertoivat omaavansa huonon itsetunnon, arvottomuuden sekä riittämättömyyden tunteita. Nämä negatiiviset ajatukset itsestä heijastuivat myös parisuhteeseen. Vastaajille parisuhteessa omien rajojen hahmottaminen ja niiden kunnioittaminen oli ollut vaikeaa. Väkivaltaisen lapsuuden nähtiin myös vaikuttavan parisuhteessa epävarmuutena. Yhdellä vastaajalla oli vaikeuksia luottaa kumppaniinsa ja siihen, ettei hän jätä häntä, vaikka ei olekaan koko ajan fyysisesti läsnä. Parisuhteen ongelmatilanteiden ratkaiseminen ja tunteiden käsittely oli usealle vastaajalle parisuhteessa haastavinta. Yksi vastaajista kertoi kuinka hänen parisuhteessaan puolisoiden erilaiset reagointitavat olivat aiheuttaneet ihmetystä ja vaikeuttaneet toisen osapuolen sanoman ymmärtämistä.

Riitatilanteissa vastaajat käyttäytyivät joko hyökkäävästi tai sulkeutumalla kuoreensa. Moni vastaaja arvelikin oppineensa ihmissuhteissa käyttämänsä ongelmanratkaisukeinot vanhemmiltaan. Ne vastaajat, jotka kertoivat reagoivansa riitatilanteissa hyökkäävästi, valitsivat usein puolisoikseen sellaisia ihmisiä, joita he pystyivät alistamaan. Parissa parisuhteessa vastaajat olivat käyttäneet puolisoonsa joko fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Riitatilanteissa sulkeutuneet vastaajat halusivat parisuhteissaan välttää viimeiseen asti konfliktitilanteita. Riitatilanteisiin joutuessaan he reagoivat muun muassa syyttämällä itseään, ahdistumalla ja pelkäämällä puolison mahdollista väkivaltaista reaktiota.

Lapsuuden kaltoinkohtelulla on huomattu olevan yhteyksiä aikuisen itsetuntoon, minäkuvaan ja sitä kautta kumppanin valintaan. Lapsuuden kaltoinkohtelun seurauksena lapsen on ollut vaikea luoda ja ylläpitää myönteistä minäkuvaa. Kun lapsi on saanut osakseen kritiikkiä, mitätöintiä ja pahoinpitelyä, jää häneltä puuttumaan tunne siitä, että hän olisi tärkeä ja arvokas omana itsenään. Tämä voi esiintyä aikuisuudessa psyykkisinä ongelmina, itsetunnon heikkoutena, arvottomuuden ja syyllisyyden tunteiden leimaamana kuvana omasta itsestä. Tällöin aikuisen on vaikea tehdä oikeutta itselleen oman henkilökohtaisen elämän valinnoissa. Pahimmillaan se voi altistaa työpaikkakiusaamiseen, vääristyneisiin vallankäyttö- ja vuorovaikutusmalleihin parisuhteessa tai alistavana sekä väkivaltaisena käyttäytymisenä. (Turunen 2004, 196.) Huonon itsetunnon ja uhrikäyttäytymisen vuoksi kumppanin valinta aikuisiällä kohdistuu usein henkilöön, joka jatkaa kaltoinkohtelevaa tai pahoinpitelevää käyttäytymistä (Turunen 2004, 196). Haapasalon (1999, 60) teettämästä tutkimuksesta lastensuojelun asiakasperheiden vanhemmille selvisi, että 24 pahoinpitelyä lapsena kokeneesta äidistä 23 oli solminut aikuisiällä väkivaltaisia parisuhteita. Tutkimukseni tukee tuloksia siitä, että lapsuudessa koettu väkivalta altistaa etenkin naisia ajautumaan aikuisiällä väkivaltaiseen suhteeseen. Tutkimukseeni osallistuneesta kuudesta naisesta viisi oli parisuhdeväkivallan uhreja. Pahoinpitelevän puolison valintaan oli vastaajien mielestä vaikuttanut mm. itsearvostuksen puute, omien tarpeiden laiminlyönti sekä kyvyttömyys tunnistaa haitallisia toimintatapoja.

Vastaajista kolme oli vanhempia ja he pystyivät tätä kautta peilaamaan heidän lapsuuden kokemusten vaikutusta vanhemmuuteen. Väkivaltaisen lapsuuden koettiin näkyvän omassa vanhemmuudessa periaatepäätöksinä ja oman väkivaltaisen kasvatusmallin työstämisenä väkivallattomaksi. Vanhemmat olivat päättäneet kasvattaa lap-

sensa päinvastoin kuin heidän omat vanhempansa: väkivallattomasti. Yksi vastaajista kertoi kuitenkin sortuneensa käyttämään väkivaltaa lapsiinsa. Väkivallattomuus vaatii lapsuudessaan väkivaltaa kokeneilta tahdon voimaa, väkivaltaisen lapsuuden työstämistä sekä uusien, väkivallattomien kasvatustekniikoiden löytämistä.

Olen pyrkinyt toimimaan päinvastoin kuin äitini, en juonut, tein kaikkea ja elin lapsille. - - yritän parhaani äitinä, olla esimerkkinä lapsille, jotta he arvostaisivat itseään sellaisina kuin ovat.

8 Esite perheväkivaltatyöhön

Koko opinnäytetyön aihe lähti toimeksiantajan tarpeesta, kun perheväkivaltatyön väkivaltatyöntekijä Sinikka Vuorela kertoi perheväkivaltatyötä koskevasta kehitystarpeesta: sinne tarvittaisiin informatiivinen esite, joka kertoisi perheväkivallan vaikutuksista lapseen. Liian usein työssään Sinikka Vuorela oli huomannut kuinka lapsi jää perheessä näkymättömäksi osapuoleksi, eikä perheessä esiintyvän väkivallan vaikutuksia lapseen huomata. Lasta koskevaa esitettä ei ole ollut ennestään perheväkivaltatyössä, joten kyse on täysin uuden tuotteen kehittämisestä. Kyseisen esitteen laatiminen on osa opinnäytetyötäni. Kehittelen esitteen yhteistyössä Kriisikeskus Mobilen johtajan Tuija Hauvalan ja väkivaltatyöntekijä Sinikka Vuorelan kanssa.

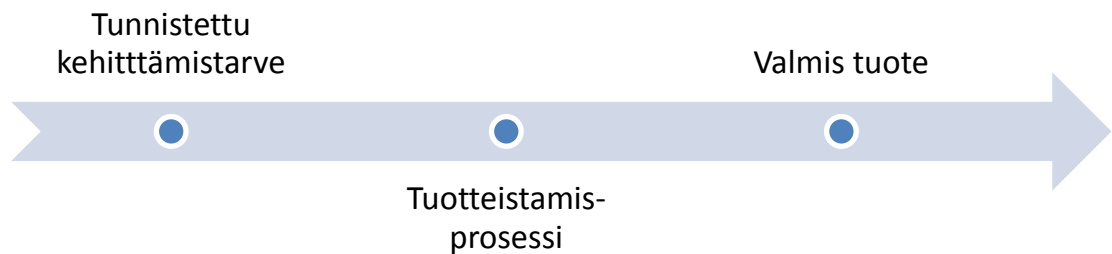
Kehiteltäväksi tuotteeksi Kriisikeskus Mobile valitsi painettavan esitteen, koska se sopii hyvin informatiivisen tiedon välittämiseen. Kriisikeskus Mobilessa on olemassa monia esitteitä eri aiheista ja siksi luonnollinen valinta tämänkin tuotteen muodoksi oli esite. Esitteen etuna on sen monikäyttöisyys: esitettä voidaan käydä läpi yhdessä työntekijän kanssa asiakastilanteessa ja tämän jälkeen esite voidaan antaa asiakkaalle mukaan vietäväksi. Kotonaan asiakas voi tutustua esitteen sisältöön vielä tarkemmin. Esitteessä on myös helpompi esittää erilaisia kuvia, kaavioita ja sitaatteja, kuin esimerkiksi suullisesti.

Tässä osiossa esittelen tuotekehitysprosessin kulkua ja perheväkivaltatyöhön tulevan esitteen laadintaa tuotekehitysprosessina. Käyn läpi uuden tuotteen laadintaproessin mukaillen Jämsän ja Mannisen (2000) teoksessa *Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla* esiintyvää tuotekehitysprosessia.

8.1. Esitteen laadinta

Painotuotteen laadinta etenee tuotekehityksen vaiheiden mukaisesti (uuden tuotteen kehittämisen vaiheet on esitelty kuviossa 5 s. 55). Tuotteen laadinta alkaa, kun kehittämistarve on havaittu ja siihen ratkaisuksi nähdään tuotekehitys.

KUVIO 5. Uuden tuotteen kehittämisen vaiheet (Jämsä & Manninen 2000, 30)

Tuotteistamisprosessi pitää sisällään neljä vaihetta: ideointi, luonnostelu, kehittäminen sekä viimeistely. Ideointivaiheessa valitaan sellainen tuote, jolla on mahdollista vastata havaittuun tarpeeseen. Samalla laaditaan tuotekonsepti. Tuotetta luonnosteltaessa haetaan tietoa tuotteen kohderyhmästä, aiheesta ja tuotteen laatutekijöistä. Keräämällä tietoa edellä mainituista seikoista täsmentyy mitä ollaan tekemässä ja miten se toteutetaan. Tuotteen kehittämisessä luonnostellaan tuotetta ja se esitellään. Esitellystä syntyneiden parannusten jälkeen syntyy tuotteen mallikappale. Viimeisessä viimeistelyvaiheessa tuotetta korjataan ja yksityiskohdat viimeistellään. Viimeisten muutosten myötä saadaan aikaan käyttövalmis tuote. (Jämsä & Manninen 2000, 85.)

Mikäli päätös tuotteesta ja sen ominaisuuksista on tehty jo alkuvaiheesta, tuotekehityksen pääpaino on tuotteen valmistamisessa (Jämsä & Manninen 2000, 28). Koko tuotekehitysprosessi lähti liikkeelle siitä, että minun tulisi laatia esite perheväkivaltatyöhön. Keskityn kuvaamaan esitteen laadinnan prosesseja, koska tapauksessani tuotekehitysprosessin kaksi ensimmäistä vaihetta kehittämistarpeen tunnistaminen ja ideointi, olivat jo toteutuneet. Yhteistyökumppanini Kriisikeskus Mobile oli havainnut perheväki-

valtatyössä kehittämistarpeen ja valinnut siihen parhaiten vastaavan tuotekonseptin: esitteen.

8.2 Tuotteen luonnostelu

Tuotteen luonnostelu alkaa, kun on syntynyt päätös siitä, millainen tuote aiotaan suunnitella ja valmistaa. Esitteen luonnostelu alkoi toden teolla lokakuussa 2013, jolloin olin saanut kirjoitettua opinnäytetyöni teoriaosuuden ja saanut kyselytutkimuksen vastaukset. Toki esite oli ollut mielessä koko opinnäytetyön prosessin ajan, mutta varsinaisia suunnitelmia ja luonnoksia aloin miettiä yhdessä yhteistyökumppanini kanssa tuolloin.

Tuotteen suunnittelua ja valmistamista ohjaavat eri tekijät ja näkökohdat, joihin luonnostellessa kannattaa kiinnittää huomiota. Tällaisia näkökohtia ovat muun muassa tuotteen asiasisältö, palvelujen tuottaja, asiakasprofiili, toimintaympäristö, arvot ja periaatteet sekä asiantuntija tieto. (Jämsä & Manninen 2000, 43.) Vahvimmin esitteen luonnostelua ohjasi asiakasprofiili: mitkä ovat heidän tarpeet, kyvyt ja millaisia he ovat tuotteen käyttäjinä. Tämän lisäksi luonnosteluun vaikutti palveluntuottajan tarpeet ja näkemykset. Kriisikeskus Mobilesta johtaja Tuija Hauvala ja väkivaltatyöntekijä Sinikka Vuorela olivat alusta asti kehittelemässä syntyvää esitettä kanssani. Tiivistä yhteistyötä tehtiin koko esitteen kehittelyn ajan, koska heiltä löytyi aiheeseen ja asiakkaisiin liittyvä asiantuntijatieto. Tiiviin yhteistyön avulla saatiin myös varmistettua, että tuote palvelee palveluntuottajan tarkoituksia.

Esitteen tarkoituksena on saada perheväkivaltatyöskentelyssä mukana olevat vanhemmat huomaamaan perheessä tapahtuvan väkivallan vaikutukset lapseen. Koska lapsen näkökulman esiin tuominen oli esitteen ensimmäinen prioriteetti, päätin yhdessä Tuija Hauvalan ja Sinikka Vuorelan kanssa käyttää esitteessä lapsen tarinaa kyselytutkimuksestani saamieni tulosten sijaan. Lapsen tarinana toimi perheväkivaltatyöskentelyssä olevan äidin lapsen tarina kotona nähdystä perheväkivaltatilanteesta. Lapsen äiti oli kirjoittanut lapsen kanssa aiheesta käydyn keskustelun paperille ja toimitanut sen väkivaltatyöntekijä Sinikka Vuorelalle. Tämän lisäksi lapsi oli piirtänyt tilanteesta piirroksen, joka myös annettiin Sinikka Vuorelalle. Sinikka Vuorela säilytti

kyseiset materiaalit, koska työni alkuperäisenä ideana oli tehdä opinnäytetyöni lasten näkökulmasta. Koska tutkittavia ei saatu tarpeeksi, emme toteuttaneet tutkimusta lapsilla. Pyysin kuitenkin lapsen vanhemmilta kirjallisesti luvan käyttää lapsen piirrosta ja kertomusta opinnäytetyössäni sekä Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöhön tulevassa esitteessä.

Kävin yhdessä Tuija Hauvalan ja Sinikka Vuorelan kanssa läpi mitä esitteen tulisi sisältää. Esitteeseen tulisi sisällyttää lapsen sitaatteja ja piirros, faktatietoja väkivallan vaikutuksista lapseen, vanhempia herätteleviä kysymyksiä sekä Kriisikeskus Mobilen yhteystiedot. Esitteen luonnostelussa kiinnitin huomiota etenkin esitteen pituuteen, asiasisältöön, eettiseen ulkoasuun sekä ymmärrettävyyteen. Esitteen tarkoituksena **ei** ole syyllistää vanhempia, vaan pikemminkin saada heidät huomioimaan perheessä olevat lapset. Jotta esitteeseen ei tulisi syyllistävää sävyä, tuli miettiä tarkasti miten asiat ilmaistaan. Esitteen ensimmäisen luonnostelun jälkeen aloin kehittämään sitä painettavaan muotoon.

8.3 Tuotteen kehittäminen

Painotuotteen tuotekehityksen kohdalla tuotteen kehittämissä vaiheissa tehdään lopulliset valinnat tuotteen sisällöstä ja ulkoasusta. Asiasisällön valinta riippuu siitä, kenelle ja missä tarkoituksessa ja laajuudessa informaatiota välitetään. Useimmiten sosiaali- ja terveysalan painotuotteiden tarkoituksena on informoida tai opastaa viestin vastaanottajaa. Tällöin tekstityyliksi kannattaa valita asiatyyli. Lukijan on ymmärrettävä teksti ensilukemalta ja sen ydinajatuksen tulee olla selkeä. Ydinajatus voi selkeyttää hyvällä jäsentelyllä ja otsikoiden muotoilulla. Painotuotteen teksti viestii ammattikunnan kulttuuriin, arvoihin ja ihmiskäsityksiin liittyviä näkökohtia. Ne ovat tunnistettavissa tekstin tyylistä esimerkiksi puhuttelutavasta, asioiden perustelusta sekä kieltojen ja käskyjen käytöstä. Nämä valinnat ovat asiasisällön oheisviestintää ja ne voivat muuttaa viestin tarkoitusta sekä edistää tai estää viestin vastaanottamista. (Jämsä & Manninen 2000, 56, 103–104.)

Halusin tehdä esitteestä lyhyen ja ytimekkään, jotta jokainen jaksaisi sen lukea. Esite koostui neljästä sivusta, joista ensimmäisellä oli esitteen nimi sekä lapsen piirros. Esit-

teen sisälehdet koostuivat lapsen sitaateista sekä faktatiedosta perheväkivallan vaikutuksista lapseen että lapsen asemasta. Viimeisellä sivulla oli vanhemmille suunnattuja kysymyksiä, joiden tarkoitus oli saada heidät pohtimaan oman perheensä ja lapsensa tilannetta. Viimeiseltä sivulta löytyi myös Kriisikeskus Mobilen yhteystiedot. Asiassältö on esitteessä lyhyinä, kokonaisina lauseina, koska en halunnut tunkea esitteeseen liikaa informaatiota. Liian täysi esite voi vaikuttaa asiakkaiden haluun paneutua tuotteeseen negatiivisesti.

Tekstin fontiksi valitsin Comic Sans MS:n, joka on selkeä ja helppolukuinen, mutta samaan aikaan hieman ”lapsenomainen”. Mielestäni valittu fontti tuo esitteeseen ”lapsimaisuutta” sekä tuntua lapsen näkökulmasta. Esitteessä käytetyt sitaatit laitettiin puhekupliin, jotta sitaatit olisivat erotettavissa tietoperustaisesta tekstistä. Puhekuplat myös symboloivat todellista lapsen puhetta. Tekstien, kuvien ja sitaattien asettelussa pyrittiin luomaan selkeä, helposti lähestyttävä ja mielenkiintoa ylläpitävä kokonaisuus. Esitteen ulkoasussa pyrittiin selkeään tyyliin, jossa olisi lapsimaisuutta mutta ei lapsellisuutta.

Tekstin lisäksi painotuotteessa tulee kiinnittää huomiota esitteen ulkoasuun, joka on osa oheisviestintää. Ulkoasua voidaan muokata eri kirjasintyypein, -koolla, palstoittamisella, värien käytöllä sekä kuvittamisella. Tuotteen esteettisellä kokonaisuudella voidaan vaikuttaa asiakkaan kiinnostuksen heräämiseen ja asiakkaan viipymiseen tuotteen vaikutuspiirissä. Tuotteen esteettisyydellä voidaan herättää, kiehtoa, valloittaa, edistää asiakkaan sitoutumista ja omatoimista pyrkimystä herätettyihin tavoitteisiin. Eri organisaatioilla saattaa olla joku tietty visuaalinen linja, jolla pyritään yhtenäistämään painotuotevalikoimaa. Esitteen ulkoasun tyyli on osa organisaation imagoa ja se auttaa eri organisaatioista valmistettujen painotuotteiden tunnistamista. Organisaatiokohtaiset valinnat helpottavat, mutta myös rajoittavat uuden painotuotteen laadintaa. (Jämsä & Manninen 2000, 57, 103–104.) Koska esite tulee Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyöskentelyyn, rajasi sen ulkonäköä yhteistyökumppanini asettamat kehykset. Esitteen tulisi ulkonäöltään (koko, värit) olla samassa linjassa muiden Kriisikeskus Mobilessa esiintyvien, erityisesti perheväkivaltatyössä käytettävien esitteiden kanssa. Tästä johtuen esitteen pohjaväri sekä tekstien värit määräytyivät muiden esitteiden pohjalta. Esitteen tuli myös sisältää Kriisikeskuksen yhteystiedot sekä Kriisikeskuksen että RAY:n logot.

Kaikkien tuotemuotojen kehittelyn vaiheissa on hyvä kerätä palautetta ja arviointia, esimerkiksi esitestaamalla tuotetta sen valmisteluvaiheessa. Koekäyttäjänä tulisi olla sellaiset henkilöt, jotka eivät ole olleet mukana tuotteen kehittelyvaiheissa. Näin saadaan mahdollisimman puolueetonta palautetta tuotteen toimivuudesta. (Jämsä & Manninen 2000, 80.) Koko tuotteen kehittelyvaiheen ajan teimme tiivistä yhteistyötä esitteiden kehittämisessä mukana olevien Kriisikeskus Mobilen työntekijöiden kanssa. Tein esitteestä luonnoksia, joita lähetin heille ja he laittoivat minulle korjausehdotuksia. Tapasimme myös kasvotusten esitteen kehittämisvaiheessa kaksi kertaa, jolloin tarkastelimme esitettä myös paperisena versiona. Esitetasin esitettä muun muassa koulukaverillani, perheenjäsenillä sekä ystävillä, jotka eivät olleet mukana kyseisen esitteen kehittämisessä. Esitestauksessa tuli ilmi pari esitteeseen liittyviä korjausehdotusta: esitteen sitaattien alkuperä tulisi kertoa esitteessä selkeämmin, esitteen asiasisältöä voisi tasapainottaa sekä tarkistaa tekstin ymmärrettävyys. Yhteistyökumppanini oli sitä mieltä, että tämä esitestaus oli riittävä, eikä katsonut aiheelliseksi testata esitettä esimerkiksi Kriisikeskuksen henkilökunnalla. Parantelin esitettä esitestauksesta saatujen ehdotusten mukaisesti.

Tuotteen viimeistely alkaa, kun tuote on saatu lopulliseen muotoonsa eri vaiheissa tehtyjen versioiden, palautteiden ja esitestauksen jälkeen. Viimeistely voi sisältää esimerkiksi yksityiskohtien hiomista, käyttö- tai toteutusohjeiden laadintaa sekä tuotteen jakelun suunnittelua. Viimeistelyn jälkeen lopullisen muotonsa on saanut käyttövalmis tuote. (Jämsä & Manninen 2000, 81, 85.) Muokkasin esitettä esitestauksesta saatujen ehdotusten mukaisesti enemmän asiakasystävällisemmäksi. Esitestauksen viimeistelyn teimme yhdessä Tuija Hauvalan ja Sinikka Vuorelan kanssa, jolloin kävimme esitteen yhdessä läpi sivu sivulta pohtien sen asiasisältöä ja asettelua sekä esitteen esteettistä vaikutelmaa. Päädyimme tiivistämään tekstiä parissa lauseessa sekä muuttamaan joidenkin lauseiden paikkaa, jonka jälkeen teksti hioutui sen viimeiseen muotoonsa. Esite kehittyi viimeiseen muotoonsa neljännen luonnoksen kautta marraskuussa 2013, jonka jälkeen Kriisikeskus Mobile toimitti esitteen Kopijyvä Oy:lle painatettavaksi. Esitteen ensierän painatuksen maksaa Lapsen Aika Säätiö. Lapsen Aika Säätiö oli antanut Kriisikeskus Mobilelle avustuksen, joka oli tarkoitettu käytettäväksi aineellisenä tai henkisenä apuna perheväkivallasta kärsineiden ja muuten turvattomien lasten paranemiseen ja/tai kriisitilanteessa elävien lapsiperheiden elämän tukemiseen. Avustussumma kohdennettiin esitteen painatuskuluihin. Valmis esite on opinnäytetyön liitteessä 3.

9 Pohdinta

Mielestäni tapahtunut Eerikan tapaus osoitti, että perheväkivalta on edelleen ajankohdainen ja arka aihe. Tapaus toi julki myös sen, että perheväkivaltaan puuttuminen ja väkivallan katkaiseminen ovat vielä puutteellisia. Samanlaisia havaintoja oli tehnyt myös Kumpula (2013, 5) tutkiessaan 8-vuotiaan Eerikan kuolemaan johtaneita syitä. Kumpulasta suomalaisessa yhteiskunnassa ajatus perheen tukemisesta, vanhempien oikeuksien kunnioittamisesta ja perheen yksityisyyden suojaamisesta näyttäisivät ylittävän lapsen edun. Lapsen osallisuus ei myöskään vielä täysin toteudu lastensuojelussa, sillä esimerkiksi Eerikan tapauksessa lapsen kokemus välittyi lähinnä vain aikuisten kertoman perusteella. Mielestäni tulevaisuudessa olisikin tärkeää saada enemmän tietoa perheväkivallasta itse lapsilta, koska lasten näkökulmasta asiat voivat näyttäytyä hyvin erilaisilta kuin aikuisten silmistä katsottuna. Tutkimukseni alkuperäisenä tutkimussuunnitelmana oli haastatella lapsia, mutta valitettavasti tämä ei onnistunut, koska alaikäisiltä tutkittavilta tulisi saada vanhempien suostumus tutkimukseen osallistumisesta. Se, että en saanut vanhemmilta lupaa lasten haastatteluun, kertoo minusta edelleen aiheen tabumaisuudesta. Jotta saisimme lisää tietoa perheväkivallasta lapsuuden aikana, tulisi tulevaisuudessa kehittää enemmän erilaisia keinoja vanhempien mukaan saamiseksi.

Opinnäytetyössäni halusin selvittää, miten lapsuudessa koettu perheväkivalta vaikuttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä lapsen myöhäisempään elämään. Halusin samalla tarkastella minkälaista väkivaltaa vastaajat olivat lapsuudessaan kokeneet, minkälaisia tuntemuksia se oli heissä herättänyt ja miten he nyt aikuisena suhtautuvat perheväkivaltaan. Näihin tutkimusongelmiin hain vastauksia kyselytutkimuksen avulla. Jokainen vastaaja on oman menneisyytensä sekä elämänsä asiantuntija, jolloin hän pystyy parhaiten kertomaan omista kokemuksistaan, tunteistaan ja muistoistaan.

Tutkimukseeni osallistuneet vastaajat olivat lapsuudessaan asuneet ydinperheissä, joissa heidän elämäänsä varjosti perheväkivalta. Väkivallan tekijänä toimi jokaisessa perheessä perheen isä. Parissa tapauksessa isien lisäksi väkivaltaa käytti perheen äiti, isän isä sekä sisarukset. Perheissä väkivalta kohdistui suurimmaksi osaksi suoraan perheen lapsiin ja äitiin. Vain kahdessa tapauksessa väkivalta kohdistui joko vain lapsiin tai äitiin. Vastaajien todistama ja kokema perheväkivalta oli muodoltaan fyysistä,

psykykkistä ja seksuaalista väkivaltaa. Esiintynyt väkivalta oli monimuotoista ja se oli muodoltaan niin aktiivista kuin passiivista. Vastaajien vastauksista kävi selkeästi ilmi, kuinka väkivallan eri muodot esiintyivät yleensä tiiviisti yhdessä. Etenkin fyysinen ja psyykkinen väkivalta kietoutuivat tiukasti toisiinsa. Erittäin kuluttavaksi ja raskaaksi vastaajat kokivat väkivallan ennakoimattomuuden. Jatkuva varuillaan olo vei huomattavan osan lapsen energiasta ja huomiosta, jonka vuoksi aikaa lapsena olemiseen jäi vähemmän aikaa. Väkivallan ennakoitavuuteen vaikutti kolmessa tapauksessa isän päihteiden käyttö. Päihteiden käyttö saattoi madaltaa isän kynnystä käyttää väkivaltaa, mutta ainoa syy väkivallan käyttöön se ei ollut, koska isät käyttivät väkivaltaa myös ollessaan selvinpäin.

Väkivallan ilmapiirissä eläminen vaikuttaa lapsen hyvinvointiin sekä kasvuun ja kehitykseen. Kotona tapahtuva perheväkivalta herätti vastaajissa lapsena monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Perheen väkivaltainen ilmapiiri aiheutti jokaisessa vastaajassa pelon ja turvattomuuden tunteita. Lapsen oli vaikea tuntea olevansa kotonaan turvassa, kun väkivallan uhka oli jatkuvasti läsnä ja väkivallan aiheuttajana toimi lapsen oma vanhempi. Perheen sisäinen väkivalta herätti lapsessa myös ahdistusta, arvottomuutta, häpeää ja syyllisyyttä. Vastaajien perheissä perheväkivallan seurauksena lapsille muodostui erilaisia rooleja, joita heidän odotettiin noudattavan. Rooleja joita esiintyi vastaajilla, olivat äidin uskottu, perheen vanhempi, syntipukki sekä täydellinen lapsi. Lapsen joutuessa noudattamaan hänelle annettua roolia, hän menettää jotain oleellista lapsuudestaan ja oikeudestaan olla lapsi. Vastaajat kokivat roolien vaatineen heidän toimivan ikäistään aikuisemmin ja näin ollen aikuistumaan aikaisemmin. Jokainen tutkimukseen osallistunut aikuinen koki perheväkivallan vaikuttaneen heidän kasvuunsa sellaisiksi ihmisiksi, kuin he tänä päivänä ovat. Vastaajat kokivat perheväkivallan vaikuttaneen erityisesti heidän minäkäsityksen ja itsetunnon kehitykseen, sosiaaliseen kompetenssiin, sosiaalisiin taitoihin sekä tunteiden käsittelyyn. Lapsena he olivat sulkeutuneita, huonon itsetunnon ja -arvostuksen omaavia lapsia, jotka toistivat helposti kotoa opittua tapaa ilmaista emotionaalisesti itseään.

Väkivallan tapahtuessa lapsen kotona, koti ei useinkaan tunnu lapsesta enää turvapaikalta. Vastaajilla liittyi lapsuuden koteihinsa ristiriitaisia tunteita ja muistoja: joillekin koti toimi edelleen turvapaikkana, vaikka siihen liittyi raakoja ja kipeitä tunteita. Kolmelle vastaajalle kodin sijasta turvapaikan oli muodostanut naapurien talo, metsä sekä mielikuvitus. Lapselle ei ole aina mahdollista päästä fyysisesti pois väkivaltais-

ta ilmapiiristä, jolloin hän voi kehittää itselleen selviytymiskeinoja, joiden avulla hän selviää tilanteesta. Yksi vastaajista käytti ulkoisen maailman rajaamisen keinona kirjojen lukemista. Hän osasi lapsena uppoutua kirjojen maailmaan niin, että hän pystyi sulkemaan itsensä pois todellisesta maailmasta ja sen tapahtumista.

Perheväkivalta mielletään helposti perheen sisäiseksi asiaksi, johon ulkopuolisten on vaikea puuttua ilman, että he tuntisivat sotkeutuvansa perheen asioihin. Tutkimuksessani kävi ilmi, että moni perheen ulkopuolella tiesi perheen tilanteesta, mutta kukaan ei ollut rohjennut puuttua tilanteeseen millään tavalla. Vastaajista ne, jotka olivat kertonut väkivallasta jollekin ulkopuoliselle taholle, eivät olleet saaneet apua tilanteeseen vaan tilanne kotona paheni. Lasta rangaistiin siitä, että hän oli kertonut perheen yhteisestä salaisuudesta ulkopuolisille. Lasta esimerkiksi kiellettiin näkemästä enää niitä henkilöitä, joille hän oli väkivallasta kertonut, tai häntä kuritettiin väkivallalla. Loput vastaajista eivät olleet puhuneet lapsuudessaan väkivallasta kenellekään, koska perheväkivalta nähtiin hävettävänä asiana, jota uskottiin tapahtuvan muissakin perheissä.

Aikuisiällä vastaajista lähes kaikki olivat puhuneet lapsuudessaan tapahtuneesta väkivallasta jollekin. Usealla vastaajalla oli myös hoitotaho, jossa hän sai käydä läpi lapsuuden kokemuksiaan. Huolestuttavana asiana pidänkin sitä, ettei kukaan vastaajista ollut käynyt läpi lapsena perheväkivaltakokemuksiaan kenenkään ammattilaisen tai viranomaistahon kanssa. Vastaajien vastauksista tuli muutenkin ilmi, että heidän lapsuudessaan lasten kanssa työskentely oli ollut puutteellista. Vastaajat toivat esille vastauksissaan mm. etteivät olleet huoltajuuskiistojen yhteydessä tulleet kuulluiksi tai heille ei oltu kerrottu heille tärkeäksi kokemaa informaatiota, esimerkiksi huoltajuuden määräytymisestä. Lapsen oikeus osallisuuteen ei ollut mielestäni toteutunut näissä tilanteissa kovinkaan hyvin.

Kaikki vastaajat kokivat lapsuudessa koetulla perheväkivallalla olleen heihin monimuotoisia ja pitkäaikaisia, ellei jopa pysyviä vaikutuksia. Perheväkivallan koettiin vaikuttavan vielä aikuisiässäkin vahingoittavasti ja elämänlaatua vähentävästi. Vastaajat kokivat lapsuuden väkivallan näkyvän heidän nykyisessä elämässään negatiivisena minäkuvana, huonoina sosiaalisina taitoina, erilaisina pelkoina sekä masentuneisuutena. Perheväkivallan seurauksena vastaajien kuva lapsuudestaan näyttäytyi pääosin negatiivisena ja usealla vastaajalla oli myös huonot suhteet väkivallan tekijään. Tutkimuksessani yksi vastaaja toi esille uuden mielenkiintoisen näkökulman, jonka mu-

kaan perheväkivallalla voi olla myös positiivisia seurauksia, jotka kasvattavat ja vahvistavat ihmisenä.

Vastaajien suhtautuminen parisuhde- ja perheväkivaltaan oli kaikilla kielteinen. Tästä huolimatta pari vastaajaa oli käyttänyt itse väkivaltaa puolisoonsa ja yksi lapsiinsa. Tutkimuksen mukaan väkivallan kierre ei ole kuitenkaan automaattisesti periytyvää, kuten tutkittavat sen todistavat. Jokainen väkivaltaa kokenut voi kohdallaan vaikuttaa siihen siirtääkö hän väkivaltaisen vanhemmuuden lapsilleen. Väkivallan kierteen katkaiseminen voi vaatia suuren määrän työtä, mutta kuten tutkittavat kertoivat, he ovat valmiita tekemään työtä sen eteen, etteivät heidän lapsuuden kokemukset toistaisi itseään seuraavassa sukupolvessa. Tutkimuksesta kävi ilmi, että lapsuudessa koettu perheväkivalta voi altistaa naisia ajautumaan myöhemmässä elämässään väkivaltaisiin parisuhteisiin. Vastaajista viisi kertoi joko olleensa tai vielä olevansa väkivaltaisessa suhteessa. He kokivat helpommaksi estää lapsiinsa kuin heihin itseensä kohdistuvan väkivallan. Lapsuudessa koettu perheväkivalta ei kuitenkaan toimi esteenä tasapainoiselle ja onnelliselle aikuisuudelle, vaikka koetut väkivaltakokemukset jättivät varmasti jälkensä jokaiseen perheväkivaltaa lapsuudessaan kokeneeseen.

Haluan työni kautta painottaa väkivallan uhreille, että tilanteeseen on saatavilla apua. Rohkaisen heitä puhumaan kotona vallitsevasta tilanteesta jollekulle, jotta väkivallan kierre saataisiin katkaistua. Toivon myös, että vanhemmat ja kasvattajat havahtuisivat perheväkivallan vakavuuteen sekä sen vaikutuksiin lapsen kasvuun ja kehitykseen.

Tutkimuksen tulokset ovat mielestäni luotettavia, koska uskon kyselytutkimukseen osallistuneiden vastanneen kyselyyn mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa myös se, että kävin myös tutkimuksen tuloksia läpi yhdessä yhteistyökumppanini kanssa, jotta näimme olimmeko tehneet tuloksista samanlaisia huomioita ja ymmärtäneet vastaajien vastaukset samalla tavalla. Vastaajien sitoutuminen kyselyyn näkyi pitkinä ja perusteellisina vastauksina, joista sain todella paljon materiaalia. Harmillista oli miesten alhainen vastausprosentti, mutta en antanut tämän häiritä, koska tutkimuksen tarkoituksena ei ollut eritellä miesten ja naisten kokemuksia. Jatkossa voisikin tehdä tutkimuksen perheväkivallan vaikutuksista, jossa eriteltäisiin miesten ja naisten vastaukset. Näin saataisiin esille onko eri sukupuolten kokemuksilla jotain huomattavaa eroa.

Tutkimukseen valikoitunut vastaajaryhmä oli kooltaan niin pieni, ettei saamiani tutkimustuloksia voi mielestäni yleistää, vaikka se antaa viitteitä tulosten suunnasta. Saamani tulokset tukivat suurelta osin aikaisempia lapsitutkimuksia, mutta joitakin poikkeavuuksia oli myös havaittavissa. Käytin tutkimukseni pohjana aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia lapsiin kohdistuvasta perheväkivallasta ja väkivallan vaikutuksista lapsiin. Perheväkivallasta on saatavilla paljon tietoa, mutta se usein keskittyy johonkin tietyn ikäryhmän edustajiin. Mielenkiintoista olisi tehdä pitkittäistutkimus, jossa haastateltaisiin ensimmäisenä lapsia, joilla on kokemusta perheväkivallasta. Tämän jälkeen samoja lapsia haastateltaisiin esim. viiden tai kymmenen vuoden välein aikuisikään saakka, jotta nähtäisiin miten perheväkivalta on heihin vaikuttanut ja ovatko heidän mielipiteensä perheväkivallasta ajan kuluessa muuttuneet.

Mielestäni perheväkivaltaa tulisi nostaa vielä enemmän esille sosiaali- ja terveysalan koulutuksissa, koska perheväkivalta on ilmiö, johon todennäköisesti jokainen lasten ja nuorten kanssa työskentelevä voi jossain vaiheessa uraansa törmätä. Alan ammattilaisina meidän tulee puuttua havaittuun perheväkivaltaan ja tehdä siitä lastensuojeluilmoitus sosiaaliviranomaiselle, sillä laki velvoittaa meitä siihen. Puuttumista perheväkivaltaan helpottaisi, mikäli saisimme jo koulutuksessamme enemmän tietoa siihen, miten ottaa perheväkivallan huoli puheeksi lapsen ja hänen vanhempiansa kanssa sekä tietämällä miten perheessä esiintyvä väkivalta vaikuttaa lapsen/nuoren kehitykseen. Tärkeää olisi myös tietää miten monin eri tavoin lapsi tai nuori voi ilmaista perheessä esiintyvistä väkivallasta, kuin vain sanallisesti. Lapsi ja nuori voi avautua tilanteestaan vain kerran ja jos kukaan ei reagoi hänen kertomaansa, ei hän välttämättä yritä kertoa asiasta uudestaan. Tämän vuoksi alan ammattilaisten tulisi tarttua heti lapsen kertomaan ja kannustaa tätä kertomaan asiasta lisää.

Opinnäytetyöni tutkimusta ja esitettä tullaan hyödyntämään Jyväskylän Kriisikeskus Mobilen perheväkivaltatyössä ja koulutuksissa. Tämän lisäksi esitettä tullaan käyttämään mahdollisesti myös muissa Kriisikeskuksen yhteistyötahoissa. Toivon opinnäytetyöstäni ja tekemästäni tutkimuksesta olevan hyötyä myös lasten ja nuorten kanssa työskenteleville ammattilaisille sekä alan opiskelijoille.

Opinnäytetyön tekeminen oli mielenkiintoinen, mutta pitkä työprosessi, etenkin kun työni sisälsi sekä tutkimuksen että esitteen kehittämisen. Tiesin matkan valmiiseen opinnäytetyöhön ja esitteeseen olevan työläs, mutta työn tärkeä aihe ja käyttöön tuleva esite motivoivat minua läpi työskentelyn. En ollut koskaan aikaisemmin tehnyt kyse-

lytutkimusta enkä analysoinut kyselystä saatuja tuloksia. Vaikka koin avointen kysymysten analysoimisen ajoittain haastavaksi, koin sen olleen oikea tiedonkeruumenelmä työtäni varten. Kokonaisuudessa koin työprosessin hyvin antoisaksi ja opettavaiseksi. Opin paljon uutta tiedon hankinnasta, kyselytutkimuksen laadinnasta ja sen analysoinnista sekä esitteen tuotekehittelystä.

Lähteet:

- Aromaa, K. & Heiskanen, M. 2000. Väkipalta ja uhkailu. Teoksessa Tapaturmat, väkipalta ja rikollisuuden pelko. Väestöhaastattelujen tuloksia 1980-1997. Aromaa, K., Heiskanen, M., Niemi, H. & Sirén, R. Tilastokeskus Oikeus 2000:1 ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 171. Helsinki: Tilastokeskus.
- Dufva, V. 2001. Mikä lapsella hätänä? Perheväkipalta koulun henkilöstön näkökulmasta. Julkaisu 25. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Ellonen, N. 2012. Kurin alaiset. Lasten ja aikuisten välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 103. Viitattu 22.9.2013.
[http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/B03FC5A648FE7397C2257AB100285362/\\$file/Raportteja103_www.pdf](http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/B03FC5A648FE7397C2257AB100285362/$file/Raportteja103_www.pdf)
- Eskonen, I. 2005. Perheväkipalta lasten kertomana. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Eskonen, I. 2001. Miten lapset kertovat läheisiin suhteisiin liittyvästä väkivallasta? Lasten terapiaryhmässä käyttämien kerrontatapojen analyysi. Julkaisussa: Perheväkipalta lasten kertomana. Tampere: Tampereen Yliopisto, 22-39.
- Glaser, D. 2001. Lasten pahoinpitelyn ja laiminlyönnin vaikutukset aivoihin - kirjallisuuskatsaus. Julkaisussa: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Toim. J. Sinkkonen & M. Kalland. Helsinki: WSOY.
- Haapasalo, T. 1999. Väkipallan kierre. Jyväskylä: Vankienhoidon koulutuskeskus.
- Hautamäki, J. 1997. Perheväkipalta. Käännekohta miehen elämässä. Helsinki: Mies-sakit ry.
- Hauvala, T. 2011. Toimintakertomus Kriisikeskus Mobilen vuodesta 2010. Julkaise-maton.
- Hauvala, T. 2013. Toimintakertomus Kriisikeskus Mobilen vuodesta 2012. Julkaise-maton.
- Heiskanen, M. & Piispa, M. 1998. Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten nai-sille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15 uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Holmberg, T. 2000. Lapset ja perheväkipalta. Helsinki: Lasten keskus
- Huhtalo, P., Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. 2. painos. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.
- Huovinen, A. 2009. Lapsi lähisuhdeväkipallan uhrina ja kokijana. Keski-Suomen sai-raanhoitopiirin Lähisuhdeväkipallan tunnistaminen ja auttamisen keinot - koulutuspäivän 14.5.2009 diaesityksen diat.

- Joki-Erkkilä, M., Jaarto, M. & Sumia, M. 2012. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm ja S. Kivitie-Kallio. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 131-153.
- Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Kaltiala-Heino, R. 2012. Lasten kaltoinkohtelu – oireet ja ongelmat nuoruusiässä. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm ja S. Kivitie-Kallio. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim 168-176.
- Karisto, A., Takala, P. & Haapola, I. 2009. Matkalla nykyaikaan. Elintason, elämäntavan ja sosiaalipolitiikan muutos Suomessa. 1.-5.painos. Helsinki: WSOY.
- Kauppi, A. 2012. Sisäiset mustelmat – pahoinpitelyn psyykkiset vaikutukset. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm ja S. Kivitie-Kallio. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 125-129.
- Keinänen, E. & Säävälä, H. 2006. Yksilötyöskentely. Julkaisussa: Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Toim. H. Säävälä, R. Pohjoisvirta, E. Keinänen & S. Salonen. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry, 85-110.
- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimusprosessina. Julkaisussa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettiseen lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. J. Aaltola ja R. Valli. Jyväskylä: PS-kustannus, 70-85.
- Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. 2005. Väkipalva ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. Teoksen sähköinen julkaisu. Viitattu 24.9.2013.
http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/full_fi.pdf
- Kumpula, K. 2013. 8-vuotiaan kuolemaan johtaneet tapahtumat. Oikeusministeriön julkaisu 32/2013 selvityksiä ja ohjeita. Viitattu 22.9.2013.
http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1370865930372/Files/8-vuotiaan_lapsen_kuolemaan_johtaneet_tapahtumat.pdf
- Lapsen suru-esite. N.d. Kriisikeskus Mobile.
- Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkipalva. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Leonie, H-A. 2009. Muistot näkyviksi. Muistelutyön menetelmiä ja merkityksiä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lepistö, S. 2010. Nuorten kokema perheväkipalva. Malli hyvinvoinnista ja selviytymisestä. Tampere: Tampere Yliopisto.
- L 8.4.1983/361. Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 14.10.2013.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 29.10.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P6>

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 14.10.2013. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

L 19.12.1889/39. Rikoslaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 9.9.2013.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search\[type\]=pika&search\[pika\]=rikoslaki%2020.#L20](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search[type]=pika&search[pika]=rikoslaki%2020.#L20)

L 22.4.1999/523. Henkilötietolaki. Valtion säädöstietopankki Finlex, Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 17.9.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523#L4P14>

Moilanen, P. & Räihä, P. 2007. Merkitysrakenteiden tulkinta. Julkaisussa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettiseen lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Toim. J. Aaltola ja R. Valli. Jyväskylä: PS-kustannus, 46-69.

Onko joku tuntemasi nainen parisuhdeväkivallan kohteena? Opas perheenjäsenille, ystäville ja naapureille. N.d. Naisten linja sähköinen opas. Viitattu 29.10.2013.

<https://www.naistenlinja.fi/binary/file/-/id/9/fid/14/>

Oranen, M. 2001. Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämiseksi. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.

Oranen, M. 2004. Lapsi ja perheväkivalta. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm, R. Halila, S. Kivitie-Kallio, J. Mertsola, ja S. Niemi. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 128-152.

Oranen, M. 2012. Lapsi ja perheväkivalta. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm ja S. Kivitie-Kallio. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 217-238.

Paavilainen, E. & Flinck, A. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen. Hoitotyön suositus. Hoitotyön Tutkimussäätiö. Luotu 5.3.2008. Viitattu 20.11.2013. <http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/254535/hoitoty%C3%B6n+suositus.pdf>

Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY.

Pahoinpideltyjen lasten oikeusturvaa vahvistetaan. Sosiaali- ja terveysministeriön sähköinen tiedote 218/2013. Luotu 7.11.2013. Viitattu 8.11.2013.

<http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1867532#fi>

Paunio, R-L. 2006. Täysistunto 7/2006. Oikeusasiamiehen erilliskertomus 2006: lapsi, perheväkivalta ja viranomaisten vastuu. Luotu 14.2.2006. Viitattu 23.9.2013.

<http://puheenvuorot.kansanmuisti.fi/istunnot/7-2006/6978-oikeusasiamiehen-erilliskertomus-2006-lapsi-perhevakivalta-ja-viranomaisten-vastuu#a93917>

Perheet 2012. Suomen virallinen tilasto. Tilastokeskus. Luotu 24.5.2013. Viitattu 28.9.2013. http://tilastokeskus.fi/til/perh/2012/perh_2012_2013-05-24_tie_001_fi.html

Pihko, H. 2012. Kالتوinkohtelun vaikutus kehittyviin aivoihin. Julkaisussa: Lapsen kالتوinkohtelu. Toim. A. Söderholm ja S. Kivitie-Kallio. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 161-167.

Punamäki, R-L. 2001. Kiintymyssuhteen ja traumaattisen kokemuksen yhteys. Julkaisussa: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Toim. J. Sinkkonen & M. Kalland. Helsinki: WSOY, 174-197.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Hyvä tutkimuskäytäntö. Kvali-MOTV. Menetelmäopetuksen tietovarannon verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 18.10.2013.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html

Salmi, V., Lehti, M., Sirén, R., Kivivuori, J. & Aaltonen, M. 2009. Perheväkivalta Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 12/2009. Viitattu 14.10.2013.

<http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURIda ppty-pe=BlobServer&SSURIdcontainer=Default&SSURIdsession=false&blobkey=id&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf>

Sinkkonen, J. 2001. Kiintymyssuhteen häiriöiden yhteydet psykopatologiaan. Julkaisussa: Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Toim. J. Sinkkonen & M. Kalland. Helsinki: WSOY, 146-173.

Soisalo, R. 2012. Särkyvä mieli. Lasten ja nuorten psyykkinen oireilu. Helsinki: Suomen psykologinen instituuttiyhdistys ry.

Sosiaalipäivystys Keski-Suomessa. N.d. Viitattu 21.10.2013.

http://www.keskisuomenpelastuslaitos.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/keskisuomenpelastuslaitosstructure/50605_KUNTALAISILLE_sosiaalipai vystyksen_lyhyt_paiv_110112.pdf

Suokas-Cunliffe, A. 2006. Lapsuuden kompleksisen traumatisoitumisen seuraukset aikuisuudessa. Yleislääkäri –lehden numero 6/2006, 9-13.

Suontausta-Kyläinpää, S. 2008. Perhesalaisuudet. Vaikenemisesta vapauteen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Syrjälä, L. 2007. Elämänkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Julkaisussa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. J. Aaltola ja R. Valli. Jyväskylä: PS-kustannus, 229-243.

Säävälä, H., Pohjoisvirta, R., Nyqvist, L., Keinänen, E. & Salonen, S. 2006. Miesten väkivaltatyön organisointi. Julkaisussa: Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Toim. H. Säävälä, R. Pohjoisvirta, E. Keinänen & S. Salonen. Oulu: Oulun ensi- ja turvakoti ry, 57-84.

- Söderholm, A. 2007. Lapset ja perheväkivalta. Lappeenrannan kaupungin järjestämän koulutustilaisuuden 19.4.2007 diaesityksen diat.
- Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. 2004. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu. 2.painos. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Söderholm, A. & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm ja S. Kivitie-Kallio. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 76-98.
- Tolvanen, K. & Vuento, M. 2004. Poliisi ja lapsiin kohdistuneet rikokset. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm, R. Halila, S. Kivitie-Kallio, J. Mertsola, ja S. Niemi Helsinki: Kustannus Oy Duodecim., 207-217.
- Tupola, S., Kivitie-Kallio, S., Kallio, P. & Söderholm, A. 2012. Lapsen fyysinen pahoinpitely. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm ja S. Kivitie-Kallio. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 99-110.
- Tupola, S. & Lounamaa, R. 2012. Lapselle seipitetty tai aiheutettu sairaus – Munchausen syndrome by proxy (MSbP). Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm ja S. Kivitie-Kallio. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 154-160.
- Turunen, M-M. 2004. Lapsen kaltoinkohtelun psyykkisiä seurauksia. Julkaisussa: Lapsen kaltoinkohtelu. Toim. A. Söderholm, R. Halila, S. Kivitie-Kallio, J. Mertsola, ja S. Niemi. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 187-201.
- Turvakodit ja muu perheväkivaltatyö. N.d. Ensi- ja turvakotien liitto ry:n nettisivut. Viitattu 23.10.2013. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/yhteystiedot/>
- Valli, R. 2001. Johdatus tilastolliseen tutkimukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Julkaisussa: Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Toim. J. Aaltola ja R. Valli. Jyväskylä: PS-kustannus, 102-124.
- Väkivallan muodot ja rikoslaki. Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Luotu 25.1.2012. Viitattu 4.10.2013. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/vakivallanmuodot/>
- Väkivaltatyö ja toimijayhteistyö Kriisikeskus Mobilessa 2013. N.d. Kriisikeskus Mobilen powerpoint –esitys. Julkaisematon.
- Weinehall, K. 1997. Att växa upp i våldets närhet. Ungdomars berättelser om våld i hemmet. Akademiska avhandlingar. Umeå Universitet: Pedagogiska institutionen.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista. Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus. N.d. Viitattu 29.10.2013. http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf

Liitteet

Liite 1: Kyselyn saatekirje

Hyvä kyselyyn vastaaja!

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyöni aiheesta: perheväkivalta lapsen näkökulmasta. Opinnäytetyöni tarkoituksena on tutkia henkilöitä, jotka ovat kokeneet tai todistaneet perheväkivaltaa lapsuudessaan. Tutkimuksessa kartoitetaan millaista perheväkivaltaa vastaajat ovat kohdanneet ja mitä vaikutuksia he kokevat sillä olevan heidän nykyiseen elämäänsä.

Teen opinnäytetyöni yhteistyössä Kriisikeskus Mobilen kanssa. Tarkoitukseni on tehdä osana opinnäytetyötäni Kriisikeskus Mobilen väkivaltatyöhön esite perheväkivallan vaikutuksista lapseen.

Tutkimusaineisto kerätään sähköisesti webropol-sovelluksen kyselylomakkeella. Kyselyyn pääset vastaamaan painamalla oheista linkkiä
<https://www.webropol-surveys.com/S/9573583347358556.par>

Kyselylomakkeeseen vastaaminen tapahtuu nimettömänä. Aineisto käsitellään luottamuksellisesti, eikä vastauksista tai tuloksista tule ilmi vastaajien henkilöllisyys. Työn valmistuttua vastaukset hävitetään asianmukaisesti. Toivon, että mahdollisimman moni vastaisi kyselyyn. Kyselyn avulla saadaan arvokasta tietoa lapsen kokemuksista perheväkivallasta ja sen vaikutuksista lapseen. Opinnäytetyöni ja Kriisikeskus Mobileen tulevan esitteen avulla pyrimme tuomaan esille lapsen kokemuksen.

Kyselyyn tulee vastata viimeistään 9.8.2013. Jos haluat vastata kyselyyn käsin kirjoittaen erilliselle paperilomakkeelle, niin voit pyytää minulta sähköpostitse paperista kyselylomaketta. Mikäli Sinulla on kysyttävää opinnäytetyöhön tai kyselyyn liittyen, voit ottaa yhteyttä minuun sähköpostitse.

Kiitos vastauksestanne!

Ystävällisin terveisin,
Minna Rein
F7549@student.jamk.fi

Liite 2: Kyselylomakkeen kysymykset

Kyselylomake

Kyselylomake koostuu kahdesta rasti ruutuun – kysymyksestä ja 16 avoimesta kysymyksestä. Jokaisen avoimen kysymyksen jälkeen on varattu tyhjää tilaa, johon voit kirjoittaa vastauksesi. Tarvittaessa voit jatkaa paperin toiselle puolelle tai erilliselle paperille.

1. Taustatiedot

Sukupuoli: Mies ____ Nainen ____

Ikä: ____ vuotta

2. Kerro lapsuuden perheestäsi.
3. Mitä muistat lapsuudestasi?
4. Mikä tunne on jäänyt lapsuudestasi päällimmäiseksi mieleen?
5. Mitä tunteita sinulle tulee mieleen lapsuuden kodistasi?
6. Oletko koskaan pelännyt lapsena omassa kodissasi? Missä tilanteessa?
7. Millaista väkivaltaa koit/näit/kuulit lapsuudessasi? Kenen taholta se tuli ja kehen väkivalta kohdistui?
8. Mitä tunteita tapahtunut perheväkivalta sinussa herätti lapsena?
9. Kerroitko lapsena perheväkivallasta kenellekään? Jos kerroit, niin kenelle?
10. Mikäli kerroit perheväkivallasta jollekin, muuttuiko tilanne tämän jälkeen?
11. Mitä muutosta olisit mahdollisesti odottanut/toivonut tilanteeseen?
12. Millä tavoin koet lapsuudessa kokemasi perheväkivallan vaikuttaneen sinun kasvuusi ja kehitykseesi?
13. Jos sinulla on kokemusta vanhempiesi välisestä huoltajuuskiistasta, niin mitä muistat siitä ja miten se vaikutti sinuun?
14. Miten koet lapsuudessa kokemasi perheväkivallan vaikuttavan parisuhteeseesi ja/tai vanhemmuuteesi?
15. Oletko puhunut aikuisiällä lapsuudessasi tapahtuneesta perheväkivallasta jollekin? Kenelle?
16. Mitä ajattelet tällä hetkellä parisuhde/perheväkivallasta?
17. Loppuun voit halutessasi kertoa vapaamuotoisen tarinan lapsuudestasi tai jotain muuta mitä haluaisit vielä lisätä:

Liite 3: Valmis esite sivut 1 ja 4

Oletko huolissasi lapsestasi?

Oletko huolissasi vanhemmuudestasi?

Miten perheväkivalta vaikuttaa lapseesi?

Pelkäätkö lapsesi? Pelkäätkö sinä?

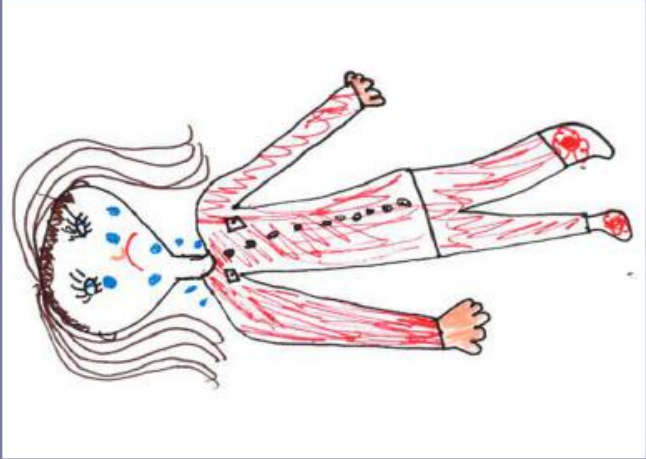

Kriisikeskus Mobile 24 h
014-266 7150
 Asemakatu 2 (2 krs.)
 40100 JYVÄSKYLÄ
www.kriisikeskusmobile.fi

Piirros ja sitaattit ovat 6-vuotiaan tytön, ja ne liittyvät hänen kokemukseensa perheväkivaltatilanteesta. Esite painettu Lapsen Aika Säätiön tuella.

Lapsen kokemus perheväkivallasta

Tyttö 6-vuotta

"Itketkö sinä koskaan?
 Totta kai itken, niin kuin kaikki muutkin.
 Ai silloin, kun sun päähän sattui?"

(jatkuu)

Liite 3: Valmis esite sivut 2 ja 3

(jatkuu)

Väkivallan ilmiö voi vaikuttaa lapseen samoin kuin, että hän olisi itse väkivallan kohteena.

Lapsella on omat ajatukset, tunteet sekä oikeudet.

Lapsella on oikeus olla lapsi!

Perheen väkivaltilanteet aiheuttavat lapsessa aina pelon ja turvattomuuden tunnetta.

Perheväkivalta vahingoittaa lapsen kasvua ja kehitystä.

Oletko miettinyt, miltä tämän hetkinen perhe-elämäme näyttää lapsestasi?

"Musta tuntui aika pahalta. Itketti. Pelotti, kun en tiennyt mitä teitte..."

"Miltä se sinusta tuntui, kun näit että minuun sattui? - En oikein tiedä... Pelotti ja vähän niin kuin jännitti. Sellainenhan voi olla tosi vaarallista, kun päähän sattuu. Voi vaikka pää haljeta..."